

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 38.

Onsdagen den 21 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 samt protokollsutdrag för den 19 innevarande månad.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett af Herr *Fahlén* insändt så lydande sjukbetyg:

Att riksdagsmannen Herr Johan Fahlén är tills vidare af sjukdom hindrad att lemna sin bostad, intygar

Stockholm den 19 April 1875.

P. J. Wising.

M. Dr.

Derjemte tillkännagaf Herr Talmannen, att Herr *Lars Ersson* i Wik låtit anmäla, det han af sjukdom vore förhindrad att denna dag deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 3.

Föredrogos Stats-Utskottets utlåtande N:o 54, i anledning af väckt motion angående upprättande af hushållningsplan för de privilegierade stockfångstskogarne.

*Ang. de
privilegierade
stockfångst-
skogarne.*

Utskottet hade i anledning af nämnda motion, som afgifvits inom denna Kammare af Herr *F. Malmberg* (motionen N:o 37), hemställt:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om en utredning, huruvida icke ett eller annat sågverk möjligen förverkat sina privilegier å stockfångst från

Ang. de privilegierade stockfångstskogarne.
(Forts.)

Kronans skogar, samt i de fall, der privilegierna befundes ostridiga, vidtagna åtgärder för träffande af aftal med privilegii-innehafvarne angående afstående från privilegierna mot skäligt vederlag och, derest sådant aftal ej kunde åvägbringas, låta på statens bekostnad upprätta ordentlig hushållningsplan för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde; hvarefter åt Skogsstyrelsen borde öfverlemnas vården af berörda skogar, med åliggande för Skogsstyrelsen att tillhandahålla privilegii-innehafvaren det i privilegierna bestämda antal träd, men för statens räkning försälja hvad derutöfver kunde, med skogens framtida bestånd, afverkas.

Efter uppläsning af denna hemställan yttrade

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Friherre Åkerhielm: Herr Talman! mine Herrar! Om också Stats-Utskottet i föreliggande betänkande kommit endast till det resultat att med anledning af den afgifna motionen föreslå aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t och om också en sådan skrifvelse i viss mån kan anses temligen oskyldig, så ber jag likväl att något få fästa Kammarrens uppmärksamhet på hvad ett sådant skrifvelseförslag innebär, emedan det är af vigt att skrifvelsen affattas i sådana bestämda uttryck, att man med visshet vet, att hvad deri begäres, om det af Kongl. Maj:t gillas, verkligen kan man komma till utförande. Jag huser nemligen någon tvekan om att skrifvelsen, sådan den af Utskottet blifvit förslagen, under nuvarande förhållanden är fullt lämplig. Utskottet föreslår "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om en utredning, huruvida icke ett eller annat sågverk möjligen förverkat sina privilegier å stockfångst från Kronans skogar". En sådan utredning tror jag föreligger i det utlåtande först Kammarkollegium år 1864 och sedermera Norrländska Skogskomitén afgifvit. Någon fullständigare utredning än hvad deri finnes, tror jag för min del icke kan åstadkommas rörande omförmälda förhållanden, och jag kan derföre alldeles icke förstå afsigten med införandet i den föreslagna skrifvelsen af nämnda begäran. Den torde hafva tillkommit, emedan, då tiden för riksdagsarbetet nu nalkas emot slutet och ärendenas behandling derföre måste gå raskt undan, man icke hunnit taga tillräcklig kännedom om Kommerskollegii och Skogskomiténs berörda utlåtanden. För min del tror jag icke att frågan kan i nämnda afseende utredas vidare än den redan är. Utskottet föreslår vidare, det Riksdagen måtte begära "att Kongl. Maj:t i de fall, der privilegierna finnas ostridiga, täcktes vidtagna åtgärd för träffande af aftal med privilegii-innehafvarne angående afstående från privilegierna mot skäligt vederlag." Enligt de upplysningar jag erhållit under den tid jag befattat mig med dessa ärenden, är det föga sannolikt att några sådana aftal kunna komma till stånd. Då denna fråga i Första Kammarren behandlades, uttalade man bestämdt att man icke afsåg vederlag i penningar, hvilket för staten alltid skulle medföra utgifter utan motsvarande fördelar, utan att man ville, det vederlaget skulle utgå i mark, men då stockfångstprivilegii-innehafvarne ega rätt

till alla verkliga stockar, som finnas eller kunna uppväxa på de åt dem till stockfångst upplåtta områden, kan jag icke föreställa mig att de kulle vilja underkasta sig någon inskränkning i afseende å den mark, inom hvilken de ega dylik rätt, endast för fördelen att få begagna öfrigt affall af skogen, toppar, ris, qvistar, stubbar m. m., i synnerhet som det under nuvarande de förhållanden endast är stockar, som, på de trakter hvarom fråga är, hafva något penningevärde. Jag tror således icke att några sådana aftal kunna åvägabringas och anser äfven denna punkt i skrifvelsen för olämplig. Det heter vidare "att, derest sådant aftal ej kan åvägabringas, Kongl. Maj:t måtte låta på statens bekostnad upprätta ordentlig hushållningsplan för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde". En sådan åtgärd tror jag skulle vara ganska nyttig och ändamålsenlig, emedan jag tror det för vederbörande skulle vara ganska bra att hafva någon sådan hushållningsplan att gå efter; frågan gäller blott huruvida *staten* skall betala kostnaden. Man har förut tänkt sig att privilegii-egarne sjelfva skulle på *egen bekostnad* upprätta en sådan hushållningsplan, men detta önskningsmål har förfallit, emedan man icke ännu funnit sättet för — att ålägga dem eller att förmå dem att åtaga sig detta. Det är likväl gifvet, att det i hvarje fall icke torde vara lämpligt att upprätta sådana hushållningsplaner öfver *alla* stockfångstområden, utan att man bör inskränka dem till de områden, der de kunna medföra någon nytta i afseende å skötseln och någon vinst för staten derigenom att man med ledning af dylika planer kunde utan fara för skogens bestånd afverka och försälja ett större antal träd än det hvartill skogsfångsttnehafvaren på grund af privilegierna hade laglig rätt. Om man således i denna del af skrifvelsen vill uttala någon önskan, har jag för min del ingenting deremot, men då bör man också bestämdt uttala att man icke med dessa hushållningsplaner afser andra områden än dem, der det utom det privilegii-egaren tillkommande stockantalet kan erhållas någon öfverskottsafkastning, som kan för kronans räkning försäljas. Detta lär dock endast kunna inträffa med de äldre stockfångstområdena, men deremot icke gerna med de yngre, ty dessa äro antagligen så knappt utmäta att det är fara värdt det en hushållningsplan, långt ifrån att visa något beräknadt öfverskott, fast hellre kunde komma att gifva stockfångsttnehafvarne någon anledning till att öfverklaga förhållandet. Jag anser alltså att om och hvar staten må bekosta hushållningsplaner bör afgöras först efter vederbörande skogstjenstemäns undersökning och på skogstyrelsens förslag. Hvad ändtligen angår slutet af den föreslagna skrifvelsen, att "åt Skogsstyrelsen torde höra öfverlemnas värden af berörda skogar med åliggande för Skogsstyrelsen att tillhandahålla privilegii-innehafvaren det i privilegierna bestämda antal träd, men för statens räkning försälja hvad derutöver kan, med skogens framtida bestånd, afverkas", så blir detta naturligtvis en följd af det föregående.

Härvid är dock äfven att erinra att *åläggandet* för Skogsstyrelsen att tillhandahålla ett visst antal träd åt privilegii-innehafvarne möjligen kan blifva farligt nog, om man besinnar att visshet ingalunda förefinnes derom att alla stockfångstområden, helst så som de blifvit en tid med-

Ang. de
privilegierade
stockfångst-
skogarne.
(Forts.)

*Ang. de
privilegerade
stockfångst-
skogarne.
(Forts.)*

farna, lemna det ovilkorliga stockantalet. Varsamhet i uttryck torde här vara af nöden, på det ej må åläggas Skogsstyrelsen en förpligtelse som man kommer att ångra. Med anledning af hvad jag nu i korthet anfört och då jag tillika ber att få upplysa om att Första Kammaren återförvisat frågan, på det att Utskottet skall uppgöra ett skrifvelseförslag, som är sådant att Riksdagen blir belåten dermed och hvilket sedermera kan vinna gillande och tillämpning, skulle jag för min del önska att äfven denna Kammare måtte besluta sig för att återremittera frågan.

Herr Hörnfeldt: Herr Talman! Jag får bekänna, att Stats-Utskottets nu framställda skrifvelseförslag i denna fråga är så oskyldigt, att detsamma gerna kunde hafva fått gå igenom, utan några synnerliga anmärkningar.

Den ärade Finansministern har emellertid haft två anmärkningar emot Utskottets skrifvelseförslag att göra. Den ena angår Utskottets hemställda, "att Riksdagen måtte anhålla det Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om en utredning, huruvida icke ett eller annat sågverk möjligen förverkat sina privilegier å stockfångst från kronans skogar". I detta fall säger Herr Finansministern, att han anser den utredning, Kammarkollegium och skogskomitén lemnat, vara fullt tillräcklig. För den händelse, att den utredning, nämnda kollegium och skogskomitén lemnat, skulle anses tillräckligt fullständig, så är det ju tydligt, att Utskottets skrifvelseförslag icke skall kunna föranleda något hufvudbry för Regeringen, ty då kan ju Regeringen med anledning af denna Riksdagens begäran helt enkelt svara att vidare utredning af frågan icke är behöflig.

Den senare anmärkningen, som Herr Finansministern gjorde, gick ut derpå, att privilegierade innehafvare af stockfångst från kronans skogar skulle hafva rätt till alla träd på stockfångstområdet. Derom kan dock vara tu tal, ty ovisst är, huruvida de hafva rätt att få större antal träd från det upplåtta området, än privilegiibrefvet uttryckligen bestämmer.

Huruvida de hafva någon slags optionsrätt, att emot erläggande af högre betalning bekomma det antal träd, som utöfver den medgifna stockfångsten kan afverkas, är något som jag icke vill disputeras. I alla händelser tror jag, att en utredning af frågan är högst nödvändig, ty otvifvelaktigt är, att privilegier på ett eller annat sätt kunna vara förverkade, och då vet jag icke något hinder, hvarför icke, om så är händelsen, staten kan återtaga de beviljade privilegierna. Det har nemligen händt, att sågverk, hvilka hafva privilegierad stockfångst, hafva blifvit nedlagda eller förändrade från vattensågar till ångsågar eller ock flyttade till andra ställen än dem, för hvilka privilegierna ursprungligen beviljats, och då uppstår tvifvel, huruvida privilegii-innehafvarne äro berättigade att behålla sin stockfångst.

Jag vill på dessa skäl vördsamt anhålla, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag, under förmodan, att, om Andra Kammaren bifaller Utskottets förslag, det icke skall möta stora svårigheter att

förmå Första Kammaren att jemväl bifalla det af Utskottet framställda skrifvelseförslag.

Ang. de
privilegerade
stockfångst-
skogarne.
(Forts.)

Herr Malmberg: Herr Talman! Jag hade tänkt, att diskussion i denna fråga icke skulle vara behöflig, då Stats-Utskottet behandlat densamma på ett sådant sätt, att det kunde anses till fyllest görande för hvar och en, som satt sig in i ämnet; men, sedan Herr Finansministern uttalat så stora betänkligheter mot Stats-Utskottets skrifvelseförslag, så vill jag, såsom motionär i frågan, med några ord söka besvara de anmärkningar, som blifvit gjorda.

Herr Finansministern anmärkte först att den i skrifvelseförslaget ifrågasatta utredning icke skulle vara möjlig att åstadkomma i vidsträcktare mån, än hvad som redan i fråga om dithörande förhållanden blifvit utredt, och att således en dylik begäran icke skulle leda till något resultat. Men det kan, enligt min åsigt, vara ganska godt att veta, huru dessa privilegerade stockfångstinnehafvare hafva fullgjort de i privilegii-brefven stadgade vilkor. Det kan ganska väl hända, att det finnes privilegerad stockfångst, som aldrig gått till de sågverk, för hvilka den ursprungligen blifvit medgifven och att i följd deraf en del sågverksinnehafvare, som nu åtnjuta dylik stockfångst, i verkligheten icke hafva någon rätt till det timmer, som å stockfångstområdet finnes.

Det skulle vidare, enligt Herr Finansministerns åsigt, blifva svårt att bestämma det vederlag, som skulle privilegii-innehafvarne tillkomma, och att detta icke borde ske med penningar, emedan staten icke vore villig att underkasta sig den uppoffring, som dermed skulle vara förenad.

Det är väl också troligt, att något sådant icke behöfver ske. Men då de privilegerade sågverksegarne icke egentligen ega rätt till mera än hvad privilegierna berättiga dem till, hafva de erhållit en skogsindelning, som skulle motsvara dessa privilegier. Det kunde ju då hända att vid en blifvande undersökning dessa indelningar vore större än som motsvara de egentliga stockfångstprivilegierna. I sådant fall skulle ju kunna inträffa, att privilegii-innehafvarne kunde få sig full eganderätt tillerkänd öfver en *mindre* areal.

Den ärade herr Finansministern yttrade äfven, att stockfångstegarne skulle ega *all* skog på det dem tilldelade stockfångstområdet. Men uti 1852 års Kongl. bref till Kammarkollegium säges i detta hänseende: "att, om skogen inom det åt sågverk upplåtne område befundes så betydlig, att derifrån, med skogens bestånd, kunde erhållas större antal träd årligen, än hvartill sågverket vore berättigadt, sågverksegarne icke finge behålla mera skogsmark, vare sig af den dess hemman åtföljande eller af den med skogsränta belagda, än som motsvarade sågverkets, enligt privilegierna, tillerkända stockfångst." Deraf visar det sig, att privilegii-innehafvare icke ega *all* skog, som kan finnas inom det dem tilldelade stockfångstområde. Skulle så vara att dessa stockfångst-privilegii-innehafvare vore berättigade till *all* skog inom deras område, skulle åtminstone från statens sida upprättande af hushållningsplaner vara alldeles öfverflödigt och sista momentet i

*Ang. de
privilegerade
stockfångst-
skogarne.
(Forts.)*

den föreslagna skrifvelsen vore alldeles obehöfligt. Men då en sådan rättighet icke tillkommer stockfångstegarne, anser jag att en sådan skrifvelse, som den åsyftade är önskelig och behöflig, hvarföre jag också yrkar bifall till Utskottets förslag. Men jag vill på samma gång tillkännagifva, att, om icke det åsyftade ändamålet står att vinna annat än genom en återremiss, vill jag för min del icke motsätta mig en sådan.

Herr Åstrand: Sjelfva klämman i föreliggande utskottsbetänkande innefattar egentligen tre särskilda åtgärder. Den första är, att Riksdagen skulle genom skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke ett eller annat sågverk möjligen förverkat sina privilegier å stockfångst från kronans skogar. Den andra åtgärden afser att, i de fall, der privilegierna befinnas ostridiga, Regeringen genom en framställning till sågverksegarne skulle åvägbringa en uppgörelse om att emot vederlag afstå privilegierna till staten. Slutligen afser man genom denna skrifvelse att begära, att få hushållningsplaner npprättade å de stockfångstskogar, angående hvilka ingen uppgörelse kunnat åvägbringas, hvarjemte skulle för statens räkning försäljas hvad som å ett sådant område kunde afverkas utöfver det privilegii-innehafvaren tillerkända antal träd.

Hvad då angår den första af Stats-Utskottet här föreslagna åtgärden, så får jag erinra — på sätt Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Finans-departementet redan påpekat — att en dylik utredning redan blifvit utaf den s. k. norrländska skogskomitén år 1870 vidtagen. Utredningen skedde icke, såsom Herr Hörnfeldt nämnde, i Kammar-kollegium, utan skogskomitén rekvirerade derifrån hvartenda privilegii-bref och genomgick det ena efter det andra, för att se om några af dessa privilegier blifvit förverkade, vare sig genom förflyttning af något sågverk från ett ställe till ett annat, eller derigenom att man i något annat fall uraktlätit att iakttaga de föreskrifter, som legat till grund för privilegierna vid dessas beviljande. Men intet enda fall förekom, der man ansåg sig berättigad börja process på grund af begångna öfverträdelser mot privilegierna, förutom Baggböle; och detta sågverk mistade ju också, till följd af gjorda anmärkingar, 11,000 träd om året.

Visserligen var det äfven tvänne andra sågverk, hvarvid komitén fästat särskild uppmärksamhet, ehuru de icke äro i komiténs betänkande omnämnda. Komitén fann nemligen icke anledning att der vid lag processa, enär dessa båda sågverk endast hade ett obetydligt antal träd och det tillika ur juridisk synpunkt icke fans skäl till den förmodan, att något skulle vinnas genom en process. En utredning sådan som den ifrågeställda tror jag icke skulle leda till annat resultat än det som redan vunnits. Då, som sagdt, Riksdagen redan känner till den en gång gjorda utredningen, kan jag icke nu finna, att Riksdagen eger giltig anledning att besvara Regeringen, helst Riksdagen kunde afspisas med den förklaringen, att den befintliga utredningen är tillräcklig.

Hvad åter angår den andra delen af förslaget, eller åstadkommande från statens sida af vederlag åt desse privilegierade stockfångstegare, så att rätten till stockfångst skulle återgå till kronan, anser jag visserligen att det vore synnerligt lyckligt, om någonting sådant kunde åvägbringas. Men jag tager för alldeles gifvet, att egarne af dessa privilegier icke skulle vilja afstå något af sin rätt utan ett vederlag så högt, att staten snarare skulle derpå göra en förlust än en vinst. Privilegierna tillförsäkra nemligen sina innehafvare ett visst antal träd, hvilkas värde naturligtvis skulle bestämmas efter gällande försäljningspris å skog. Nu kunde staten icke få annan inkomst deraf än att försälja dessa träd i sammanhang med öfriga staten tillhöriga skogsprodukter; och då staten dervid finge betala utöfver vederlaget en viss försäljningsprovision, blefve det hela troligtvis snarare en utgift för staten än någon förökad inkomst. Visserligen kunde det vara skäl att göra den ifrågavarande framställningen till desse privilegii-innehafvare, ty med våld kan man ju icke fränkänna dem de privilegier, de härutinnan hafva.

I fråga om införande af ändamålenliga hushållningsplaner å dessa stockfångstskogar, äro sådana så mycket mera af behovet påkallade, som ofantliga områden äro på många ställen tillagda blott under förutsättning, att det bestämda antalet träd verkligen skulle utgå.

Jag får dock säga, att, med afseende å det sätt, hvarpå man i närvarande stund kan bedöma afkastningen af de norrländska skogarne, de utgifter, som nödvändigt skulle påkallas af en hushållningsplans upprättande, icke blefve särdeles väl använda. Herrarne skola nemligen veta, att det icke är detsamma att uppgöra en skogshushållningsplan i södra och mellersta Sverige, som i det norra. I södra och mellersta delarne tages allt virke i betraktande, som möjligtvis kan ega värde. Man kolhugger der vissa arealer, hvarpå man kan beräkna en viss inkomst. I Norrland deremot anses intet annat virke hafva något egentligt värde, än grofva sågverksträn, och för att uppgöra en hushållningsplan å skogarne derstädes är det icke nog att taxera dem efter vissa uppgångna skifteslinier, utan man måste uppräknat alla trän, hvilka falla inom kategorien att antingen vara eller ock inom viss tid kunna komma att ingå i klassen af sågverksträn. Det är nemligen gifvet, att, om man uppgör en sådan plan år 1875, man visserligen får klart för sig, huru många trän finnas, som hålla $8\frac{1}{10}$ decimaltum 16 fot ifrån roten, eller det mått, som i författningarne är bestämdt att i förevarande fall vara det fullt giltiga, men man kan icke utan betydliga kostnader uppräknat alla de trän, som hålla 7, 6 eller 5 tum eller derunder. I alla händelser äro dessa senare till antalet öfvervägande, och om man gör upp en hushållningsplan för 10, 15 eller 20 år, är den redan rubbad genom tillväxande yngre stammar. Följaktligen måste en ny plan uppgöras, och på detta sätt kommer man aldrig till något bestämdt resultat för en längre tid.

Deremot är jag fullkomligt af den mening, att kronan bör hafva alla de trän, som å dessa skogar årligen kunnat afverkas utöfver det antal, som privilegii-innehafvarne ega rätt att afverka. För den skull

Ang. de privilegierade stockfångstskogarne.
(Forts.)

*Ang. de
privilegerade
skogsfångst-
skogarne.
(Forts.)*

tror jag, att det vore önskligt, om dessa skogar ställes mera direkt under Skogsstyrelsens vård och förvaltning, än för närvarande är förhållandet. Ty bevakningspersonalen fäster å dem ytterst ringa uppmärksamhet, och förvaltningspersonalen tager med dem ingen annan befattning, än att den utstämplar de trån, som privilegii-innehafvarne ega rätt att afverka; ty, såsom vi veta, hafva dessa icke rätt att, utan att göra sig förfallna till ansvar såsom för åverkan, nedhugga några träd, förrän de i stadgad ordning blifvit utsynade.

Nu har emellertid frågan i denna del genom 1852 års författning fått en annan riktning, än den förut haft. Sägverksprivilegierna tillkommo allra först på det sätt, att sågverk, som anlades vid vattendrag och elfvar, erhöilo rätt att å kronans marker inom socknarne mot en bestämd afgift afverka ett visst antal trån, hvilket antal bestämdes med hänsyn till den afverkning, som med skogens bestånd årligen kunde ske, och vanligen fastställes till ett minimum. Men på samma gång vidfogades det vilkor, att denna afverkningsrätt icke skulle få förhindra, att nybyggen anlades på skogarne och landet uppodlades, hvarföre äfven tillstånd medgafs hvem som ville att å dessa trakter anlägga nybyggen. Då med anledning häraf äfven sådana började här och der uppkomma, uppstod frågan, huru dessa sågverks rätt till skogsfångst skulle oinskränkt kunna bestå, oaktadt de trakter, å hvilka de hade denna rätt, genom nämnda intrång blifvit förminskade. Denna fråga blef omsider löst på det sätt, att ett Kongl. bref af år 1852 utkom, som, för att försäkra sågverken för framtiden deras rätt att afverka ett visst antal stockar, bestämde, att vissa områden skulle å kronans marker utbrytas, hvilka efter uppskattning skulle anses kunna lemna det sågverket tillförsäkrade antalet stockar. Men i 10:de punkten samma författning heter det: "Sågverksegare, hvilken från åt sågverket mot skogsränta anslaget skogsområde ega att årligen låta hugga och afhemta det, enligt nästföregående punkt, beräknade antal till sågtimmer tjenliga träd af minst tio tum" — här verktum — "i lilländan, må icke något derutöfver afverka, så vida ej i framtiden utrönes, att, genom omsorgsfull vård och ordnad hushållning, skogen så förökats, att den, med sitt fulla bestånd, medgifver årlig fällning af ett större antal träd, samt Vår Befallningshafvandes tillstånd till högre afverkning erhållits."

Genom detta medgifvande skulle en och annan sågverksegare kunna anse sig vara tillförsäkrad rättighet att, utöfver den honom enligt privilegierna tillåtna afverkning å skogsfångstområdet, fälla så stort antal träd, som området kan lemna för de kostnader han nedlagt på skogens vård sedan år 1852. Men hvori dessa kostnader skulle bestå, kan jag omöjligen upptäcka, om icke man kunde tänka sig dem ligga deri, att några af dessa sågverksegare topphuggit träden och sedan låtit bortrensa affallet efter hyggerna, så att detsamma icke måtte hindra de späda trädplantorna att växa upp. Sådant är tänkbart, ehuru jag, som icke besökt dessa skogar, ej sett att det egt rum. Skulle emellertid någon sågverksegare med stöd af nyssnämnda löfte i berörda 1852 års förordning hafva underkastat sig utgifter för dylikt, så tror jag knappt att vare sig Regering eller Riksdag, utan att göra

sig skyldig till våld, kan afhända dem den ytterligare rätt till stockfångst, som sålunda blifvit dem medgifven; och det är derföre som jag anser en utredning vara behöflig derom, huruvida sågverksegarne verkligen lagt två strån i kors för befrämjandet af skogens kultur.

Att indelningen varit ojemn och på många trakter öfverskridit så väl de gränser, som privilegierna utstakat, som hvad skogen i en framtid kan lemna, är utom allt tvifvel. Och det ligger i sakens natur, att, om en skog förödes genom nybyggen eller genom att den har ett för afverkning lämpligt läge vid en elf, den under de närmaste femtio åren icke kan lemna mången gång ens det antal träd, som enligt privilegierna få fällas. Detta hindrar dock icke att samma skogsområde kan lemna detta antal tio till tjugu gånger om, när ungskogen fått växa upp till sågtimmer.

Det är endast detta, som kan förklara, att t. ex. Mo sågverk i Wester-Norrland fått så stor areal skogsmark sig tilldelad. Redan i fjor, då Kongl. Maj:ts proposition om ordnandet af skogsförhållandena i Norrland förevar till behandling, väckte skogskomiténs uppgifter i detta hänseende uppmärksamhet. Enligt hvad man kan inhemta af dessa uppgifter är Mo sågverk, enligt privilegierna upptaget till en årlig stockfångst af 879 träd, tilldeladt 42,452,8 tunnland duglig skogsmark, hvartill kommer impedimenter uppgående till icke mindre än 17,855,15 tunnland. Hvilken vidsträckt areal, mine Herrar, för att erhålla 879 träd! Ett sådant skogsområde skulle, förutsatt att skogen sköttes någorlunda väl och icke blefve utsatt för någon häftigare skogseld eller en åverkan i så stor skala, att den knappt är tänkbar, säkerligen om femtio år eller måhända förr lemna tillfälle till fällning af ett mångdubbelt större antal träd, än det ofvannämnda. Vore det då billigt att en sågverksegare, som icke nedlagt ett öre på värden af den sågverket tillagda skogen, finge tillösa sig de träd, som skogen lemnade utöfver det antal, hvars afverkning privilegierna medgifva, för lägre pris, än hvartill kronan kan försälja träd af den skog, som gränisar till sågverkets. Jag anser, att privilegierna böra tolkas så strängt som möjligt och att man icke skall gå så långt i eftergifter som Kammar-kollegium gjort.

Allt hvad jag således anser Riksdagen böra göra i denna fråga, är att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla att få utredt i hvad mån de sågverksegarne, hvilka sedan år 1852 innehaft dessa privilegier, nedlagt några kostnader på skogens vård eller ej, samt, i senare fallet, att sågverksegarne för framtiden måtte förbjudas att af den mogna skogen taga större antal träd, än det privilegierna medgifva; bärande de öfriga träden säljas för kronans räkning. Hvad beträffar Utskottets förslag till utredning samt till utbyte mot vederlag, så har jag redan anfört de skäl, hvarföre jag anser den förra öfverflödigt och den senare omöjlig. Ett försök till dylikt utbyte kan visserligen göras, men skall icke leda till något resultat; något som jag deremot tror skall blifva följden af Utskottets i det tredje momentet framställda förslag. Dock önskar jag att Riksdagen icke måtte af Regeringen begära ovilkorligt upprättande af hushållningsplaner, hvilka alltid måste

Ang. de privilegierade stockfångst-skogarne.
(Forts.)

*Ang. de
privilegerade
stockfångst-
skogarne.
(Forts.)*

blifva otillförlitliga i följd af de ständiga rubbningar, som de allt efter skogarnes tillväxt under 20, 30 eller 40 år äro underkastade.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag för min del vördsamt anhålla, att betänkandet återremitteras till Stats-Utskottet på det Utskottet måtte ånyo taga frågan i öfvervägande samt framlägga ett nytt skrifvelseförslag af innehåll att leda till något praktiskt resultat.

Herr Bäckström: För min del anser jag den af Utskottet i första momentet af dess skrifvelseförslag förordade utredning vara ganska behöflig. Jag tviflar t. ex. högeligen på att, såsom fallet är beträffande vissa af dessa privilegiiskogar, privilegiikontrakten gifva sågverksegarne rätt att såga stockarne på annat ställe, än det, till hvilket skogen är tilldelad. Så vet jag att vid Brattfors' egendom, som fått en årlig afverkning af 2,100 träd sig tillförsäkrad, något sågverk aldrig kommit till stånd. Jag har likväl hört att träden, som huggas der, enligt hvad ett senare utslag gifver vid handen, få bortföras och sågas på annat håll. Ett annat sågverk, med 610 träd, är nedlagdt för flera år sedan, och jag tror det virke, som hemtas från dess skogar, nedsågas vid ett annat sågverk, nemligen Borgfors. Jag tror derföre verkligen att en utredning i syfte att få klart för sig, huruvida sågningen af ett sågverks stockfångst verkligen får öfverflyttas till ett annat sågverk, eller huruvida kontrakten mellan kronan och privilegii-innehafvarne äro å ömse sidor uppfyllda, är behöflig.

Tabellen här i skogskomiténs betänkande upptager ett ställe, Ekfors, som enligt privilegierna har sig tillförsäkrad en årlig stockfångst af 4,000 träd. Mig veterligen betalas härför icke ett enda öre, ej heller vet jag om något sågverk är anlagdt der eller icke. En utredning i detta hänseende kunde heller icke skada, så att man finge se, huruvida staten slumpat bort dessa afverkningsprivilegier eller betingat sig någon nämnvärd fördel derför. Ej heller vet jag, huruvida enligt privilegiikontrakten dessa sågverk äro åsatta någon grundränta eller ej, och önskade äfven ur den synpunkten att en undersökning verkställes.

Jag skulle således helst vilja förena mig med dem, som förorda aflåtandet af den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Möter emellertid något formelt hinder härför, så vill jag icke motsätta mig en återremiss af utlåtandet, så mycket mindre som Första Kammaren redan fattat ett sådant beslut.

Med Herr Bäckström förenade sig Herr *Per Nilsson* i Wittjerf.

Herr Åstrand: Jag ber att, med anledning af hvad Herr Bäckström nämnt om Brattfors' egendom, få upplysa, att innehafvarne af privilegiiskogen der genom utslag af Kammarkollegium medgifvits att öfverflytta sågningen af det timmer, som hemtas från dithörande skog, till Borgfors' sågverk, såsom ock synes af skogskomiténs betänkande.

Herr Bäckström: Jag åter ber att, i anledning af Herr Åstrands meddelande, få lemna den upplysning att, ehuru väl sågnin- gen af Brattfors' stockfångst är öfverflyttad till Borgfors, träden dock sågas vid Munksunds sågverk.

Ang. de privilegierade stockfångst-skogarne.
(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de yrkan- den, som blifvit gjorda, och gaf enligt dem propositioner så väl på bifall som på återremiss samt förklarade sig hafva uppfattat de afgifna svaren såsom innehållande öfvervägande ja för den senare mening. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf, och sedan beslut fattats derom, att bifall till Utskottets förslag skulle uppställas såsom ja-proposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 54,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande utlåtande till Utskottet återförvisadt.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 56 ja mot 78 nej, och hade Kammaren alltså återförvisat detta ärende till förnyad behandling af Utskottet.

§ 4.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 55, i anledning af väckta motioner om ordnande af landtpolisen m. m.

Om ordnande af landtpolisen.

Uti särskilda inom Riksdagen afgifna motioner var föreslaget: af Friherre *D. von Schulzenheim* (N:o 2 inom Andra Kammaren).

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta ett skyndsamt inrättande af en på fjerdingssmannainstitutionen grundad, talrikare och mera användbar landtpolis, samt åtaga sig de deraf följande prestationer;

2:o att Riksdagen måtte till nödiga utgifter i och för detta ändamål till Kongl. Maj:ts disposition ställa en summa, stor 100,000 kronor;

3:o att Riksdagen vid anmälan hos Kongl. Maj:t af förestående beslut i underdånighet måtte anhålla, att Kongl. Maj:t tackes utfärda nådig instruktion i detta afseende samt, om möjligt, medgifva indelt

Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)

soldats användande, åtminstone under vissa bestämda år, såsom polisman på landet;

af Herr *L. M. Nordenfelt*, (N:o 4 inom Första Kammaren):

att Riksdagen ville till Kongl. Maj:ts förfogande för år 1876 ställa ett reservationsanslag af 50,000 kronor för att användas till efterspanande och gripande af allmänt efterlysta personer;

af Herr *Per Nilsson* (N:o 23 inom Första Kammaren):

att Riksdagen måtte medgifva, det de kronofogdar, länsmän eller fiskaler, som utom egna tjensteområden företaga resor för brottslingars gripande och desamma till straff befordra, erhålla godtgörelse af statsmedel för sådana resor jemte biträde efter räkning å verkliga resekostnaden; samt

af Friherre *G. af Schmidt* (N:o 86 inom Andra Kammaren):

1:o att från och med innevarande år måtte till hvarje länsstyrelses förfogande årligen ställas tvåtusen kronor, att i mån af behof användas i och för efterspanande och gripande af brottslingar;

2:o att, för den händelse anslagna beloppet inom ett eller flera län finnes någon gång otillräckligt, det tillåtes vederbörande länsstyrelse att af andra under händer hafvande allmänna medel använda erforderlig fyllnad, som genom vederbörande förvaltande myndighet på requisition ersättes af inom andra län öfverblifna för samma ändamål anslagna medel; och

3:o att årlig redovisning af berörda medel i vederbörlig ordning sker.

Stats-Utskottet, till hvars behandling förenämnda fyra motioner blifvit hänvisade, hade i förevarande utlåtande på anförda skäl ansett sig för närvarande böra hemställa:

att berörda motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Mot detta förslag hade inom Utskottet en bland motionärerne Herr *L. M. Nordenfelt* reserverat sig under yrkande:

att på extra stat för år 1876 måtte till Kongl. Maj:ts disposition anvisas 50,000 kronor, att användas till efterspanande och gripande af allmänt efterlysta personer.

Rörande ifrågavarande ärende uppstod nu hos Kammaren öfverläggning, hvarunder anfördes af

Friherre af Schmidt: Det är med viss förundran, jag tagit del af Stats-Utskottets nu föredragna betänkande. Det synes mig nemligen som Utskottet ej nöjt sig med att, såsom det gamla ordspråket säger, "slå två flugor i en smäll", utan att det här velat slå fyra.

Åtminstone tror jag, att det ansett de tre sista af de i betänkandet omförmälda fyra motionerna för flugor, emedan det ej aktadt nödigt att i motiven med ett enda ord besvara dessa tre motioner. Stats-Utskottet erkänner visserligen i afseende å den först refererade, af Friherre von Schulzenheim väckta, motionen, "att de krafter, som hittills finnas på landet anordnade för upptäckande af brott samt brottslingars efterspanande och gripande, icke äro tillfyllestgörande", men det har likväl ej velat, att Riksdagen skall göra något för att dessa krafter må ställas på en annan fot, utan endast framhållit den förhoppning, att den för afgifvande af förslag till förändrad tjänste- och löneroglering för landsstaten nedsatta komité skulle i sitt afgifvande utlåtande jemväl inrymma frågan om ett nöjaktigt ordnande af landtpolisen.

*Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)*

Äfven om det är hvarje individs pligt att verka för samhällets integritet, så finnes dock å andra sidan en reciprocitet som bjuder, att samhället skall verka för individens skydd, så väl till lif som egendom. Sker detta derigenom, att man låter det ena brottet aflösa det andra, utan att man deraf tager varning, utan att man förstärker de krafter, som äro satta att motverka dessa brott, utan att man lemnar erforderliga medel i händerna på de myndigheter, som i orterna hafva högsta inseendet öfver ordningens upprätthållande? Jag tror det ej, och anser det derföre vara mindre välbetänkt att undanskjuta denna fråga till en oviss framtid.

Jemför man nu ifrågavarande fyra motioner, finner man, att den första, Friherre von Schulzenheims är af ganska vidsträckt natur, i ty att deri föreslås en fullständig omorganisation af landtpolisen. Detta är dock en fråga, som för en nöjaktig lösning fordrar lång tid; och jag befarar att många brott derunder komma att begås, och att man skulle få ångra, om man ej vidtog någon mera hastigt verkande åtgärd. Hvad de öfriga tre motionerna beträffar, hafva de en viss gemensamhet deruti, att de alla afse att genom anvisande af medel, sätta kronobetjeningen i verksamhet vid brottslingars efterspanande och gripande, eller underlätta densammas bemödanden i detta afseende. Af dessa motioner anser jag likväl den af mig väckta vara den, som hastigast leder till det åsyftade målet, emedan den går ut på att ställa erforderliga medel till vederbörande länsstyrelser förfogande för att genast kunna till ifrågavarande ändamål användas.

Om länsstyrelserna hafva dessa medel i händerna, kunna de, så snart rapport om något begånget brott ingår, för nödiga efterspaningar använda hvilken länsman som helst och ej behöfva vara inskränkta till att använda den, inom hvilkens distrikt brottet blifvit begånget; ty det är icke sagt att denne, han må nu i öfrigt vara huru duglig och bra karl som helst, alltid är den lämpligaste till dylika uppdrags verkställande. På detta sätt skulle landtpolisen med de krafter, som nu finnas, kunna utvecklas till någonting helt annat än hvad den är, emedan den omständigheten, att hvar och en visste, att han finge ersättning för sitt besvär vid brottslingars efterspanande kunde verka derhän att småningom större färdighet och skicklighet i detta afseende

Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)

ernås, än med nu rådande ringa öfning rimligtvis kan af kronobetjeningen begäras.

Jag saknar icke helt och hållet erfarenhet i afseende på den rådande bristen på polismän i orterna, då jag tvänne gånger på Brandstodsbolagets i Södermanlands län vägnar nödgats vända mig till Öfverståthållare-embetet i Stockholm med anhållan om polisbiträde för mordbrännare efterspanande och gripande. Brottslingarne upptäcktes visserligen derigenom; men en sådan anhållan hade icke behöfts, så framt en lämplig polisman funnits inom länet att tillgå.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, anhåller jag, att Kammaren måtte återremittera betänkandet.

Friherre von Schulzenheim: Stats-Utskottet har denna gång förkastat min motion, likasom det gjort flera gånger förut, då jag framkommit med motioner, som varit af mera genomgripande beskaffenhet. Jag ämnar likväl hvarken hålla något liktal öfver min motion, ej heller klandra Stats-Utskottet, men Utskottet har denna gång samtidigt förkastat trenne andra motioner i samma riktning som min. Jag anser detta icke vara rätt, då Utskottet derigenom icke åstadkommit någonting, ty det hade, efter mitt förmenande, varit ganska lätt för Utskottet att i något afseende visa sig till mötesgående.

Mot utlåtandet i öfrigt tillåter jag mig göra den lilla anmärkningen, att motiveringen är så ofantligt hafsigt tillkommen, att den icke bevisar något alls. Min ganska vidlyftiga motion återfinnes refererad på sex rader och Utskottet har icke ens uppmärksammat, att i tredje afdelningen deraf, deri jag föreslår en begäran hos Kongl. Maj:t att få använda soldater vid indelta arméen till upprätthållande af fjerdingmannatjänsterna, ligger ett förslag, som har sammanhang med indelningsverkets borttagande, emedan det innefattar en utväg till arméens pensionering. Men det är kanske för mycket begärtdt, att ett Utskott, som, likt Stats-Utskottet, har ett så omfattande och mångsidigt arbete, skall kunna genomgå och pröfva allt med lif och intresse. En sak borde dock Utskottet ovilkorligen hafva klart för sig, ehuru det icke ansett sig nu böra ingå i närmare pröfning deraf. Utskottet säger sig nemligen icke veta "om" ordnandet af landtpolisen "bör uteslutande betraktas såsom en statens angelägenhet eller jemväl kommunen i dess organisation ingripa." Detta är en så klar sak att der icke finnes hvarken om eller men. Skyldigheten att hålla fjerdingmän var ursprungligen ett på jordbruket hvilande besvär, men har sedermera blifvit flyttadt från hemmanen och blifvit en kommunens gemensamma angelägenhet. Detta är oss alla bekant och framgår bland annat af den Kongl. förordningen i ämnet, som uti första paragrafen med särskild stil påpekar, att ifrågavarande skyldighet är ett menighetsbestyr. Jag har i min motion ganska tydligt framhållit, att det här är fråga om en kommunalangelägenhet, samt att det vore för mycket begärtdt, om man af ledamöterna i kommunalstyrelsen skulle fordra, att de sjelfva personligen skulle verkställa upphörd, indrifva restantier och vidmakthålla ordningen, utan att härtill behöfves biträde. Det synes

mig vara mera uträkning att lemna ett bidrag af några kronor än att sjelf uträtta sådant arbete.

Landtpolisens vanmakt är tillräckligt känd, åtminstone för oss, som lefva i det praktiska lifvet. Vid marknader, jernvägsarbeten, beväringmönstringar, vid undersökningar angående lönkrögeri och lönbränning, vid alla dessa tillfällen, då polis behöfves, finnes den icke eller räcker den icke till. Kronofogden likasom länsmannen har svårt att förekomma brott och ännu svårare att upptäcka samt beifra dem. Om t. ex. kronofogden får den underrättelsen, att en person blifvit ihjälslagen och kastad i ett dike invid någon by, så har han, då han vill anställa polisundersökning, icke rättighet, att utsätta viten vid kallelse å de personer, af hvilka upplysningar måhända kunna vinnas. Följden blir ofta, att ingen inställer sig vid sammanträdet af fruktan att förlora en dyrbar tid med vittnes-förhör och inställelse vid ting, och under tiden hinner mördaren att förflytta sig till andra ändan af landet, så vida han icke föredrager att gifva sig af till främmande land. Möjligheten att fasttaga den grofva brottslingen blir härigenom ännu mindre, ity kronofogden icke får ersättning för de resor utom sitt distrikt han i sådant ändamål företager och kanske icke ens blir godtgjord kostnaden för telegrammers afsändande till orter, der han anser att vederbörande böra uppmärksammas på brottslingens afvikande.

Jag har i motionen föreslagit att 100,000 kronor skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för att organisera en tillräckligt talrik och användbar fjerdingmannainstitution i landets alla delar. Beräknar jag nu fjerdingsmännens antal till omkring 2,500 och dermed dividerar anslagbeloppet 100,000, så skulle hvarje fjerdingzman få 40 kronor. Detta belopp synes mig böra afses till revolver, tjenstetecken och nödvändiga författningar. Detta är således hela det ofantliga belopp, som jag begärt och de öfrige motionärerne hafva varit ännu måttligare i sina anspråk, då en begärt endast 2,000 kronor för hvarje län, eller tillsammans 48,000 kronor, och en annan 50,000 kronor.

Jag är glad att i Stats-Utskottets korta betänkande slippa en stor fras, som eljest brukar användas då man inom representationen vill kasta från sig en sak — det är det myckna sparsamhetskriket. Ingenting synes mig så lumpet som att åberopa sparsamhet, då det gäller statsutgifter för nyttiga och nödvändiga ändamål. Det är i och för sig sjelf ett falskt begrepp att vara rädd för stora statsutgifter, så vida dessa väl användas. Hvar och en hushållare bland oss tänker alltid, att ju mera penningar vi använda på produktiva ändamål, ju starkare blir utvecklingen.

För den utveckling, vårt land i ekonomiskt och industriellt afseende vunnit, hafva vi att tacka vårt courage att förut göra uppoffringar; ty om vi icke så småningom anslagit medel för landsvägarne, telegrafnen, jernvägarne och gjort seglationen säker genom lots- och fyrinrättningar, tekniska skolor, m. m., så hade Sverige ingalunda hunnit den utvecklingens ståndpunkt, på hvilken vi i dag betinna oss. Hvarje fastighetsegare, som icke assurerar sitt hus, anses handla oklokt, enär det i sjelfva verket är en vinst för honom att underkasta sig denna

*Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)*

*Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)*

utgift; på samma sätt måste tryggheten och säkerheten för hvarje dagligt förvärf stärkas, enär det är den största misshushållning att ställa så till, att handel och vandel och verksamhet icke få i frid och lugn utveckla sig. Ju mer kommunikationerna ökas, desto lättare har den brottsliga viljan att finna utväg till skada, och därför måste försvarsanstalterna mot brottslingen också blifva större.

Den Första Kammaren har redan återremitterat Utskottets föreliggande utlåtande till förnyad behandling, och jag hoppas, att äfven den Andra Kammaren kommer att göra detsamma; men i likhet med den föregående ärade talaren anser jag mig böra framhålla nödvändigheten af att på något sätt och i någon form lemna disponibla penningar för att hålla ordningen vid makt, intilldess denna tilltänkta organisation af landtpolisen blifvit genomförd. Jag tillåter mig anføra ett exempel på denna nödvändighet. Herrarne torde erinra sig att större delen af Gefle för icke så lång tid tillbaka uppgick i lågor. Under den värsta eldsvådan frambröto ur de gömda nästena samhallets uslingar för att, såsom skalden säger, "strafflöst plundra i vådan." Då inkallades 100 man af Helsinges regemente för att biträda den maktlösa polisstyrkan och skydda de ängsliga stadsboarnes rätt och egendom. Eldsvådan blef emellertid släckt och ordningen återställdes; men då uppstod åter frågan om ersättningen till denna kommandering, som man varit nödsakad att inkalla. Det blef nödvändigt att med en skrivelse ingå till Kongl. Maj:t, som helt naturligt hade svårt att i frågan fatta beslut; men resultatet blef att, man sökte upp och skrapade ihop de medel, som kunde anses för behofvet tillgängliga, och slutresultatet blef, att berörda ersättningarut gingo till hälften af statskassan och den andra hälften måste af den förbrända staden erläggas för att upprätthålla laglydnaden under så sorgliga förhållanden. Det fans icke någon landtpolis i de närmaste socknarne, inga penningar till Konungens Befallningshafvandes disposition för att genom någon extra polisstyrka vinna samma resultat; och detta bevisar, att något måste för det ifrågavarande ändamålet göras.

Jag får derföre, utan att fästa mig vid min egen motion, som nog förr eller senare kommer att vinna erkännande, då behofvet af en fullständig polisorganisation för landet måhända blir mera kämbart, likväl med afseende på de trenne andra motionerna, som blifvit så här i klump behandlade, hemställa, att Kammaren måtte på enahanda sätt som i den nyss behandlade frågan, gifva Stats-Utskottet baklexa och återremittera äfven den föreliggande frågan, på det att Stats-Utskottet må komma i tillfälle att föreslå någon summa, hvilken som helst statens tillgångar kunna medgifva, för att, under tiden till dess den ifrågasatta organisationen blir i ordning, polisstyrkan kan här och hvar, der den behöfves, göras tillräckligt kraftig att skydda det allmänt medborgerliga lifvet.

Herr Aug. Pettersson i Hasselstad: Jag tror visserligen, att det anslag, som här blifvit begärtd, skulle blifva särdeles välkommet för fjerdingmännen, hvilka hafva att på order af länsmännen gripa brottslingar; men jag anser, att anslaget för att blifva tillräckligt bort

ställas långt högre; ty för de stora räkningar fjerdingmännen skulle komma att uppgöra öfver sina kostnader, försloge ingalunda 40 kronor i hvarje kommun, och jag tror äfven, att den extra polisstyrkan vid möten och marknader nog skulle komma att begära dryg ersättning för den tid, de tillsatt vid ordningens upprätthållande.

Under närvarande förhållanden, då det är hvarje kommuns skyldighet att upprätthålla ordningen, hafva emellertid såväl fjerdingmän som nämndemän i allmänhet visat sig mycket villige att biträda läsmännen i fråga om brottslingars gripande. I Blekinge, hvilket landskap icke har det bästa loford om sig för fredligheten, har högst sällan händt, att någon svårare brottsling undgått efterspaningarne, och ehuru Blekinge läns landsting redan 1868 anslog 500 kronor för detta ändamål, hafva dessa medel i högst obetydlig mån utgått. Konungens befallningshafvande, till hvars disposition medlen blifvit anvisade, hafva knappt behöft använda dem; men de finnas emellertid ännu för ändamålet reserverade. Jag tror derföre, att det är med nationens verkliga fördelar förenligt, att ordningen upprätthålles på samma sätt, som hittills skett, och om staten eller kommunen skall bekosta ordningens upprätthållande, kommer, efter hvad jag tror, på ett ut; men jag fruktar, att staten skulle få sitta alltför mycket emellan, om ett förslag sådant som något af de föreliggande komme att drifvas igenom.

Jag får för närvarande värdsamt yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Toll: Skulle man döma af det lätta sätt, på hvilket Stats-Utskottet behandlat nu föreliggande fyra motioner, så skulle man föreställa sig, att det sedliga tillståndet bland de lösa arbetarne i orterna vore särdeles tillfredsställande; men jag har skäl befara, att verkligheten i det afseendet talar ett annat språk. De lindriga straffbestämmelser, hvilka man allt mer och mer söker tillämpa, hafva, synes det mig, flerstädes varit egnade att snarare minska än höja aktningen för lagen. Härtill torde äfven någon gång den omständigheten hafva bidragit, att då en förbrytare åtalats, man haft mycket svårt att mot honom förebbringa fullständig bevisning; ty vittnen har man icke haft att tillgå annat än bland brottslingens kamrater vid tillfället, och ännu mindre är något i det hänseendet att vänta af ortens bofasta befolkning, hvilken mången gång, af fruktan för hämnd, ej vågar omtala hvad den om brottet haft sig bekant. Och vid sidan af allt detta har polismaktens vanmakt alltjemt tillvuxit. Det är till exempel icke längesedan man i tidningarna fick läsa en berättelse om ett bantåg, som, uppfyllt af en mängd stojande och skrikande arbetare, hade passerat midt igenom sjelfva hufvudstaden, utan att myndigheterna — i detta fall förmodligen jernvägstrafikstyrelsen — hade kraft nog — hvilket äfven sedermera offentlig erkänts — att för ofogt tilltala eller tillvarataga någon enda bland fridstörarne. När en sådan skandal kan hända inom sjelfva hufvudstaden, så är det knappast att undra på om dylika uppträden inträffa äfven annorstädes i landet. Huru på sådant sätt lagarnes anseende skall kunna i längden upp-

*Om ordnande
af landt-
polisen.
(Forts.)*

rätthållas, förefaller åtminstone mig ofattligt. Mången gång är likvisst förhållandet det, att den stojande och fridstörande personen sjelf är den minst skyldige till den af honom begångna förbrytelsen, utan den största skulden till brottet drabbar lönkrögare och landthandlande, som oantastade af ordningsmakten fått förpläga den brottslige derhän, att han blifvit öfverlastad och i ruset begått förseelser af mången gång betänkligaste art. Jag tror emellertid, att förhållandet är sådant på många ställen i landet, att något måste göras och göras snart för åstadkommande af ordning och skick och till skydd för dem som önska lefva i fred. Att på de skäl Utskottet derfor anfört vänta, torde blifva långväntan till både enskild och allmän skada. Då härtill kommer, att Första Kammaren redan, såsom mig synes på goda skäl, återremitterat betänkandet till Stats-Utskottet, under förutsättning att Utskottet skulle finna skäl att föreslå ställandet af ett anslag om åtminstone 20,000 kronor till Kongl. Maj:ts disposition för att i någon mån bereda ordningsmakten nya krafter *på de ställen i landet, der sådant kan vara af behöfvat påkalladt*, så får jag för min del yrka att betänkandet må äfven af denna Kammare återremitteras. Jag vill dervid blott tillägga, att man icke skäligen kan åläggå kommunerna att bekosta hvad som i detta afseende kan behöfvas, enär de väl i allmänhet icke äro orsaken dertill, att stora skaror af löst folk i landsorterna sammandragas, utan vanligen enskilde personer eller bolag, der det icke är staten som behöfver göra det för pågående jernvägsarbeten och dylikt.

Jag yrkar således återremiss af betänkandet.

Häruti instämde Herrar *Dofsén* och *Nyblæus*.

Herr Hörnfeldt: Det är icke ensamt sparsamhetsskäl, som föranledt Stats-Utskottet att afstyrka nu ifrågavarande motioner rörande ordnandet af landtpolisen, utan det är äfven andra skäl, som orsakat, att Utskottet för sin del icke ansett lämpligt att för närvarande lemna bifall till motionärernes yrkanden, vare sig i det ena eller andra afseendet. Utom det skäl, Utskottet för sin hemställan i betänkandet andragit, nemligen att den af Kongl. Maj:t för uppgörande af förslag till förändrad organisation af landstaten nedsatta komité jemväl kommer att afgifva förslag till en förändrad organisation af landtpolisen, finnes äfven ett annat skäl, som icke blifvit af Utskottet anfördt. Utskottet har nemligen icke ansett fullt lämpligt, att Riksdagen skulle ingripa i Kongl. Maj:ts rätt beträffande ordnandet af statens förvaltning. Man har så ofta hört klander uttalas emot dylika beslut från Riksdagens sida, då de undantagsvis förekommit, att vi i Utskottet drogo i betänkande, huruvida i nu förevarande fall något undantag från den i detta hänseende hittills följda regeln borde göras. Ordnandet af landtpolisen är enligt Utskottets åsigt en rent administrativ åtgärd, till hvilken Kongl. Maj:ts rätt att taga initiativet icke läser kunna bestridas. Efter de uttalanden, som nu skett från åtskilliga håll i Kammaren, och då åtminstone en af Statsrådets ledamöter är här närvarande, förmodar jag dessutom, att, om Kongl. Maj:t vid en

kommande riksdag skulle finna omständigheterna kräfvä, att åtgärder vidtagas för landtpolisens ordnande på ett annat sätt, än som nu är förhållandet, Kongl. Maj:t icke skall underlåta, att till Riksdagen i sådant hänseende framställa förslag och Riksdagen ej heller vägra de för ändamålet erforderliga anslag. För närvarande får jag dock säga, det jag icke tror, att frågan är så utredd, att man, om jag så får uttrycka mig, bör på stående fot och endast på grund af derom gjorda framställningar från enskilda motionärer genast besluta beviljandet af ett anslag, utan att bestämdt veta, hvad i sådant hänseende kan vara bäst och lämpligast. Ur denna synpunkt betraktadt, yrkar jag således bifall till Stats-Utskottets hemställan.

*Om ordnande
af landt-
polisens.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Då jag begärde ordet, hade jag icke hört att någon af Stats-Utskottets ledamöter anmält sig till dess erhållande, Att Herr Hörnfeldt likväl gjort det har jag emellertid nu förnummit emedan han före mig blifvit uppropad och yttrat sig; och då jag af honom blifvit förekommen instämmer jag i hans yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag, men vill till det af honom anförda endast lägga några få ord. Man har nu, såsom många gånger förut med eller utan skäl varit förhållandet, såsom ett motiv för denna Kammare att besluta betänkandets återremitterande till Stats-Utskottet anført den omständigheten, att Första Kammarén redan fattat ett sådant beslut. Ett dylikt förfarande kan visserligen vid vissa tillfällen hafva skäl för sig, såsom då den fråga, som är under behandling, är af någon större vikt och måste lösas, och denna lösning icke är möjlig, i den händelse Kamrarne skulle fatta så olika beslut, att en sammanjemkning deraf icke kunde ske; men i en sådan fråga som denna, i hvilken man med skäl kan antaga, att, om behofvet dertill verkligen föranleder, en framställning från Kongl. Maj:t om nödigt anslag är att förvänta, och beträffande hvilken man icke vet huru de af motionärerne begärda anslagen skulle användas, kan jag för min del icke inse, hvarför man skulle låta Första Kammarens beslut verka så bestämmande, att man endast därför skulle återremittera betänkandet. Jag tror verkligen, att vi böra betänka oss något litet, innan vi på en dylik grund fatta ett sådant beslut samt akta oss att icke denna Kammare slutligen helt enkelt kommer att blifva tagen i släptåg af den Första Kammarén. Själfständigheten hos denna Kammare blefve då icke synnerligen stor.

Med tillägg af det nu sagda yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Friherre af Schmidt: Då jag yrkade återremiss af det nu föredragna betänkandet, så skedde detta icke därför att Första Kammarén redan återremitterat detsamma, enär jag derom då icke hade någon visshet, utan jag gjorde det, därför att Stats-Utskottet skulle komma att taga alla fyra motionerna under närmare öfvervägande och bland dem till bifall föreslå den, hvilken Utskottet ansåge lämpligast för befordrandet af den säkerhet i landet, hvilken nu på många håll alldeles icke förefinnes. Herr Hörnfeldt har till försvar för Stats-

*Om ordnande
af landt-
polisens.
(Forts.)*

Utskottet anförde, att i sådana frågor som denna, hvilka röra administrativa åtgärder, initiativet icke borde tagas af Riksdagen utan af Regeringen. Ett sådant tillvägagående kan visserligen hafva skäl för sig, men om Stats-Utskottet tillstyrker bifall till någon af de tre i betänkandet sist refererade motionerna, så tror jag, i händelse en sådan tillstyrkan vunne bifall, att man ställt frågan på sådan ståndpunkt, att den icke är af beskaffenhet att påkalla initiativ från Regeringens sida, ty det är endast den af Friherre von Schulzenheim väckta motionen, som egentligen handlar om administrativa åtgärder. Jag vill tillägga, att, då efterspaningar med framgång egt rum, Kongl. Maj:t visserligen, så vidt jag vet, meddelat ersättning för kostnaderna — af hvilka medel känner jag ej — men att, om efterspaningarne misslyckats, Regeringen sannolikt alldeles icke beviljat någon sådan. Hafva länsstyrelserna deremot i sina händer medel att på lämpligaste sätt använda, vare sig spaningar lyckas eller icke, så kan ersättning alltid lemnas — något som för öfrigt alltid bör ske, ty arbetet är ju i det ena eller andra fallet alltid detsamma, och tjenstemännen, som utföra detsamma, i bägge fallen sin lön värde.

På nu anförda skäl anhåller jag fortfarande om återremiss af utlåtandet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och derunder gjorda yrkanden blifvit upptagna, gaf Herr Talmannen enligt dem propositioner dels på bifall och dels på återremiss; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes; och företogs i följd deraf omröstning enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande proposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är ifrågavarande utlåtande till Utskottet återförvisadt.

Voteringen visade 106 ja mot 49 nej; och hade således Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

§ 5.

*Ang. kontroll
öfver enskilda
jernvägar.*

Skedde dernäst föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 56, i anledning af väckt fråga om en fortgående kontroll öfver enskilda jernvägar m. m.

Utskottet hade hemställt:

att Herr *J. A. Åstrand's* motion N:o 131 — deruti föreslagits, att Riksdagen skulle dels i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes förordna lämpliga personer till de enskilda jernvägarnes kontrollerande samt meddela närmare föreskrifter om sättet, hvarpå kontrollen skulle utövas, dels ock anvisa för bestridande af härmed förenade kostnader ett årligt förslagsanslag af 10,000 kronor, att af trafikmedlen utgå — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang. kontroll
öfver enskilda
jernvägar.
(Forts.)*

I anledning af denna hemställan yttrade motionären

Herr *Åstrand*: Jag skall blott be att få yttra några ord; dock icke såsom liktal, ty jag är förvissad om att motionen icke är redan nu begravnen, utan tvärtom såsom förebud till motionens snarare återuppståndelse.

Utskottet har gifvit mig rätt deruti, att kontroll öfver enskilda jernvägar blir allt mer och mer af behovet påkallad ju längre tid de enskilda banorna varit trafikerade och följaktligen äfven materielen blifvit utsliten; men Utskottet lägger mig till last, att jag icke framlagt något bestämdt förslag till anordnande af en sådan kontroll. Jag tror icke, att Utskottet behöft stappla för en sådan obetydlighet, ty jag är viss om att, derest Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärt anordnande af sådan kontroll och beviljat dertill erforderliga medel, Kongl. Maj:t icke behöft vara tveksam i afseende å sjelfva sättet, huru denna kontroll lämpligast borde anordnas. För mig synes det vara klart, att, om de enskilda jernvägarne indelades i vissa distrikt med hvar sin särskilde kontrollör, detta vore allt som behöfdes. Att derefter småningom ställa dessa kontrollörers arbete i samband med baningenjörernas åligganden vid närmaste trafikområde å statens jernbanor, anser jag vara fullt verkställbart. Alla anordningar i detta hänseende torde lämpligast böra öfverlemnas till Regeringens afgörande.

Det är icke heller så säkert att, såsom Utskottet antagit, kontrollen öfver de hittills för trafik öppnade enskilda banorna är fullt tillfredsställande, och att alla anordningar derstädes äro i bästa och fullständigaste skick. Såsom ett bevis på motsatsen kan anföras det sätt, hvarpå trafiken å Oscarshamns—Nässjöbanan ombesörjes. Innan denna enskilda bana öppnades för trafik, verkställdes afsyning af densamma. Det oakadt stannade lokomotivet midt under sjelfva festtåget vid invigningen af banan, och i Ekesjö hann illuminationen brinna ned, innan festtåget hann dit. Sedan dess har lokomotivet, som är utslitet och odugligt, mångfaldiga gånger stannat midt på vägen, hvarföre ock poststyrelsen nödgats tillkännagifva, att någon tid för posternas ankomst till de olika stationerna på denna bana icke kan angifvas annat än på ett ungefär. För öfrigt finnes ingenting bestämdt föreskrifvet, om huru stor personal som erfordras för trafikens behöriga gång vid denna bana. Till maskinister antagas, snart sagdt, hvilka som helst. Jag känner åtminstone, att man vid en af stationerna till denna befattning antagit en pojke, som förut varit anställd som något slags biträde vid en ångslup. Hans insigt i maskinlära

*Ang. kontroll
öfver enskilda
jernvägar.
(Forts.)*

var ringa eller ingen, men han ansågs dock skicklig nog att vara lokomotivförare vid denna bana och antogs såsom sådan, måhända hufvudsakligast af det skälet att han var särdeles billig i sina pretentioner. Är det fråga om att vinna anställning som maskinist på en ångbåt till och med af tredje och fjerde klassen, så erfordras att man skall hafva tagit kaptensexamen. Vid jernvägarne deremot går det lätt för sig, till och med för en oexaminerad pojke att vinna anställning som maskinist; och staten har icke gjort någonting för att hindra en resande, som kommer från en aflägsen ort och icke känner förhållandena på åtskilliga enskilda jernvägar, från att när som helst äfventyra sitt lif genom att färdas på dessa banor. De, som bo i närheten af dessa banor, akta sig naturligtvis, då de känna förhållandet, att resa på dem.

Jag är fullkomligt förvissad om, att det icke skall dröja länge, förr än verksamma åtgärder i detta hänseende måste vidtagas. Jag betviflar icke, att icke den närvarande Civilministern, så vidt han fortfarande kommer att innehafva sitt embete, skall tillse, att någonting i den vägen göres; men jag tror, att det varit Riksdagen värdigt att, då Riksdagen känner det själfsväld, som vid de enskilda banorna nu förefinnes, och Stats-Utskottet erkänt, att anmärkningarne derom varit befogade, göra en framställning i ämnet till Kongl. Maj:t. Ty om det länge fortgår på samma sätt som hittills, vaknar man icke, förrän någon stor olycka inträffar; och jag kommer väl i framtiden att få höra, att flera af denna Kammares ledamöter, hvilka bo i närheten af dessa banor, åkt ihjel sig på dem.

Om jag icke är orätt underrättad, är Utskottets hemställan redan bifallen af Första Kammarne; och vi skulle således, om denna Kammarne bifölle min motion, kunna få en gemensam votering i frågan. Vill Kammarne åter icke bifalla motionen, skall jag icke sörja deröfver. Jag har i allt fall påpekat de förhållanden, hvarvid jag trott uppmärksamheten böra fästas; och jag är fullt förvissad, att, om icke några åtgärder snart vidtagas, händelserna skola komma att föra ett vida kraftigare och mera manande språk, än jag i min motion förmått begagna.

Något yrkande vill jag nu icke framställa. Jag har endast velat uttala min mening — den jag vidblifver — att motionen hade förtjent ett bättre öde.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

*Ang. kontroll
å importerade
viner m. m.*

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 57, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för anställande af kontrollörer, med åliggande att granska beskaffenheten af utifrån importerade viner m. m.

Herr *J. M:son Englander* hade i sin motion N:o 85 föreslagit, att för utöfvande af tillsyn öfver beskaffenheten af utifrån importerade viner, spirituosa, maldrycker och sådana varor, som ingå såsom födo-

ämnen, samt öfver den inhemska tillverkningen af vin, sprit och malt-drycker, Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts disposition på ordinarie stat ställa ett för ändamålet tillräckligt anslag, att användas till aflöning åt nödigt antal kemiskt bildade och edsvurne kontrollörer.

*Ang. kontroll
å importerade
viner m. m.
(Forts.)*

Och var af Utskottet i nu föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt:

att berörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Engländer anförde: Jag har icke begärt ordet i afsigt att klandra Utskottet för dess åtgörande i frågan, ty jag gillar fullkomligt de motiver, Utskottet till stöd för sin hemställan anført: men jag vill med några ord belysa frågan och angifva de skäl, som föranledt mig att väcka den ifrågavarande motionen.

Redan för flera år sedan fick jag anledning att misstänka både den inländska och den utländska ölberedningen, då jag vid något tillfälle kom underfund med att i ett ölbryggeri vid öltillverkningen begagnades så kallade kockelkärnor. Jag blef än ytterligare styrkt i detta mitt tvifvel, då jag kom i tillfälle att få läsa ett arbete utgifvet af en europeiskt namnkunnig kemist nu öfversatt på svenska under namn af "*Kemiska bilder ur dagliga lifvet*", deri författaren upplyser att under ett år importerades till England 283 tusen skålpund kockelkärnor, hvilka begagnades vid maltdrycksberedningen; och säger ytterligare: "då nu ett skålpund kockelkärnor motsvarar 30 kappar malt eller åstadkommer samma verkan i ett brygg, har stark berusande egenskap och liksom humlen hindrar buteljeradt öl att öfvergå i jäsning, att icke dess alkoholhalt förvandlas i ättika och sätter ölet i stånd att länge kunna hålla sig i varma luftstreck. Alla dessa egenskaper hos kockelkärnor eller levantnötén utgöra allt för många frestelser för mindre nogräknade och snåla bryggare och isynnerhet då genom ofvannämnda import besparats 260 tusen tunnor malt. Missbruket af levantnöt har i England framkallat en parlamentsakt, som ålägger en plikt af 3,500 kronor för den bryggare som här af sig begagnar och 8,750 kronor för den handlande som försäljer sådan vara. Jag vill härmed i allmänhet icke utkasta någon beskyllning emot fabrikanterna i vårt land, men då ingen kontroll finnes på såväl denna som många andra tillverkningar har man orsak att hysa misstankar. Att levantnötén är giftig och räknas till de giftiga slagen, är obestriddt, och som dessutom bevisas af alla i dylika ämnen utkommande tidskrifter. Olika verkningar tycker äfven jag mig uppmärksammat på landsbygden hos sådana som varit berusade af spritdrycker och öl, de senare ha varit mera vildsinta och således mera benägna till våldsamheter än de förra, och jag tror, och framtiden skall nog bevisa det, att öl, förfalskad med levantnöt, är långt skadligare än rusgifvande drycker i allmänhet.

Jag har visserligen icke erfarit, att till vårt land importeras levantnöt, men det hindrar icke att samma vara i en annan skepnad kan hitta vägen till några af våra maltdrycksfabrikanter, såsom under det anspråkslösa namnet af humleextrakt, öl eller porteressens, och varan är derfore ej mindre skadlig. Detta i afseende å maltdrycker

Ang. kontroll
å importerade
viner m. m.
(Forts.)

Hvad vinet beträffar, finna vi af den årliga redogörelse, som kommer Riksdagen till handa, att icke så obetydligt vin importeraras utifrån och icke heller så litet deraf tillverkas här i landet, men jag tror för min del, att denna import icke är så särdeles tillförlitlig hvad kvaliteten vidkommer. Åtminstone tror jag att två tredjedelar deraf icke är veritabelt vin. Jag har sjelf blifvit uppvaktad med en priskurant från ett tyskt hus, som sysselsätter sig med tillverkning af droger, essenser och kulörer för vintillverkning, och det finnas icke en enda vinsort, å hvilken uppgift icke förekommer i denna priskurant, huru densamma skall med tillhjälp af dessa essenser och kulörer beredas. Huruvida dessa ämnen äro för helsan skadliga, vill jag lemna derhän, men saken synes ändock tvedtydig och bör beaktas. Dessutom finnes essenser icke allenast för vintillverkning, utan äfven för beredning af spritvaror, såsom arrak, konjak och rom etc.

I vårt land finnes en vintillverkning af bär och frukter, som icke är så obetydlig. Den uppgår till emellan 2 å tre hundra tusen kannor årligen. Jag bidrager äfven med en obetydlig bråkdel till denna tillverkning, men ehuru jag sysselsatt mig med sådan beredning öfver 20 år, så har jag aldrig dervid begagnat sprit eller några främmande tillsatser. Tiden kan nu vara inne att göra något och tillse, att under denna vintillverkning, som så mycket tilltagit, icke ligger någon sorts bedrägeri eller doldt lönkröeri. Vi veta alla, att i handeln förekommer ett slags körsbärsvin, hvars beståndsdelar äro högst tve-tydiga, ty deri ingår ovedersägligen, bittermandelsextrakt och ganska mycken sprit. Tillverkar man körsbärsvin af endast körsbär, så har detta vin icke alls någon likhet med det vinet, som vanligen under detta namn förekommer i handeln. Det svenska vinet, som beredes endast af frukter och bär, är fullt ut lika njutningsbart och hållbart som det utländska vinet. Jag har sjelf vin deraf, som är omkring 20 år gammalt och äfven sådant som stått 6 å 7 år på buteljer utan att mögla eller försämras, men tvärtom för hvarje dag blifvit bättre och finare i smaken.

Dessa bärviner, så väl som äkta drufviner, äro ganska känsliga för temperaturen och komma lätt i jäsning under den varma årstiden, så framt de icke förvaras i någorlunda goda källare, men sättes der- till en mindre quantitet ren sprit, som vanligen sker med de flesta drufviner, så blifva de fullt ut lika hållbara som dessa. Det finnes ingen vara, som är mera vorden ett experimentalfält för förfalskningar än vin; från och med den ädla drufsafte till och med alla de oändliga variationer af helt och hållet artificiella viner åtföljer detta fula lyte. Icke alltid innehåller den väl grimmade buteljen med sina gyllene etiketter och kapslar något non plus ultra; fara är att deri lurar ett giftigt ämne såsom saccharum saturni tillsatt af samvetslösheten för att neutralisera ett sämre vins överflödiga ättiksyra. Jag öfvergår nu från vinbehandlingen till bränvinet, som så ofta förekommer. I afseende å bränvinet föreskrifver försäljningslagen, att bränvinet skall vara renadt från finkel och andra för helsan skadliga ämnen, men, mine Herrar, det bränvin, som i allmänhet förekommer och försäljes, är icke renadt från finkel, och jag vågar påstå, icke

heller från den ättiksytrade kopparoxid, som åtföljer bränvinet. Jag har den erfarenheten från den tid jag brände bränvin med enkelpanna, att då, som det kallades, klarade man alltid, lade en bit filt i tratten till upphemtningskärl, hvilken fränskilde den medföljande upplösta ättiksytrade kopparoxiden, af den vackraste ljusgröna färg i vidd som en öresslant efter hvarje panna som ömsades. Man kan således taga aldeles för gifvet, att vid den bränvinstillverkning, som nu för tiden bedrifves i stora apparater med afkylningsredskap och rörledningar af oförtent koppar, och då tillverkningen afslutas på lördagen, men börjar åno om måndagen, afsättningen af ättikssyrad kopparoxid blir ännu större. Jag vågar påstå, att bränvinet icke kan renas på kall väg. Jag har sjelf lagt hand vid sådan handtering och har någon idé deri; bränvinet eller spriten blir icke ren utan den renas både på kall och varm väg.

*Ang. kontroll
å importerade
viner m. m.
(Forts.)*

Gå vi nu öfver till de vanliga handelsartiklarne kaffe och socker m. fl., som förekomma i dagligt bruk och anses nästan icke kunna undvaras, finna vi, att den finaste raffinad icke är fri från andra beståndsdelar, utan att deri ingår icke så obetydligt kalk. I afseende å kaffe veta vi, att detta på många sätt förfalskas och tillsättes med färgämnen, och, hvad märkvärdigare är, på senare tider har äfven förekommit konstgjordt kaffe af papier maché. Då det således lönar sig att på detta vis tillverka kaffe, måste det också löna sig att förfalska andra handelsvaror. Tobak, t. ex. vare sig rök-, tuggtobak eller suus, undergår många förfalskningar. Visserligen begagnas dertill ämnen, som väl icke äro farliga för helsan, såsom betor, lakrits, men andra åter, hvilka, om icke rent af skadliga, så åtminstone icke helsosamma, såsom terra japonica, harts, gulockra, valkera, sand, salpeter och salmiak. Jemväl kryddor förfalskas, och i synnerhet pulveriserade, såsom senap, ingefära och kanel, innehålla många främmande ämnen, och ho kan uppräknas alla.

Jag tycker för min del, att det svenska folket är ett allt för godmodigt och godt folk för att bedragas, icke allenast af utlänningen, utan äfven af sina egna landsmän, och jag tycker derföre att lagstiftningen bör komma emellan och skydda den enskilde medborgaren, som under nuvarande förhållande och i detta hänseende ej kan skydda sig sjelf. Man bör äfven hafva ett vaksamt öga öfver att den, som betalar en vara, äfven får valuta i det, som han köper.

Som föreliggande fråga nu befinner sig, ämnar jag ej göra något yrkande, men framtiden skall nog visa, att den af mig väckta motionen har, för sitt syfte, goda skäl.

Herr Törnfeldt: Herr Talman, mine Herrar! Jag anser att Stats-Utskottet bort behandla Herr Englanders motion något annorlunda, än det gjort, ty det är en ganska vigtig sak för vårt land, att de ämnen, som vi få i oss, icke äro förgiftade. Jag har af tidningarne sett, att i Tyskland gjordes under förra året beslag på ett stort vinlager, dervid ej mindre än omkring 40 vinsorter togos i beslag, såsom varande förfalskade med giftiga ingredienser. Den der konsten är allmän i Tyskland, och hvem känner icke det gamla ordspråket: "hvad

Ang. kontroll
å importerade
viner m. m.
(Forts.)

gör icke Tysken för pennigarn?« Det finnes äfven i andra länder personer, som vilja göra sådana förfalskningar för penningar, och jag tror, att den konsten kan man äfven lära sig i vårt land. Jag tror att man får taga sig till vara, att man icke småningom och utan att veta derom, indricker gift, och att, för att motverka detta, åtgärder från statens sida böra vidtagas. Jag får derföre, lika med motionären, yrka återremiss af detta betänkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter, enligt Herr Törnfeldts yrkande, på återremiss; och biföll Kammaren Utskottets förslag.

§ 7.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, genom skrifvelse till Herr Talmannen från Hans Maj:ts Konungens tjenstförrättande Öfverstekammarherre, Kammarens ledamöter inbjudits att tillstädesvara vid Hans Kongl. Höghet Kronprinsens konfirmation i Slottskapellet Lördagen den 24 innevarande månad kl. $\frac{3}{4}$ 11 f. m.; och meddelade Herr Talmannen tillika, att biljetter för inträde till Slottskapellet blifvit, jemte skrifvelsen, till Herr Talmannen öfverlemnade samt komme att vid sammanträdet slut hållas Kammarens ledamöter till handa.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets betänkande N:o 17, rörande Herr P. Ehrenheims motion om pension åt Kassören Löwenadlers enka.

§ 9.

Om ändring i
lagens föreskrifter ang.
jäf.

Företogs till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 15, i anledning af väckt motion om upphäfvande af det i 17 kap. 7 § Rättegångsbalken upptagna jäf för eget husfolk och enskilde tjenare att vittne bära.

Utskottet hade föreslagit:
att ifrågakvarande af Herr A. W. Westerdal afgifna motion (N:o 16) ej måtte af Riksdagen bifallas.

Mot detta förslag hade inom Utskottet reserverat sig Herrar Philipson, Hjelm och Magnus Jonsson, hvilka ansett, att den af motionären äsyftade lagförändring bort vidtagas.

Då detta ärende nu anmälades till föredragning hos Kammaren, begärdes ordet af

Herr Westerdal, hvilken yttrade: Herr Talman! Af föredragna

utlåtandet inhemtas, att Lag-Utskottet icke funnit skäl bifalla min motion. De skäl, Utskottet för sitt afslag åberopat, återfinnas i den knapphändiga motivering det anfört, och som jag tillåter mig att i största korthet genomgå.

*Om ändring
lagens före-
skrifter ang.
jäf.
(Forts.)*

Till en början säger Utskottet: "På sätt motionären antydt, hvilat lagen uti ifrågavarande hänseende på den grund att, i följd af tjenarens beroende ställning till husbonden, den förre lätteligen kunde, vid afläggande af vittnesmål i den senares sak, låta sig förledas att till dennes förmån afvika från sanningen". Det är fullkomligt riktigt, att nu gällande lagstadgande hvilat på denna grund, men frågan är om tjenarens ställning till husbonden fortfarande är densamma som förr, så att han, för att vittna i husbondens sak, derigenom skulle frestas att möjligen begå mened, eller om icke tjenaren fast hellre nu innehar en ganska sjelfständig ställning. Så vidt jag varit i tillfälle uppfatta förhållandet, tror jag, att man icke behöfver vara tveksam om hvem som är mest beroende, tjenaren af husbonden eller tvärtom. Säkert är emellertid, att tjenarens samhällsställning och rättigheter äro i lag så betryggade, att ingen våda vore för handen, om mitt förslag blefve antaget.

Utskottet anför vidare: "Då tjenarens afhängighet af husbonden äfven enligt nu gällande legostadga är så väsendtlig, att den ifrågasatta lagförändringen ur ofvanberörda synpunkt icke synes tillräddig, samt lagstiftaren med hänsyn till lagens ovilkorliga stadgande derom, att två vittnen, deri de sammanstämma, äro fullt bevis, torde böra, i fråga om bevarandet af garantierna för vittnens trovärdighet, vara ytterst noggrann". Det här åter upprepade uttrycket om tjenarens afhängighet af husbonden torde få anses bemött genom hvad jag här ofvan i korthet anfört, och vid sådant förhållande kan jag icke inse hvilken skada låge deruti, att äfven två tjenares sammanstämmande vittnesmål skulle få utgöra full bevisning. Många exempel skulle kunna anföras för behofvet af att ur lagen borttoges vittnesjäfvet för tjenstehjon; men med förbigående häraf och då Utskottets argumentering synes mig innebära föga bevisning, inskränker jag mig till att endast åberopa de i min motion anförda motiv och på grund deraf yrka bifall till mitt förslag.

Herr Ehrenborg: Den ärade motionären har visserligen rätt deruti, att tidsförhållanden äro faktiskt mycket förändrade, och att tjenarne hafva i många fall intagit en betydligt mera sjelfständig ställning än förut; ja! de äro så sjelfständigt stälda i många fall och de äro dertill så emanciperade och förfinade, att många af dem anse det rent af för en förolämpning att kallas för tjenstehjon. De bruka ock ofta andra benämningar om anställning i tjenst, såsom att "taga engagement" eller "kondition".

En stor förändring har, såsom jag sagt, inträdt, men Herrarne få erkänna, att Kongl. Maj:ts förnyade nådiga legostadga af år 1833 dock ännu gäller, och särskildt har denna Kammare gång efter annan och sist vid denna riksdag kringgårdat denna lag, i det att Kammarren icke fann skäl att på grund af väckt motion ifrågasätta, att den

Om ändring i
lagens föreskrifter ang.
jäf.
(Forts.)

må revideras och utsträckas till en allmän lag för att reglera förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare.

Ser man på legostadgan, så finner man, att densamma medgifver husbonderätt att, intill dess tjenaren uppnått respektive 18 och 16 år, för mankön 18 och för qvinkön 16 år, emot honom eller henne begagna husagan, och att således husbonden har rättighet att utöfva densamma längre tid emot tjenare, än som i allmänhet kommer i fråga vid meddelande af aga åt egna barn, åtminstone flickor. Derjemte säger legostadgan, att tjenaren skall vara trogen och flitig, och lägger hufvudsakligen vikt på att han skall vara *lydig*. Jag hemställer om, då nu gällande lag så uppenbart ställer tjenarne, såsom medlemmar af familjen, i samma ställning som barn, det vore lämpligt att, medan denna lag gäller, upphäffa i en annan lag det jäfsförhållande, som så uppenbart framgår af den nu gällande legostadgan. Jag har förr haft anledning att uttala den åsigten, att det icke är skäl att på lagstiftningens väg påskynda patriarkalismens upphäfvande i vårt land, det kan nog gå ändå fortare än man önskar. Men vill man påskynda detta, då bör man först upphäffa legostadgan eller revidera densamma, men icke ställa så till, att man får två lagar, som stå så i uppenbar strid med hvarandra, som det nu föreslagna upphäfvandet af jäfsförhållandet mellan husbonde och tjenare skulle stå till legostadgans bestämmelser.

Hvad beträffar det som af motionären blef framhållet — jag hörde icke huru hans ord föllo, men jag uppfattade hans yttrande så — att genom det nuvarande stadgandet skulle de, som begå tjufnader i husen kunna gynnas deraf, att tjenarne icke få vittna, och bevisning således icke skulle kunna erhållas, så tror jag att det lika väl kan sägas, att det finnes husbönder, som gerna skulle se, att detta jäfsförhållande skulle upphöra, emedan de, med den myndighet de nu ega öfver tjenarne, skulle kunna förmå dem att aflägga vittnesmål, som för husbönderne vore förmånliga och således skulle många gånger en husbonde, som verkligen varit brottslig, kunna genom sina tjenares vittnesmål gå fri.

Dessutom står det i den omtvistade paragrafen af rättegångsbalken, att "om groft brott i huset skett och andre ej hafva när varit", tjenare få vittne bära.

På dessa grunder får jag vördsamt anhålla, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Jag har inom Lag-Utskottet icke kunnat gilla det beslut, hvartill Utskottet kommit; hufvudsakligen af de skäl motionären redan anfört. Men jag hade äfven ett annat skäl, nemligen att det t. ex. vid åverkansbrott har visat sig särdeles svårt att leda brottet i bevis, just derigenom att tjenare icke fått vittna. När fråga uppstått om åtalande af ett sådant brott utaf allmän åklagare eller enskild målsegare, så har den, som varit tilltalad, sökt behålla tjenaren i sin tjänst, på det denne skulle vara jäfvig; och såsom nämndes är detta ett af skälen, hvarföre jag icke kunnat instämma uti Utskottets hemställan; ty jag tror verkligen att det ofvanberörda förhål-

landet är beaktansvärdt vid frågans behandling, och att i öfrigt den har framtiden för sig.

Om ändring i lagens föreskrifter ang. jäf. (Forts.)

Herr Philipsson: Då jag, såsom betänkanDET utvisar, inom Utskottet reserverat mig emot dess beslut och dervid uttalat den åsigt, att den af motionären åsyftade lagförändringen borde vidtagas, har jag ansett mig böra närmare redogöra för de motiver, som föranledt mig dertill.

Den tid, då nu gällande lag stiftades, och den tid, hvori vi nu lefva, äro i så många hänseenden skiljaktiga, att det är nödvändigt att gå tillbaka till lagens grund, för att tillse huruvida densamma eger tillämpning äfven på närvarande tid. Jag tror för min del icke, att det undantag i fråga om jäf, som 1734 års lag, i öfverensstämmelse med förut gällande lands- och stadsrätt, gjort med afseende å tjenstehjon eller, såsom de der kallas, husfolk, numera är hållbart. Ty förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare har icke så mycket förändrats, att icke detta beroende, som egentligen låg till grund för lagstiftningen i ämnet, såsom hvilande på det antagande att tjenaren icke skulle hafva *vilja* att tala sanning, att icke, säger jag, detta beroende eller denna grund lika väl skulle kunna tillämpas i fråga om en mängd andra förhållanden. Ty uti andra arbetsgifvares och arbetstagares ställning till hvarandra, ligger, enligt min tanke, lika mycket beroende från de senares sida, som uti det, hvilket förefinnes emellan tjenstefolk och husbönder. Jag tror nemligen, att arbetare, som äro anställda vid fabriker och på verkstäder, om än de icke äro i husbondens bröd eller vistas i hans hus, likväl hafva till honom samma ställning som andra tjenstehjon, och långt ifrån att gilla, hvad vår lag stadgar derom, att tjenstehjon ega vittna i svårare brottmål, anser jag detta medgifvande stå i strid med det patriarkaliska förhållande, som den föregående talaren åberopat. Först och främst är, enligt min oförgrifliga mening, patriarkalismen en oriktig synpunkt i detta fall. Förutsättes nemligen ett sådant förhållande mellan husbönder och tjenare såsom jäfsskålet, så skulle det vara ömsesidigt, såsom förhållandet mellan föräldrar och barn. Så är emellertid icke händelsen, alldenstund husbonden icke är jäfvig att vittna i tjenstehjonets sak. Dessutom är det, efter mitt förmenande, oriktigt i och för sig, att i svårare brottmål tjenaren får vittna, och, om man ovilkorligen vill hålla på patriarkalismen, borde tjenaren i främsta rummet befrias från skyldigheten att i sådana fall uppträda såsom vittne mot sin husbonde. Af dessa skäl kan jag följaktligen icke finna, att patriarkalismen utöfvar något inflytande å bedömandet af den föreliggande frågan.

Hvad som dock egentligen talar emot nu gällande lag i denna sak är, att husbonden befinner sig i en alltför gynnad ställning, då han efter behag kan låta dennes vittnesmål gälla eller icke. Han kan nemligen, genom att afskeda tjenaren från tjensten, upphäfva jäfvet, om han förutsätter, att han skall vittna till hans fördel, hvaremot han, genom att låta tjenaren kvarblifva i tjensten, fortfarande kan hålla honom jäfvig, ifall han fruktar, att han skall vittna emot honom.

Om ändring i En sådan optionsrätt för husbonden anser jag böra, likasom hvarje lagens föreskrifter ang. annan optionsrätt, afskaffas ju förr dess hellre.

jäf.
(Forts.)

Hvad som emellertid talar för Utskottets betänkande, är att, enligt den af Kongl. Maj:t utfärdade instruktion för den nya lagberedningen, frågan om en omorganisation af rättegångsväsendet i allmänhet, kommer att af densamma, näst efter frågan om vattenrätten, behandlas och att det då blifver tillfälle att taga i öfvervägande, huruvida icke bestämmelserna i 17 Kap. 7 § Rättegångsbalken böra undergå någon mera omfattande förändring, än motionären åsyftat.

Ehuru jag fördenskull icke nu vill framställa något särskildt yrkande, har jag dock, såsom jag nyss nämnde, ansett mig böra redogöra för de motiv, som föranledt min reservation emot Utskottets beslut

Friherre Lagerfelt; Då jag begärde ordet, visste jag icke, att Herr Philipsson ämnade uppträda. Men sedan jag nu har hört hans anförande, får jag förklara, att han till hufvudsaklig del angifvit min åsigt om saken; dock vill jag bestämdt hafva uttalat, att jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag. Jag gör detta jemväl af ett annat skäl, eller det att i den paragraf, om hvars förändring nu är fråga, finnes en oegentlighet, som sträcker sin verkan in på det praktiska lifvets område. En husbonde kan nemligen, såsom ock Herr Philipsson riktigt påpekat, efter behag begagna sig af sina tjenstehjons vittnesmål genom att, efter som det faller sig lämpligast, afskeda eller behålla det i sin tjenst. Då man emellertid känner, att domaren betraktar såsom tjenstehjon ej blott dem, som äro lagstade i husbondens kost, utan äfven sådana, som hafva lön och stat; och då med tillämpning af det ifrågavarande lagrummet samma förhållande kommer att ega rum äfven med personer, som på landsbygden hafva en vida mera maktpåliggande befattning än tjenstehjon i allmänhet, såsom skogvaktare, befallningsmän, trädgårdsmästare med flera, under det att en inspektor, som ej blifvit lagstadd, skulle ega rätt att uppträda såsom vittne, är detta en oegentlighet, som jag velat framhålla, och på grund häraf får jag, såsom jag redan yttrat, yrka bifall till motionärens förslag och afslag å Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de meningar som derunder förekommit, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. förlags-
gifvares för-
mänsrätt.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om förtydligande af lagens stadgande rörande förlagsgifvares förmänsrätt till fabrikers effekter.

I detta utlåtande hade Utskottet hemställt:

att det af Herr *Werner Ericson* uti afgifven motion (N:o 152) framställda förslag, att Riksdagen för sin del ville besluta sådant för-

tydligande af lagens stadgande rörande förlagsgifvares förmånsrätt till fabrikers effekter, att med detta senare ord skulle förstås äfven maskinerier af alla slag icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Ang. förlags-
gifvares för-
månsrätt.
(Forts.)*

Efter det att Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Werner Ericson: Då jag nu ämnar söka besvara Utskottets afstyrkande af min framställning i denna fråga, sker detta helt naturligt med en viss tveksamhet, enär detta område i allmänhet är för mig ännu mera främmande än andra. Det förhåller sig här vid lag med mig som med så många andra medlemmar af denna Kammar, att, så snart man hört eller sjelf gjort den erfarenheten, att lagens föreskrifter i något hänseende synas felaktiga, man strax kommer in med en motion och söker få saken ändrad. Jag vill likväl förklara, att, ehuru jag i afseende på den föreliggande frågan eger grundlig erfarenhet från den landsort, der jag är disponent öfver en större egendom, förhållandena der numera icke äro af någon betydelse härutinnan, enär svårigheterna redan äro öfvervunna. Men dels på grund af egen erfarenhet, dels till följd af andras framställning har jag väckt det förliggande förslaget om förtydligande för att i allmänhet slippa vara underkastad nu gällande bestämmelser i frågan. Jag ber att i mitt försvar mot Utskottet få följa dess motivering.

Utskottet förklarar, att, "enligt ofvan åberopade lagrum "(17 Kap. 7 § Handelsbalken och 1770 års Hallordning)" torde vara uppenbart, att förlagsgifvares förmånsrätt till betalning afser allenast sådana maskinerier, som äro att hänföra till manufakturverks och fabrikers lösa egendom. I de maskinerier åter, som kunna såsom en del af fast egendom anses, förvärfvas panträtt genom fastighetens in-teckning i vanlig ordning." Då här nämnes, att förmånsrätten afser endast fabrikers lösa egendom, så frågas, om det någonsin kan inträffa, att maskinerier kunna komma att räknas till fast egendom. I det afseende är dels i lag föreskrifvet och dels i prejudikat närmare preciseradt, hvad som till fast egendom bör räknas. I 10 Kap. 2 § Giftermålsbalken stadgades, att dit räknades jord eller hus och vattenverk. Men sedan den nämnda paragrafen jemte de följande upphäfts genom 1845 års förordning, finnes ej vidare vattenverk omnämndt såsom tillhörande fastighet, om det ock fortfarande må anses såsom dit hörande. Jag tror således Utskottet varit skyldigt bevisa, att maskinerier kunna räknas till fast egendom.

Utskottet säger vidare: "frågan om maskineriers hänförlighet till den ena eller den andra af berörda kategorier är vid uppkommande tvist beroende på den pröfning, som i sådant hänseende kan varda på doktrinela grunder af vederbörlig domstol meddelad." För så vidt med doktrin skulle menas juridiska grundsatser, så hade jag trott dessa vara af så allmängiltig beskaffenhet och af Utskottet så pass kända, att de kunnat läggas till grund för ett förslag härutinnan. Ty jag tror det vara särdeles farligt för dem, som ega sådana industriela anläggningar, som de ifrågavarande bestämmelserna afse, att i hvarje särskildt förekommande fall vara underkastade tillämpning af

Ang. förlags-
gifvares för-
mänsrätt.
(Forts.)

sådana doktriner, i all synnerhet om, enligt Grefve Sparres vitsord, de personer, hvilka skola å embetets vägnar fullgöra denna tillämpning, äro dertill otjenliga. Nu anser jag visserligen hans målsmanskap för juristerne vara temligen sjelftaget, men visst är, att de kunna hafva en egendomlig uppfattning.

Jag ber att få omtala ett exempel härpå. En fabriks fastighet hade blifvit intecknad för en fordran, hvarefter en annan fordrings-egare lät inteckna densamma. Denne ansåg sig emellertid kunna genom formulering på ett visst sätt af sjelfva förbindelsen och densammas intecknande vid häradsrätten erhålla säkerhet ej blott i fastigheten utan äfven i fabriken lösegendom, och förmenade att maskiner och andra tillhörigheter, som genom en viss sorts bultar eller annorledes voro så fästade, att de icke kunde borttagas utan att lösbrytas, vore att räkna till fastigheten, men att deremot maskiner, som med en annan sorts bultar voro fästade, skulle anses såsom lösegendom. Detta resonnement var visserligen ej synnerligen klyftigt, men det var dock en gammal jurist, som hade en sådan öfvertygelse. Slutligen erhöll äfven en annan förlagsgifvare inteckning efter föregående, men var nog försiktig att taga den så väl i fastigheten vid häradsrätten som i förlaget hos magistraten i Wenersborg. När frågan sedan blef hvad rätt hvarje af dessa inteckningshafvare hade till fabriken och dess tillhörigheter, visade sig stor meningsskiljaktighet, hvilken säkerligen skulle gifvit anledning till många svårigheter, om ej den senare fordringsegaren, en bankinrättning, varit medgörlig och tillåtit den föregående att äfven få en förlagsinteckning med tidigare förmånsrätt. Detta bevisar emellertid hvilka olägenheter en otydlighet i lagstadganden kunna medföra.

En ledamot af Lag-Utskottet har upplyst, att exempel finnes derpå, att magistrat vägrat upptaga till pröfning väckt fråga om förlagsintecknings meddelande; och detta oakadt Kongl. förordningen den 25 Februari 1846 stadgar: "Alla tvistemål, brottmål och andra ärenden, som hittills efter gällande författningar tillkommit hallrätterna i de städer, der sådana domstolar funnits, men magistraterna i andra städer, skola hädanefter i alla städer af magistrat upptagas." Detta stadgande är ju alldeles otvetydigt, och ändock finnas, såsom vi hafva hört, domare, som äro af helt och hållet motsatta åsigtter härom, och ändock anser Utskottet uppkommande tvister om föremålen för förlagsinteckning böra fortfarande för hvarje särskildt fall afgöras efter doktrinerna grunder af vederbörlig domstol.

Vidare yttrar Utskottet: "Den af motionären ifrågasatta lagförklaring innefattar i sjelfva verket förslag till den ändring i lagen, att förlagsgifvares förmånsrätt skulle utsträckas jemväl till sådana maskinerier, som tillhöra fast egendom." Jag har ingalunda påyrkat någon ändring i lagens stadgande i detta fall, men då förlagsinteckning enligt gällande bestämmelser afser effekterna vid en fabrik, har jag ansett ett sådant *förtydligande* i lagen vara af nöden, att hvar och en må veta, hvad med effekter förstås. Jag har således icke yrkat, att maskinerier i en fabrik skola förklaras för fast egendom, lika litet som, att de skulle såsom lös egendom anses, utan jag har blott

önskat att lagen måtte förklara, huru vidsträckt begreppet *effekter* må kunna tagas.

Derefter tillägger Utskottet: "Att sålunda för förlagslån medgifva förmånsrätt uti någon del af fastighet synes emellertid icke lämpligt, helst en dylik lagförändring icke torde kunna genomföras, utan att dels de fordringsegare, hvilka på grund af in-teckning uti manufaktur-verks eller fabrikers fasta egendom redan förvärfvat panträtt i dertill hörande maskinerier, vid denna sin rätt bibehållas oförkränkte, dels ock föreskrifter meddelades om den rätt till betalning, som skulle sines emellan tillkomma förlagsgifvare och innehafvare af in-teckning, som hädanefter beviljades, samt stadganden af en så invecklad beskaffenhet utan tvifvel skulle komma att uti ifrå-gavarande kreditförhållanden föranleda långt större osäkerhet, än den, som motionären öfverklagat såsom en följd af nu gällande lag". En "dylik lagförändring" har aldrig med motionen åsyftats, utan endast ett sådant förtydligande af hit hörande lagbestämmelser, att den, som erhåller förlagsin-teckning, må med säkerhet kunna veta, i hvilken egendom han på grund af in-teckningen eger panträtt. Att inskränka förut lagligen innehafvande rättigheter kommer ju lika litet i detta som i andra fall, der lagen förtydligas eller ändras, i fråga.

Slutligen yttrar Utskottet: "I anledning här af, och då dessutom behovet af en helt och hållet förändrad lagstifning om förlagslån redan länge varit erkänt, och det vid sådant förhållande icke synes lämpligt att för närvarande i lagens stadgande rörande detta ämne vidtaga partiella förändringar, får Utskottet" etc.

Det är sannerligen lång tid, som detta behof förefunnits. Redan vid 1847—1848 årens riksdag framlade Kongl. Maj:t ett förslag, som dock endast afsåg att få alla hithörande bestämmelser sammanförda på *ett* ställe, men samma otydlighet kvarstod dock i förslaget, hvilken fortfarande råder med afseende på hvilken egendom, som med förlagsin-teckning afses. Det af mig och många öfverklagade onda hade der-före ej heller afhjelpats, om Riksdagen antagit detta förslag, som dock förkastades, hufvudsakligen af formela skäl. Sedan dess har emeller-tid ej, om icke på allra sista tiden, så vidt jag vet, någon ändring i berörda hänseende ifrågasatts, och jag har ej heller hört att denna fråga nu är föremål för någon utredning, eller att man har att för-vänta något förslag deri från Kongl. Maj:t. Då frågan således hvilat ej mindre än 28 år, torde det vara på tiden att åter börja röra något på den, helst vår industri på senare tiden så betydligt utvecklats sig. Enligt en i dessa dagar utkommen förteckning, uppgår aktiebolagens antal till inemot 1,200. Alla våra industriella verk, hvilka hafva betyd-liga rörelsekapital och många till belopp, uppgående till millioner, alla dessa verk, vare sig de egas af enskilde personer eller solidariska bolag, hafva stort intresse deraf, att lagen i nu ifrå-gavarande hänseende innehåller tillräcklig tydlighet, att den ej kan gifva anledning till så skiljaktiga meningar, som ofta visat sig vara fallet, och jag tror der-före ej att man, åtminstone icke på de skäl, som Lag-Utskottet an-fört, bör utan vidare kasta frågan å sido, hvarföre jag yrkar utlåtan-

Ang. förlags-
gifvares för-
mänsrätt.
(Forts.)

dets återremitterande till Utskottet i det syfte, att Utskottet må få tillfälle inkomma med formulering till sådant förtydligande af lagen, som af mig afsetts.

Herr Philipsson: Genom sitt sista beslut har Kammaren uttalat den åsigt, att i allmänhet partiela förändringar i gamla lagens stadganden icke böra vidtagas, utan ansett bättre att vänta, till dess utförligare omarbetningar kunde ifrågakomma. Äfven i nu föredragna utlåtandet föreligger fråga om förklaring af ett gammalt lagstadgande, väl ej så gammalt, som 1734 års lag, men blott några och 30 år yngre, nemligen Hallordningen af den 2 April 1770, hvars bestämmelser i förevarande fall dock ursprungligen äro hemtade från 1734 års lag, som i 17 kap. 7 § Handelsbalken stadgar, sedan först omtalats den förmånsrätt, som tillkommer innehafvare af bil- och bodmeribref: "Gifver någon förlag att dermed drifva bergsbruk eller andra sådana verk, njute förlagsman förmån till det, som dermed tillverkad är". Sedermera förekommer i Kongl. manufaktur- och handtverkeriprivilegierna af den 29 Maj 1739 följande bestämmelse: "Förlagsman är den, som förskjuter till manufaktur, fabriker och handtverkerierna rudimaterier, viktualievaror eller penningar att därför njuta och taga dess ersättning uti tillverkade varor; skolandes såväl manufakturister som förläggare hägnas och skyddas vid det, som i 17 kap. 7 § Handelsbalken om förlager i gemen stadgadt är". Detta stadgande, som bestämdt hänvisar till åberopade § i 1734 års lag, afser således dylik förmånsrätt endast i *de tillverkade varorna*. Slutligen kom Hallordningen, som tydligt bestämmer, att förläggare eger taga de tillverkade varorna i betalning för gifven försträckning, samt vidare, nemligen i 5 artikeln 5 §, stadgar: "Förlägger någon ordentligen inrättade manufakturverk och fabriker, fullgöre de vilkor, som kontraktet innehåller, eller varde han genom Hallrätten dertill vid vite hållen, och njute säkerhet uti verkets effekter, om förlaget vid Hallrätten lagligen intecknad är." Således är det äfven efter Hallordningen blott effekterna, till hvilka förlagsgifvaren hade att hålla sig för att utfå sin på förlaget grundade fordran, och det är först på senare tider, som den mening sökt utveckla sig, att förlagsgifvare skulle ega panträtt äfven i annat än det tillverkade godset. Hallrätterna upphäfdes emellertid 1846, och deras göromål öfverflyttades då på vederbörande magistrater; och enligt min tanke har den magistrat, hvilken, efter hvad motionären uppgifvit, vägrat att till pröfning upptaga väckt fråga om förlagsinteckning, dervid handlat felaktigt.

Säkert är emellertid, att för närvarande råder sådan oreda med afseende på den egendom, i hvilken förlagsgifvare kan anses ega förmånsrätt, att ej ens ett *förtydligande* af hit hörande stadganden vore nog, och kunde för öfrigt en förklaring af dem anses tillräcklig, borde den åtminstone gå i alldeles motsatt riktning, än hvad motionären afsett. Vill man nemligen ej rubba hela den gällande lagstiftningen i detta hänseende, så går det ej an att med ett enda penndrag förklara att förlagsinteckning afser jemväl de maskiner, med hvilka

varorna tillverkas; ty derigenom skulle, andra olägenheter oberäknade, i många fall åsidosättas och förnärmas de äldre in-teckningar, som redan vidlåda sjelfva fabriksfastigheterna och hvilka allmänt ansetts innebära säkerhet jemväl i de maskiner, som tillhöra dem, derest ej maskinerna undantagsvis skulle vara lösa.

Hvad angår motionärens yttrande, att Utskottet bort företaga sig en förklaring öfver hvad enligt lag skall såsom lös eller fast egendom anses, så tror jag detta vara för mycket begärdt och öfverstiga de krafter, öfver hvilka Utskottet har att förfoga. Dertill erfordras nemligen en grundlig sakkänedom i hvarjehanda förhållanden och en större sådan, än man med billighet kan förutsätta finnas inom Utskottet; och jag hemställer, om ej den tvist, som motionären omtalat och i hvilken fråga uppstått, huruvida *bultar*, för att räknas såsom fast egendom, borde vara *med skrufmuttrar* fästade vid fabriksbyggnaden eller ej, just är bevis för svårigheten att åstadkomma hvad motionären velat lägga på Utskottets skuldror.

Motionären har ock påpekat den stora industriela utvecklingen i vårt land och de många aktiebolag, som under senare åren bildats, samt deri sett en stor anledning till bifall af hans förslag. Detta är visserligen sant, men jag tror att, äfven med hänsyn till dessa omständigheter, Utskottet till fullo försvarat sitt afstyrkande af samma förslag genom sista delen af sin motivering, der Utskottet förklarar en *fullständig* omarbetning af ifrågavarande lagrum behöflig och derföre ansett partiela förändringar deraf förkastliga.

Beträffande slutligen den omständighet, att vid 1848 års riksdag förslag om dylika ändringar blifvit framlagdt, ehuru det såsom otillfredsställande ej kunde antagas, så bevisar ju detta att en lagförändring är behöflig, fastän i annan riktning, än förslaget då innehöll, ty huru olika hafva ej förhållandena blifvit sedan denna tid.

Jag tror således, att saken ej kan hjälpas på annat sätt, än genom en ny förlagslagstifning, hvarföre jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Hvad särskildt beträffar det af motionären omnämnda omdöme af Grefve Sparre om nutidens jurister, anser jag det icke vara tillständigt för mig att härå ingå i svaromål; hade Grefve Sparre varit närvarande, torde han icke hafva underlåtit att sjelf härom yttra sig.

Emellertid tror jag, att motionen icke kunnat utgöra anledning, för Utskottet att framlägga ett förslag till förändrad förlagslagstifning hvarförutan jag anser att ett sådant förslag bör uppgöras af både jurister och fackmän. Jag förnyar mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herrar *H. Schultz* och *Lundström* instämde i detta anförande.

Öfverläggningen var nu slutad. Efter det Herr Talmannen upp-tagit de gjorda yrkandena och enligt dem framställt propositioner, dels på bifall och dels på återremiss, bifölls Utskottets hemställan.

Ang. förlags-gifvares för-månsrätt.
(Forts.)

§ 11.

Ang. ny folkskolestädgas utarbetande.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 20), med anledning af Herr C. E. Hjelm's motion om utarbetande af ny folkskolestadga.

Af motionären var föreslaget, att Riksdagen i underdånighet måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville genom sakkunniga, praktiska män låta utarbeta förslag till en ny skollag med skärpta minimifordringar för den allmänna medborgerliga bildningen, i stället för nu varande folkskolestadga, och förelägga samma förslag en kommande Riksdag till pröfning

Och hade Utskottet, beträffande denna motion, hemställt, att densamma måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Ordet begärdes af

Grefve De la Gardie, som yttrade: Jag har endast begärt ordet, för att anmäla ett tryckfel; på sid. 4. 12:te raden nedifrån, står nemligen 7 §, hvilket bör vara 8 §. Då jag ansett detta tryckfel ej vara så förvillande, att utlåtandet därför bort omtryckas, har jag trott mig nu böra påpeka detsamma.

Herr Hjelm: Hade detta utlåtande varit af samma beskaffenhet som vanliga utlåtanden, då ett Utskott afstyrker en motion och anför motiven därför, skulle jag visst icke hafva besvarat Kammaren med något yttrande i denna fråga, alldenstund jag inser att denna Kammarers majoritet tror att allt vinnes med penningar och sålunda icke mera behöfs än att bevilja anslag; men då så ej är förhållandet, då Utskottet kommit med ett utlåtande, der hån och löje kan spåras både i och mellan raderna, samt dessutom penningeanslag icke är allt som behöfves, så vill jag i korthet yttra några ord, och icke låta det ena med det andra stå ovederlagdt i protokollet.

Hvar och en, som intresserar sig för den allmänna bildningens fortgång i vårt land, kan ej annat än glädja sig åt och vara tacksam för de anslag, Riksdagen på senare tider lemnat till en förbättrad folkundervisning. Men jag tror, att representationen högst nödigt bör äfven hafva blicken fäst på huru penningarne användas, på resultatet af dessa anslag, eller med andra ord hurudan den andeliga valuta är, som de lemna åt folket, och hvad de återbära till det allmänna, både för sedligheten och nationalekonomien m. m; jag tror, och är derom mer än förvissad, att här vid lag icke får tillämpas en viss statsmans yttrande om hvad som behöfves för att föra krig, nemligen pengar — pengar och pengar, utan det är först och främst nödvändigt att tillse, huruvida undervisningen är god och efter folkets lynne samt behof och det allmännas kraf afpassad eller ej, med ett ord, om vår organisation för allmänna bildningens spridning är ändamålsenlig, hvilket jag vågar på grund af en 27-årig praktisk erfarenhet och iakttagelse påstå den *icke* är. Men äfven en god organisation är icke

allt, blott en hörnsten, ty den måste handhafvas med *nit, skicklighet och kärlek*. Jag tror och vågar påstå, att dermed så i ett som annat hänseende för närvarande *icke* är så alldeles väl bestäldt i landet. Lag-Utskottet säger i sitt utlåtande N:o 14 denna riksdag, sidan 2: "faktiskt är, att våldsgerningar och fredsbrott tilltagit." Ja, brotten *ökas*, osedligheten *tilltager* och folkets enskilda hushållning samt sparsamhet är *icke* sådan den borde vara, oberäknadt att otaliga millioner gå förlorade till följd af att den stora mängden icke förstår använda och tillgodogöra sig befintliga resurser på ändamålsenligt sätt.

Våra skolor, de må heta läroverk, folk- eller småskolor, hafva två mål sig förelagda: nemligen att *uppfostra* och att *undervisa*: begge äro lika nödvändiga — det ena måste göras, det andra icke låtas; men hvar och när man förbiser detta, der uteblifver icke straffet. Det kommer långsamt, men det fortgår genom århundraden, ty våra skolor, de intrycka sin pregel på land och folk för lång framtid. Hvad undervisningen beträffar, så tror jag ej, att jag haft orätt, då jag i min motion sagt, att våra folkskolor och äfven de treklassiga läroverken undervisa både *för mycket* och *för litet*. Jag skulle, stod det i min makt, vilja säga, så det hördes till hvarje hem, äfven i den aflägsnaste landsort, och så att det inträngde i hvarje fars och mors samt målsmans hjerta, att de undervisa *för mycket* för sjelfva skolan, *för litet* för det lif, som möter ungdomen, då den lemnar skolan samt träder i yttre verksamhet, och förbise till stor del *all* egentlig *uppfostran*. Hvad sedlighetsförhållandena i landet vidkommer, förspörjes en allmän klagan öfver att det icke är så som önskligt vore i detta afseende. Hvad hafva vi icke härom hört, då för några dagar sedan fråga var om ändring i bränvinslagstiftningen samt om beredande af själavård åt arbetare vid större, allmänna eller enskilda arbetsföretag? Hvad har icke Herr Toll, som, så är det mig sagdt, skrifvit detta utlåtande, i dag och vid föregående tillfällen här framhållit om demoralisationen ibland våra arbetare, då fråga var om landtpolisens ordnande? Hvilka mörka teckningar har han icke gjort? Skada att han är främmande för hvad en god skola förmår.

Detta med flera förhållanden, som ofta påpekats af pressen, som här i Kammaren så ofta och af många talare betonats, som vi alla känna, bör mana oss att mera, än som kanske hittills skett, och medan tid är, söka leda ungdomen in på sedlighetens och den sanna religiositetens väg — icke den tomma munbekännelsens — och jag tror att folkskolan härvid bör tagas mera än nu sker till bundsförvandt, och att vi icke böra förbise och för ringa akta hvad hon deruti *kan* och förmår. Utskottet säger väl i afseende på den förädlade uppfostran, att det ej kan begäras att skolan skall ersätta hemmet och familjen. Detta är riktigt. Skolan blifver alltid i viss mån den legda herden, den kan icke ersätta den förädlade, till barnahjertat djupt gående och der dröjande lärdom, som kommer öfver älskande moders läppar, från det kärleksfulla modershjertat; men en skola, om den är god, blir dock alltid en gagnande och värdefull medhjelpare äfven för det som hör till egentlig uppfostran, ehuru helt naturligen icke fullt ersättande ett godt hem, der en god familjemoder

Ang. ny folkskolestädgas utarbetande.
(Forts.)

Ang. ny folkskolestadgas utarbetande.
(Forts.)

finnes. Många hem och ännu allt för många finnas dock, der all religiös och sedlig uppfostran ty värr ligger nere, och der så är förhållandet, der måste ock skolan träda i hemmets ställe, der ersätta och äfven söka rena den förqväfvande andeliga atmosfer som så ofta i sådana hem gör sitt bästa att döda barnasjälens ädlaste del.

Utskottet har häruti vidare sagt: "nödigt är att äfven härutinnan allt ställes på sin rätta plats." Ja, hvad är det annat jag vill? Jag önskar att skola och hem räcka hvarandra handen i ädel samverkan, der så kan ske, men äfven att, der hemmen äro *oförmögna* till sådan samverkan, skolan skall ensam göra hvad de förra borde; men jag varnar för den åsigten, att skolan skall blott undervisa och icke tillika uppfostra.

Utskottet har på betänkandets 1:sta sida ganska riktigt och sanningenligt återgifvit mitt yrkande, nemligen: "att Riksdagen i underdånighet måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville genom sakkunniga, praktiska män låta utarbета en ny skollag med skärpta minimifordringar för den allmänna medborgerliga bildningen, i stället för nu varande folkskolestadga, och förelägga en kommande Riksdag till pröfning," men har deremot gjort sig skyldigt till, om icke annat, ett misstag, då det påstås, strax derunder och på första sidan, nionde raden uppifrån, att jag jemväl yrkat på antagande af den organisationsplan jag i motiveringen uppställt. Så förmäten har jag icke varit; men då jag uttalade mina betänkligheter om den närvarande folkskoleorganisationen, eller stadgan, så ansåg jag mig böra uppställa en på det närvarande och erfarenheten byggd organisationsplan. Dervid har jag hufvudsakligen, ehuru äfven det i korthet, något närmare berört minimiklassen och hvad derutöfver är endast likasom i förbigående antydt hvart man, enligt mitt förmenande, borde sträfva, men alldeles icke framställt något yrkande. Dessutom har Utskottet framhållit, att jag "*yrkat*" på vissa andra i motiveringen till motionen förekommande punkter och dem vidrört i utlåtandet, säkerligen de, hvilka det ansett vara de svagaste. Utskottet säger t. ex. på sidan 2, att jag "*yrkat*", "att vid läroställena för småskolelärarinnor mera afseende, än som nu förmenas ske, göres på de personers egenskaper som der intagas, hvarför icke heller någon såsom elev får antagas, som icke under en tid af omkring två år i småskola eller biträdande vid annan skola sjelf pröfvat sin lämplighet för uppfostrings- och undervisningskallet, hvarigenom fordringarne för inträdet skulle kunna skärpas och kursens normaltids minskas med ett år." Hvad Utskottet härmed menar förstår jag ej, och något sådant, nästan komiskt, finnes icke i motionen, ty jag har i densamma hvarken såsom yrkande eller åsigt framhållit något sådant, hvilket i så fall varit en löjlighet. På sidan 6 i motionen, öfverst, har jag sagt: "Emedan så ofantligt mycket beror på egenskaperna hos de personer, som bestrida undervisningen, kan väl, hvad uppfostran och en lefvande undervisning vidkommer, icke allt, till och med icke det hufvudsakliga, vinnas genom lagstiftning och reglementen, men de böra alltid afpassas därför genom bland annat" och derefter bland några önskningsmål i afseende å folkskolelärares egenskaper uttalat följande: "att ingen intages till elev vid

folkskolelärareseminarium, som icke under en tid af omkring 2 år, i småskola eller biträdande vid annan skola, sjelf pröfvat om den finner sig vid och är passande för uppfostrings- och undervisningskallet, och hvaraf fordringarne för inträde i seminarium nu kunna skärfas, men kursen för normaltiden deremot minskas med ett år: "Hvad Utskottet der frambällit, såsom mitt "yrkande", är således alldeles oriktigt och antagligen endast tillkommet genom bristande genomläsning af motionen, innan betänkandet skrefs, en egen "sorgfällig pröfning" af densamma, förutsatt nemligen att det icke är att hänföra till tryckfelen, hvilket jag icke känner, men ej tror, synnerligen, som ordföranden i Utskottet rättat ett tryckfel.

Ang. ny folk-
skolestodgas
utarbetande.
(Forts.)

Deremot har jag sagt: "att vid läroställen, der småskolelärarinnor bildas, mera afseende, änu sker, bör göras på de personers egenskaper, som der intagas till elever" och detta på den grund, att alla icke äro lämpliga till lärarinnor, som anse en pigtjänst för besvärlig.

Hvad härefter vidkommer folkskolan, såsom undervisningsanstalt, och dess minimibestämmelser, tror jag visserligen, att den lagstiftande makten, då den för mer än 30 år sedan gaf oss obligatorisk skollag och dymedelst tog folkskolan under sitt hägn, *då* ej kunde gå längre i afseende å bestämmandet af minimifordringarne änu som skedde. Men då under tidernas lopp *dels* småskolan tillkommit såsom ett underlag för folkskolan, *dels* ock behovet af en *större* allmän bildning, — ett förhållande som ej kan förnekas — inom landet gjort sig allt mer och mer gällande, samt härtill kommer det förhållandet — hvilket man ej behöfver vara siare för att inse — att den stora allmänheten såväl i sociala som politiska frågor kommer att deltaga ännu mer än hittills, så är tiden inne att höja ifrågavarande fordringar. Dröja vi dermed, blifver det för sent. Sänningstiden är inne, men blott penningar äro icke användbara till utsäde för den andliga odlingen.

Utskottet säger på ett annat ställe i utlåtandet om hvad jag *verkligen* yrkat: "minst torde den föreslagna åtgärden vara att tillstyrka för närvarande, då — såsom äfven motionären har sig bekant — mer än 15,000 barn icke ens uppnått minimimåttet." Detta yttrande är ett nytt talande bevis på den "sorgfälliga pröfning" Utskottet egnat motionen och saken i öfrigt. Jag har icke i motionen talat om några 15,000 barn, som icke erhålla minimikunskaperna, men väl att, enligt statistiska beräkningar för år 1873, öfver 15,000 barn funnos, som *saknade all undervisning*, och med ledning af denna och andra uppgifter har jag kommit till det resultat, att omkring 50,000 barn kunna sägas vara i saknad af erforderlig undervisning. När nu folkskoleinspektörernes berättelser framhålla, att på många ställen folkskolan icke vunnit förtroende utan blott tolereras, så kan man med skäl fråga, hvad orsaken härtill kan vara, då allt som verkar för ett godt ändamål väl också borde vinna förtroende. Jo, förhållandet är, att när barnen i folkskolan nu endast hinna inhemta minimikunskaper eller stanna derunder, och detta sker på ett abstrakt sätt, så, när de sedermera utgått ur skolan, glömma de detta lilla de lärt, hvaraf följderna blir, att de icke hafva någon nytta af sin skolgång, ty skolan undervisar för skolan, ej för lifvet, och då föräldrar och målsmän

Ang. ny folk-
skolestadgas
utarbetande.
(Forts.)

se och erfara detta, fråga de sig sjelfva: "hvartill tjenar det att skicka våra barn i skolan; vi kunna läsa innantill lika väl som de, utan att några skolor för oss funnits till hands, och något mera kunna icke heller de som nu växa upp." Derföre måste lagen så afpassas, att barnen få i skolan lära för lifvet och dess behof; och om undervisningen så ordnas, icke blott på ett eller annat ställe utan *öfver hela landet*, att barnen af sin skolgång vinna nytta för det lif, som möter efter slutad skoltid, då skola föräldrarne med lagen i hand säga: "jag vill hafva plats för mitt barn i skolan, jag vill, att det skall åtnjuta undervisning." Sådant skoltväng lemnar annat resultat, än då lagen måste söka barnen.

Ett hufvudvilkor för minimikunskapsfordringarnes skärpning är, att *småskolan* åläggas undervisa något mera än den nu är skyldig, hvilket jag ock antyder i min motion. Detta har Utskottet under sin "sorgfälliga pröfning" förbisett eller förteगत, likasom mitt yttrande om obligatoriska gymnastiköfningar såsom en förberedelse till den allmänna värnepligten, hvilket äfven är af stor vigt.

Jag vill nu i förbigående upplysa Utskottet, att det icke är "välmening", såsom den, hvilken skrifvit utlåtandet, antyder, utan en inre maning, en skyldighet mot mitt land, som gifvit mig anledning att väcka denna motion, emedan jag vet att landet nu har stort behof af hvad jag nu föreslagit, och att tiden derfor är inne.

Utskottet uppgifver vidare, att jag gjort mig skyldig till öfverdrifter och meddelat obestyrkta påståenden, då jag framhållit, att lagen är så affattad, att den icke kan åtlydas; men jag står för hvad jag sagt. Det finnes åtskilliga bevis derpå, och det är tillräckligt nu anförä ett enda. Folkskolestadgan föreskrifver nemligen, att, om icke föräldrarne hålla sina barn i skolan, böra de först varnas af pastor och sedermera kallas inför kyrkoråd; men då det är fråga om en församling med 10 eller 15,000 invånare, spridda på 10 till 30 kvadratmils omkrets, blir det mer än svårt, ja orimligt att gifva denna varning, och sålunda kunna icke heller personerna kallas inför kyrkorådet. Emellertid tillägger Utskottet: "yttranden af detta slag hafva synts Utskottet stå i en ganska anmärkningsvärd motsats till de vitsord man i allmänhet, så väl i offentliga redogörelser för folkskolans verksamhet som särskildt inom Andra Kammaren, hört härom uttalas. Jag har här äfven under de senare åren från en viss bänk, senast för fyra dagar sedan, hört våra folkskolor beprisas, men det finnes äfven *lika talande bevis* på motsatsen. En talare på blekingebänken åberopade häromdagen folkskoleinspektörernes berättelser till stöd för att det icke är så väl bestämt med folkskoleväsendet; och om man slår upp den senaste berättelsen för ett distrikt, som ligger mellan Stockholm och Upsala, så återfinnas der, sidan 12, följande ord: "I några skolor bedrifves undervisningen efter god läroplan, som dock ännu blott undantagsvis är skriftligen affattad, och välordnad läroordning, och man märker snart att undervisningen derigenom vinner mycket i fasthet och säkerhet. Dessa skolor utgöra dock endast ett fåtal emot dem, hvarest undervisningen tillgår på ett mera löst sätt." På ett annat ställe i dessa berättelser upplyses man derom, att inom

Skaraborgs stift 50 småskolelärarinnor finnas antagna utan någon förberedande bildning med hänsyn till lärarekallet, och fall förefinnas i samma stift, der lärarinnor eller lärare vid småskolor antagits utan annan meritförteckning, än att fattigvården önskat vinna befrielse från att underhålla dem.

Ang. ny folkskolestädgas utarbetande.
(Forts.)

I Dalarne och nästan öfver allt i landet vittna dessa berättelser om allt annat än hvad som är tillfredsställande; men jag medgifver det, och har gjort det, att *vackra undantag finnas* der och hvar i landet, men jag är af den åsigten, att kunskapens och förädlingens heliga ljus bör så ställas, att dess välsignelsebringande strålar nå alla landets uppväxande barn och *icke* blott fåtalet.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, och ehuru åtskilligt uti betänkandet förekommer till vederläggning och som kan gifva anledning till ärendets återremitterande till Utskottet, skall jag icke, då Riksdagen redan är så långt framskriden, framställa ett sådant yrkande, utan slutar med att nämna, det jag tror, att den engel, som varit och är vårt lands goda genius, skall med sin vinges fläkt snart beröra män, som, deraf manade, skola i *denna angelägenhet* fortsätta der jag nu slutar.

Herr Toll: Jag har begärt ordet endast och allenast för att hos Kammaren vördsamt yrka bifall till Utskottets föreliggande betänkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 18, i fråga om ordnandet af förhållandena mellan Riksbanken och Kongl. Myntverket.

Ang. förhållandena mellan Riksbanken och Myntverket.

Utskottet hade hemställt:

dels (sid. 6 och 7) att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vid utfärdande af nytt reglemente för Myntverket eller eljest bestämma:

att en hvar må ega att till Myntverket inlemna guld "för Riksbankens räkning" utan närmare angifvande af ändamålet;

att Myntverket eger mottaga sålunda inlemnadt guld, om så behöfves nedsmälta det till plants, samt profva, väga och värdera plantsen, allt mot de afgifter, som kunna böra erläggas och som betalas af inlemnaren;

att Myntverket utfärdar öfver det inlemnade guldets bevis, särskildt för hvarje plants, upptagande att plantsen blifvit af innehafvaren eller af viss person för Riksbankens räkning till Myntverket inlemnadt samt plantsens märke, halt, vikt och värde i rikets mynt, utan afdrag af myntskatt eller andra afgifter;

att guldets, utan bestämmande om dess användning, får hos Myntverket qvarligga för Riksbankens räkning kostnadsfritt under en tid

Ang. förhål-
landena mellan
Riksbanken
och Mynt-
verket.
(Forts.)

af tre månader, men öfver denna tid endast mot den afgift, som Kongl. Maj:t finner böra fastställas, och att Riksbanken mot aflemmande af depositionsbeviset eger bestämma, om guldets skall myntas eller till Riksbanken utlemnas för annat användande;

och *dels* (sid. 8 och 9) att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vid utfärdande af nytt reglemente för Myntverket eller eljest bestämma, att den i Kongl. instruktionen för Myntverket af den 11 September 1874 § 3 stadgade afgift för *smidbargöring* af osmidigt guld icke må erläggas för guld, som är till förmyntning inlemnadt.

Efter det att uppläsning skett af Utskottets förra hemställan, yttrade:

Chefen för Kongl. Finansdepartementet, Herr Statsrådet Friherre Åkerhielm: Icke för att motsätta mig beslutet om den af Banko-Utskottet föreslagna skrifvelsen, utan endast för att fästa uppmärksamheten derpå, att skrifvelseförslaget med några ändringar blifvit af Första Kammaren bifallet, har jag nu begärt ordet; och då jag, för min del, anser de vidtagna ändringarne särdeles lämpliga, anhåller jag att för dem få redogöra, under förhoppning att jemväl denna Kammarer skall fatta enahanda beslut som Första Kammaren.

Första punkten har lemnats oförändrad, men i den andra har af lätt begripliga skäl för tydlighetens skull orden "*för Riksbankens räkning*", hvilka i första punkten finnas, blifvit återupprepade och införda efter orden "att Myntverket eger." I tredje punkten åter har Första Kammaren ansett orden "*af innehafvaren eller*" öfverflödiga, och att meningen blir tillräckligt tydlig, om der står, att beviset i fråga bör innehålla det "*plantsen blifvit af viss person* för Riksbankens räkning till Myntverket inlemnadt" etc.; skälet för uteslutningen synes mig påtagligen ligga deri, att slika bevis ej lämpligen böra ställas å innehafvaren. I fjerde eller sista punkten har Första Kammaren ändrat tidsbestämmelsen från *tre månader*, som Banko-Utskottet föreslagit, till *en månad*, hvilket ansågs vara en tillräcklig tid för guldets kostnadsfria förvarande till dess bestämmande om dess användning för Riksbankens räkning kunde ega rum.

Jag hemställer, att Kammarer måtte godkänna skrifvelseförslaget med de nu angifna förändringarne.

Herr Gumælius: Jag är förekommen af den föregående ärade talaren med afseende å de upplysningar, han lemnade rörande Första Kammarerens beslut angående det nu föredragna ärendet. Jag vill blott tillägga, att, sedan Banko-Utskottet erhållit protokollsutdrag om ärendets utgång i Första Kammarer, der ledamöter från Utskottet biträdt de vidtagna ändringarne, hafva Banko-Utskottets ledamöter från denna Kammarer, efter att hafva tagit ändringarne i öfvervägande, beslutat sig för att till Kammarer hemställa, det Kammarer i ändamål att åt frågan bereda en hastigare och lättare lösning måtte bifalla skrifvelseförslaget, sådant det af Medkammarer blifvit godkändt, d. v. s. med

de trenne ändringar, för hvilka redan chefen för Finansdepartementet närmare redogjort.

Jag får således å Utskottets vägnar anhålla om bifall till dess förslag med de af Första Kammaren vidtagna ändringarne.

Ang. förhållandena mellan Riksbanken och Myntverket.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. I enlighet med hvad Herr Statsrådet Friherre Åkerhielm tillstyrkt, biföll Kammaren Utskottets förevarande förslag med följande ändringar, nemligen: att i 2 mom. orden: "för Riksbankens räkning" infördes efter orden: "att Myntverket eger"; att i 3 mom. orden: "af innehafvaren eller" uteslötos; samt att de i 4 mom. förekommande orden: "tre månader" utbyttes mot orden: "en månad".

I anledning af Utskottets senare hemställan, som nu upplästes, anförde:

Herr Statsrådet Friherre Åkerhielm: Detta skrifvelseförslag är af Första Kammaren afslaget och torde således icke kunna föranleda en underdånig skrifvelse, äfven om det bifalles i denna Kammare, men jag anser mig likväl böra lemna några upplysningar, huru förhållandena gestalta sig för myntverket och dristar hysa den förhoppningen, att äfven denna Kammare på grund af dessa upplysningar skall finna skäl att icke bifalla skrifvelseförslaget.

Händelsen är den, att, om den af Banko-Utskottet här tillstyrkta föreskriften, att i instruktionen för myntverket stadgade afgift för *smidborgöring* af osmidigt guld icke skulle erläggas för guld, som är till förmyntning inlemnadt, blefve godkänd, den skulle hafva till påföljd, att hvem som helst skulle kunna deraf begagna sig för att inlemna sprödt guld till myntverket. Till och med från Danmark skulle i så fall dylikt guld kunna till smidborgöring och myntning inlemnas, ty der är myntverket icke skyldigt att mynta dylikt guld utan särskild afgift jente den vanliga förmyntningen. Vårt svenska myntverk kunde således möjligen komma att blifva en slags raffineringsanstalt för guld med deraf förorsakade kostnader och förlust af en tid, som bättre kunde användas. Af detta skäl, hvilket jag för min del anser fullkomligt hållbart, har Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan. Slutligen vill jag erinra, att den af Utskottet här föreslagna förändringen äfven på grund af 13 artikeln mom. 3 af myntkonventionen mellan Sverige och Danmark förutsätter ett aftal med detta land, förutan hvilket ett beslut, derest ett sådant verkligen kommit att af Riksdagen fattas, om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan, ej kunde leda till något resultat.

På dessa skäl, nemligen dels att den af Utskottet föreslagna förändringen lätteligen skulle kunna ådraga myntverket förökade besvär och utgifter, och dels att den af Utskottet i ämnet föreslagna skrifvelsen redan blifvit af Första Kammaren afslagen, tror jag för min del, att Andra Kammaren äfven bör finna sig oförhindrad att i saken fatta samma beslut.

Ang. förhållandena mellan Riksbanken och Myntverket.
(Forts.)

Herr Gumælius: Då, sedan Första Kammaren redan afslagit den af Utskottet i nu förevarande moment föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t, det torde vara temligen likgiltigt, huru denna Kammares beslut i frågan utfaller, vill jag icke göra något yrkande vare sig i den ena eller den andra riktningen, men ber dock att med anledning af hvad som här i Kammaren i frågan förekommit få yttra några ord.

Bankofullmäktige hafva i detta ämne hemställt om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t dels rörande afgiftsfri skedning af guld, dels ock af det i nu förevarande punkt omförmälda innehåll, eller att den i nu gällande instruktion för myntverket stadgade afgift för smidbargöring af sådant osmidigt guld, som är till ringa myckenhet orendadt af antimon m. m. och sålunda vordet sprödt, men för hvars beredning till myntning ej fordras någon annan åtgärd än behandling med kopparklorid och hvilket således kan mot endast en obetydlig kostnad för staten lätt göras användbart, måtte upphöra. Denna bankofullmäktiges framställning har i sin ena del af Banko-Utskottet upptagits och gifvit anledning till Utskottets förslag i nu ifrågavarande punkt. Utskottet, som i motsats till bankofullmäktige ansett, att kostnaden för den dyrbarare skedningen, det vill säga smidbargöringen af guldplantsar, som äro så orena, att de ej kunna medelst kopparklorid göras smidbara, borde af banken fortfarande vidkännas, har dock i afseende å smidbargöringen delat fullmäktiges mening och detta så mycket hellre, som från Danmark inhemtade upplysningar gäfvos vid handen, att danska myntverket kunnat utan förlust underkasta sig att smidbargöra plantsar, som varit osmidiga, och att, oaktadt denna lilla kostnad tillkommit, myntningskostnaden för guldmynt i Danmark, sammanräknad för 20- och 10-kronor, uppgick under sistlidet år i medeltal till endast $\frac{218}{1000}$ eller i rundt tal något öfver $\frac{1}{5}$ procent af guldets värde, under det man i Sverige får i myntskatt betala för 20-kronestycken $\frac{250}{1000}$ eller $\frac{1}{4}$ och för 10-kronestycken $\frac{333}{1000}$ eller $\frac{1}{3}$ procent. Den afgift, som vår nuvarande myntskatt innebär, har vid sådant förhållande syntts Utskottet tillräckligt hög, för att medgifva smidbargöringens verkställande af svenska myntverket utan särskild afgift för sådant guld, som till myntning inlemnas. Då emellertid till följd af Första Kammarens beslut ett bifall till Utskottets förslag ej kan leda till något praktiskt resultat, vill jag, såsom redan nämndt, för min enskilda del afstå från hvarje yrkande i frågan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter, enligt gjordt yrkande, på afslag å densamma; och blef den senare propositionen med öfvervägande ja besvarad, hvadan nu ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagits.

§ 13.

Om indragning af en-kronesedlarne.

Till behandling förekom vidare Banko-Utskottets betänkande N:o 19, med anledning af Herr von Geijers motion om indragning af Riksbankens sedlar å en krona.

Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)

Utskottet hade på anförda skäl hemställt:

att Riksdagen ville besluta att, å dag som bankofullmäktige skulle ega bestämma, måtte inställas utgifvandet från Riksbanken af sedlar å en krona.

Mot detta förslag hade inom Utskottet reservationer afgifvits:

dels af Herr *G. Jönsson*, hvilken ansett att i stället för sedlar å en krona, som nu borde indragas, sedlar å 2 kronor skulle af Riksbanken utgifvas; och hade i denna reservation Herr *Gumelius* instämt;

och dels af Herr *Åke Andersson*, som slutat sin reservation med det yrkande, att motionen endast så till vida måtte bifallas, att Riksbankens lägsta sedelvalör komme att lyda på två kronor.

Dessutom hade Herrar *Wigardt*, *C. J. Bengtsson* och *Ola Månsson*, utan att angifva beskaffenheten af deras skiljaktiga meningar, låtit anteckna sig såsom reservanter mot Utskottets förslag.

I anledning af Utskottets nyss omförmälda hemställan uppstod nu öfverläggning; och anfördes derunder af

Herr *Wigardt*: Oaktadt jag vet, att Första Kammaren bifallit nu ifrågavarande betänkande, och att utgången af en blifvande gemensam votering Kamrarne emellan således kan vara oviss, är jag dock fullkomligt öfvertygad derom, att flertalet inom denna Kammare åtminstone ännu någon tid vill hafva en-kronesedlarne kvar och således kommer att rösta för deras bibehållande. Det torde derföre icke vara så nödvändigt att till bemötande upptaga alla de skrämskott, Utskottet i betänkandet uttalat; dock anser jag mig såsom reservant skyldig att, enär jag endast låtit anteckna mig för en naken reservation, utan att för densamma anföra några motiv, tillkännagifva skälen, på grund af hvilka jag icke kunnat i Utskottets förslag instämma.

Majoriteten inom Utskottet tillika med bankofullmäktige hafva för sin åsigt framlagt sökta, för att icke säga besynnerliga skäl, hemtade dels inom, dels utom landet, ja ända från Amerika, och synnerligen starkt framhållit den förlust, banken skulle göra på dessa sedlar; men Utskottet har härvid glömt att i den allra ringaste mån taga i betraktande de kostnader, som under ett eller annat namn ovilkorligen måste blifva en följd af anskaffandet af det nya silfvermynt, som skulle ersätta dessa sedlar.

En annan sak, som jag för min del icke kan lemna oanmärkt, är, att Utskottet så starkt betonat det besvär, Riksbanken har för dessa sedlar, att man skulle vara frestad att tro, det Riksbanken är till nästan endast för dess tjenstemäns skull och för bankofullmäktiges samt möjligen några få andra invånare i landet räkning, men detta torde väl dock icke vara förhållandet.

Utskottet har vidare gått långt tillbaka i tiden och framställt en historik om de gamla åtta- och sextonskillings-sedlarne. Utskottet omtalar de osunda förhållanden, som egt rum ej mindre med dessa

Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)

sedlar, än med våra nuvarande en-kronesedlar. De äro, dessa en-kronesedlar, efter Utskottets påstående, söndriga och svårhandterliga, allt saker, som dock, efter mitt förmenande, icke hafva något med frågan att skaffa, ty jag kan försäkra, att för den stora allmänheten i landet dessa sedlar hvarken förekomma så osunda eller så vämjeliga, som Utskottet afmålade dem.

Sedan Utskottet här efter redogjort för Kongl. Maj:ts skrifvelse i frågan till Kongl. General-poststyrelsen jemte styrelsens svar derå, omtalar slutligen Utskottet den stora lättnad i affärsrörelsen, som skulle beredas landet genom att, i stället för guld och silfver, använda postanvisningar. Jag för min del tror dock icke, att någon sådan lättnad i verkligheten skulle komma att uppstå — jag tror icke ens, att Utskottet sjelft hyser en sådan öfvertygelse — den skulle komma att existera endast på papperet, och beklagar om Utskottets förslag skulle vinna äfven denna Kammares bifall, ty ett sådant beslut skulle komma att stå statsverket ganska dyrt. Jag medgifver gerna, att i de större städerna, till exempel Stockholm, Göteborg med flera, och möjligen äfven i de mindre, der liiquiderna uppgöras på kontoren och der det finnes tillgång på vaxlar af hvad slag som helst, pappers-ettorna mycket lätt skulle kunna undvaras; men så är icke förhållandet hvad landsbygden beträffar. Så länge fem-kronesedlarne finnas kvar, kan man till exempel vid en remiss af 79 kronor skicka 75 kronor i dylika sedlar, men de öfriga fyra kronorna måste ovilkorligen, om pappers-ettorna borttagas, skickas i silfver; och att detta icke riktigt kan bära sig, torde hvar och en lätt kunna inse. Ej heller kan jag finna, hvarför städernas invånare, hvilka, som sagdt, icke hafva någon olägenhet af en-kronesedlarne, skulle missunna hela landet att behålla dessa sedlar. Jag tror ej heller, att de kunna för banken medföra den allra ringaste förlust, och om än någon liten sådan skulle komma i fråga, torde den omständigheten dock icke utgöra något tillräckligt skäl att förhindra landsbygden från att bibehålla dem. Det säkra är, att åtminstone inom många provinser, till exempel den jag tillhör, der affärsverksamheten är starkt utbildad, och der flertalet af landsbygdens befolkning är industri- eller slöjdidkande, en-kronesedlarnes indragning skulle komma att medföra ganska stort obehag; den saken tror jag icke kan bestridas. Antages detta Banko-Utskottets förslag af Riksdagen, så är det ganska säkert, att mycken ovilja och mycket obehag inom landet deraf skall förorsakas. Jag tror icke, att det är välbetänkt att, i strid med det allmänna folkmedvetandet, nu fatta ett dylikt beslut.

Medan jag har ordet, tillåter jag mig nämna att, såsom af betänkan- det synes, tvänne reservanter föreslagit, att i stället för en-kronesedlarne, besluta utgifvandet af sedlar å två kronor. Beträffande detta förslag anser jag mig dock hvarken böra eller behöfva göra något yrkande, ty, så vidt jag förstår, finnes det ej något skäl för bifall till detsamma. Jag yrkar emellertid afslag å Utskottets betänkande och anhåller, att detta måtte blifva Kammares beslut.

I detta yttrande förenade sig Herrar Jöns Pehrsson, And. Johansson i Fägerhult, Kjellman, Johan Jönsson, Hans Larsson i Flästa,

Pehr Ericsson i Wik, Samuel Johnson, Jonas Jonasson i Gullaboås, Lasse Jönsson och Lars Månsson.

*Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)*

Herr Hæggström: Mängden af de Kammarens ledamöter, som instämt i den föregående talarens nu framställda yrkande om afslag å Banko-Utskottets hemställan, torde få anses för ett temligen tydligt bevis på, huru densamma i de skilda landsdelarne af folket betraktas. Förslaget är dock icke så nytt; det har åtminstone vid flera föregående riksdagar inom Banko-Utskottet temligen lifligt diskuterats, men man har sedan nya Riksdagsordningens antagande ej förr än nu tilltrött sig att framlägga detsamma för Riksdagen. Närmaste anledningen till förslaget är dock en i Första Kammaren af Herr von Geijer väckt motion, i hvilken erinras, att för närvarande icke mer än 6 å 8 millioner hårdt mynt finnes i landet spridt, men att genom "förbindelse för de enskilda bankerna att med guld inlösa sina sedlar" större behof af klingande mynt i rörelsen skulle uppstå, och att härutinnan låge ett skäl att företaga någon åtgärd, som för detta syfte vore verksam. Denna åtgärd skulle bestå uti indragandet af Riksbankens en-kronesedlar; detta skulle hafva den effekten, att man skulle få mera hårdt mynt spridt uti landet.

Utskottet har tagit dels bankofullmäktiges och dels sina egna motiv till hjälp för att bevisa att motionärens åsigt är riktig.

Jag skall dock försöka att litet närmare granska de motiv, som ligga till grund för Utskottets förslag. Fullmäktige säga, "att för fullmäktige, som i första hand hafva att iakttaga Riksbankens fördelar och intresse, synes indragningen af banksedlarne å en krona ur denna synpunkt icke allenast oskadlig utan särdeles gagnande och för Riksbankens sunda utveckling ej litet betydelsefull;" och de komma derefter till en redogörelse för dessa olyckliga ettor, dels i afseende på mängden af i rörelsen utelöpande en-kronesedlar och dels öfver de dryga kostnader, som förmenas drabba Riksbanken för att hålla dem ute. Vi finna af denna redogörelse, att Riksbankens hela utlöpande sedelstock vid 1874 års slut uppgick till 38,914,025 kronor, deraf 7,112,075 kronor utgjordes af sedlar å en krona, således 18,22 procent af det hela, och att dessa en-kronesedlar draga icke mindre än 73,36 procent af tillverkningskostnaden för hela sedelstocken. Denna omständighet synes utgöra hufvudargumentet för Utskottets hemställan. Fullmäktige säga vidare, att, om dessa sju millioner icke varit utgifna i en-kronesedlar utan fördelade på andra högre valörer, skulle för banken uppstått en vinst af omkring 71,000 kronor genom besparing i tillverkningskostnaden. Det är visst möjligt, att så kunde blifva förhållandet, *såvida* nemligen man kunde få ut i rörelsen äfven dessa sju millioner i andra högre sedelvalörer; men det återstår dock för Utskottet eller fullmäktige att bevisa detta påstående. Borttagas en-kronesedlarne, så måste för den mindre, dagliga rörelsens behof skiljemynt begagnas, ett behof som fem- och tio-kronesedlar alls icke kunna fylla, hvadan den förespeglade vinsten af de högre sedelvalörernas utgifvande i större mängd blir mycket tvifvelaktig.

Vidare anföres, att utom den besparing, som i ofvan antydda

Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)

riktning skulle för Riksbanken uppkomma genom en-kronesedlarnes borttagande, torde "med temlig säkerhet kunna antagas att," af de extra ordinarie tjänstemännen, som nu äro sysselsatte med expediering af en-kronesedlarne, "10 till 15 genom dessa sedlars indragning kunde blifva öfverflödige;" och det säges vidare, att denna sysselsättning "icke i minsta mån kan anses bidraga till tjänstemännens utveckling i duglighet och förmåga, utan fastmer i det mått, hvartill dylikt arbete inom banken till följd af en-kronesedlarne uppgår, måste anses rent af förderfligt." Jag frågar då, om det finnes någon bank, der sedlarne icke måste räknas? Jag föreställer mig, att tjänstemännen, i synnerhet kassörerne, alltid måste räkna dem; och om det är förderfligt att räkna ettorna, måste det väl också vara förderfligt att räkna sedlar på 5, 10 och 100 kronor. Detta argument utöfvar således icke på mig någon verkan. En bankkassör måste räkna sedlarne, både då de tagas in och lemnas ut; och om de bestå af en-krone- eller fem-kronesedlar, kan komma på ett ut, ty arbetet dermed beror på bankens större eller mindre rörelse och den större eller mindre personal, på hvilken arbetet är fördeladt.

Vidare talas om, att under tioårs-perioden 1864—1873 utgifvits och successivt åter i banken indragits mer än 50 millioner en-kronesedlar, hvilken höga siffra borde utgöra ett ytterligare skäl för deras borttagande; men man har förgätit att nämna, att orsaken, hvarför ettorna ifrån och med 1874 icke komma att utgå i samma mängd som förut, är den, att en del tjänstemäns löneinkomster varit beroende af sedelunderskrifning och makulering m. m. Allt nog; man vet, att de blifvit makulerade oftare än som kanske varit behöfligt. (Herr Talman! Jag vet ej, hvad som kan af mitt anförande föras till protokollet, då det tyckes vara en allmän konversation i Kammaren, eller om jag verkligen har ordet. Det må vara, att mina åsichter i fråga om dessa sedlar icke smaka somliga; jag hoppas dock, att Herrarne äro så liberale, att de låta mig tala så, att det kan uppföras till protokollet; och jag ämnar i allt fall icke sluta förr än jag sagt hvad jag tänker om saken). Orsaken till att dessa ettor utgått, förnötts och måst invexlas i så stor mängd ligger hufvudsakligen i papperets usla beskaffenhet, ty sämre papper än det, hvaraf de förfärdigas, kan man icke gerna få se. Så länge de gamla en-riksdaleressedlarne af den gula färgen voro utelöpande, behöfde man visst icke så ofta, som nu, vexla in dem; men då de nuvarande en-kronesedlarne bestå af så uselt papper, att det knappast håller att se på, är det icke underligt, att omsättningen af dem är stor, och kostnaden, de medföra för banken, betydlig.

Fullmäktige yttra vidare: "Mot den förlust, Riksbanken sålunda kan anses göra på utgifvandet af sedlar å en krona, torde man vilja framhålla den vinst, som Riksbanken antages erhålla af de i den allmänna rörelsen förlorade och förstörda småsedlar, hvilka aldrig till banken återkomma för invexling. Äfven om denna vinst på det hela vore af någon betydighet, synes det fullmäktige, som densamma hvarken i riksbanksstyrelsens eller Riksdagens beräkningar borde ens få

nämnas, då en fördel af egna skuldsedlars förintande icke är någon vinst, som anständigtvis kan eftersträfvast.

Ja, deri hafva fullmäktige fullkomligt rätt; men om en dylik vinst uppkommer utan att Riksbanksstyrelsen eller Riksdagen densamma eftersträfvast, än mindre dertill medverka, icke skall man endast derföre utdöma en-kronesedlarne. Om *en* sedel på 1,000 kronor brinner upp, är det ju också en vinst för Riksbanken, en vinst, som banken hvarken eftersträfvat eller medverkat till. Om *ett tusen en-kronesedlar* brinna upp blir förhållandet detsamma. Vill man således utgå från och handla efter sådana åsigtter, skulle man ju komma derhän, att man *icke* borde utgifva *några* sedlar alls, då genom deras förintande Riksbanken alltid kan göra en vinst, som den icke eftersträfvat. Detta argument är således icke heller någonting att särdeles hålla på.

Vidare nämnes, att Sverige icke är det enda land, der sedlar utgifvas å så låg valör som en krona, utan att äfven i flera andra länder förekomma sedlar af lika låg eller ännu lägre valör. Men derefter drifver Utskottet sin argumentation derhän, att dylika sedlar numera endast finnas i länder med förstörda finanser, hvarefter Utskottet yttrar: "Bankens och Riksgäldskontorets skillingssedlar voro intet annat än en ersättning för det koppar- och silfvermynt, som af ålder varit Sveriges bytesmedel, men som genom *dem* *) drogs ur rörelsen för att användas till statsbehof."

Jag har mig icke bekant, att Banken och Riksgäldskontoret dragit någon del af koppar- och silfvermyntet ur rörelsen. Det har väl varit, kan jag tro, på grund af de båda statsmakternas derom fattade beslut, som en sådan åtgärd blifvit vidtagen, att en del af det klingande myntet blifvit ersatt af creditsedlar.

Om Kongl. Maj:t och Riksdagen vidtoge den åtgärden att låta hårdt mynt försvinna ur rörelsen för att användas till statsbehof, så undrar jag om icke man snart nog skulle nödgas utsläppa creditsedlar som blefve mycket förderfligare än de pappersettor, som nu ifrågasättas till indragning. Det torde i sådant fall blifva nödigt att åter taga till pappersmyntet såsom bytesmedel.

Vidare heter det i betänkandet: "Men ännu, så länge sedlarne å en krona bibehållas, fullgöras i Sverige skiljemyntets funktioner af sedlar, och så länge skall också hos allmänheten bibehålla sig det föreställningssätt, som är en af de viktigaste orsakerna till vådor af bankväsendet, eller att sedeln *är* mynt och under alla villkor kan ersätta myntet. Ett sådant föreställningssätt tillhör oss dock icke att stödja, sedan den främsta uppgiften för all vår mynt- och bankpolitik blifvit att upprätthålla 1830 års realisation, till hvars grundtanke det naturligtvis hör, att banksedeln har sitt värde endast i och genom det mynt den utlofvar och att den således ej i och för sig *är* mynt, och en-kronesedlarnes indragning är därför, enligt Utskottets åsigt, en uppgift, som härflyter af grundsatserna i vårt penninge- och banksystem och tillhör den följdriktiga utvecklingen af 1830 års realisation."

*) Kursiveringen gjord af talaren.

Om ingrägning
af en-kronese-
sedlarna.
(Forts.)

Om man nu borttager ettorna, hvad har man då att sätta i stället? Icke mynt, utan *skiljemynt*. Ty enligt den nya myntlagen af den 12 Maj 1873 äro myntstycken å 2 kronor och en krona icke hufvudmynt, och ingen är pliktig att i sådana kronestycken emottaga högre belopp än 20 kronor, i mindre skiljemynt 5 kronor och i bronsmynt 1 krona. Ingen torde för öfrigt inbilla sig att allmänheten är så dum, att den skall tro att skiljemyntet är hårdt mynt. Hvad särskildt tio-örestyckena beträffar, innehålla de en legering af 400 vikt-delar silfver och 600 vikt-delar koppar. Så förhåller det sig med det dråpliga myntet. Om man nu tager bort ettorna, så finnas ändå femmorna och tiorna kvar i allmänna rörelsen, och de — åtminstone femmorna — kunna icke ersättas med hårdt mynt. Vill man derföre sprida guld i rörelsen, så må man taga steget fullt ut och låta både femmor och tior försvinna på samma gång som ettorna. I sådant fall måste guld ut i rörelsen, och då får allmänheten hårdt mynt i stället för det billionerade myntet, som är särdeles otrefligt för folket.

Ytterligare säger Utskottet: "det torde kunna antagas, att allmänheten inom kort skall finna silfvermyntet å en krona behagligare än en-kronesedeln." Detta är ett antagande, men beviset torde man finna endast på erfarenhetens väg. Man kan göra ett annat antagande som kan vara lika rimligt, nemligen att, om allmänheten verkligen finner skiljemyntet å en krona i silfver vara behagligare än en-kronesedeln, så skall allmänheten nog låta höra af sig och veta att göra sin åsigt gällande, icke från enstaka håll, utan från alla landsorter. Utskottets antagande synes mig derföre hvilat på en temligen lös grund.

Utskottet har ansett nödigt bemöta den befogade invändningen, att skiljemyntet å en krona i silfver skulle blifva mycket obeqvämt vid försändning med posten, när för valörerna intill fem kronor finnes allenast silfverskiljemynt, och fördenskill meddelat sig med Generalpoststyrelsen och fått det besked, att saken nog låte sig på något sätt anordnas. Men på hvad sätt? Jo, derom upplyser Generalpoststyrelsen, då den i skrifvelse till Banko-Utskottet af den 23 Februari bland annat anför: "att de olägenheter, som, äfven med antagande af lämpligaste förfaringsätt i afsende å postanvisningarnes behandling, skulle härflyta af en till alla poststationer utsträckt postanvisningsrörelse, vore det ökade äfventyret för förskingring af åt postverket anförtrodda medel — ett äfventyr, som dock kunde betydligt minskas, om maximibeloppet för postanvisningar från de mindre postanstalterna sattes till 5 å 10 kronor."

Jag tillåter mig spörja, huru långt skulle väl allmänheten vara betjenad af postanvisningar till ett maximibelopp af tio kronor. Om t. ex. en person behöfde afsända 2 å 300 kronor i postanvisningar, måste han ju i sådant fall skaffa sig 20 å 30 sådana anvisningar. Kan detta vara beqvämt?

Generalpoststyrelsen säger vidare: denna förändring skulle framkalla anspråk på *ökad* aflöning till poststationernas föreståndare om denna rörelse finge en ökad utsträckning.

Ja, en ökad afföring för föreståndarne på alla poststationerna skall snart medtaga dessa 71,000 kronor, som tillverkningen af enkronesedlarne kostar, och ej så litet till.

Poststyrelsen låter förstå att inga öfvervinneliga hinder möta för den af Banko-Utskottet föreslagna reformen — men under förutsättning, att *nödiga* medel till de dermed förknippade kostnaderna af Riksdagen anslås. Ja, skulle det blifva fråga derom, så förmodar jag, att Banko-Utskottet är af samma åsigt nu som häromdagen, då det föreslogs att kreditivräntan för Riksgäldskontoret, folk- och sparbanker, som hittills utgjort 4 procent, hädanefter skulle bestämmas af bankofullmäktige. Ty då anföra bankofullmäktige och Banko-Utskottet som skäl för förändringen "att hvarje statens verk skall sjelft uppbära fulla inkomsterna af sin rörelse," hvaraf ock anses följa "att Riksbanken i hvarje beröring med andra verk bör utan någon lindring erlægga alla de afgifter, som till dem lagligen skola utgå." Yttrandet återfinnes i Banko-Utskottets memorial N:o 16 sid. 5. Jag förmodar, att bankofullmäktige likasom Utskottet skall veta tillämpa denna grundsats äfven på sig sjelfva, och all kostnad, som postverket får vidkännas, skall således ersättas af Riksbanken, ty det säges uttryckligen att det icke är lämpligt, att det ena verket betalar för det andra. hvart tager då vinsten vägen? Jag fruktar, att den krymper ihop ganska betydligt.

Till sist, och huru bankmässig man än vill vara, bör väl något afseende göras på de hundra tusentals personer i vårt land, som begagna enkronesedlarne och finna dem beqväma och outhärliga. Sådant är fallet i Norrland, och jag tror äfven, att detta förr vid Jetta ärendes behandling framhållits i Banko-Utskottet. Det blir der nästan alldeles omöjligt att reda sig utan enkronesedlarne, då man besinnar de stora afstånden i dessa trakter. Och vid vissa tillfällen, såsom t. ex. vid flottningar, behöfver man föra med sig mycket penningar. Ingen kan vid sådana tillfällen hafva med sig några större förråd, vare sig af mat eller kläder, ty manskapet avancerar hvarje minut. Flottningskarlarne måste i hvarje by, dit de komma, hafva penningar med att uppköpa sina förnödenheter. Om nu "ettorna" tagas bort, så måste de föra med sig antingen skiljemynt eller femkronor. Jag antager detta senare, och då frågar jag: huru skola de bära sig åt? En karl kommer i en by och vill köpa litet mjölk eller bröd, och har en femkronesedel med sig. Han kan icke lemna den hel och hållen i liqvåd, säljarne kunna naturligtvis icke heller lemna kredit åt en person, som de se mähända för första och sista gången, och foljden blir den, att han ej kan köpa någonting. Detta blott ett exempel bland många!

På grund af hvad jag anfört yrkar jag afslag å Utskottets betänkande.

Herr Boman: Kammaren har här att döma emellan två åtminstone skenbart olika intressen. Det ena är landets i sin helhet, med hvilket Riksbankens intresse i denna fråga helt och hållet samman-

*Om indragning
af enkronesedlarne.
(Forts.)*

Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)

faller; det andra är den enskildes beqvämlighet i fråga om verkställighet af liqvider.

På hvad sätt frågan berör Riksbanken till följd af den stora kostnad banken får vidkännas genom att fortfarande utgifva sedlar å en kronas valör, detta finnes så fullständigt utredt dels af bankofullmäktiges yttrande dels af Utskottets nu föreliggande betänkande att jag dertill icke behöfver lägga ett enda ord.

Att landets intresse går i samma riktning, att det för landet i sin helhet är af vigt att få bort sedelmyntet, är ganska lätt att inse. Jag vill dock här fästa uppmärksamheten derpå, att, då jag talar om landets intresse, jag icke menar att landet skulle göra den största möjliga tillfälliga vinst genom sedelmyntets borttagande, snarare tvärtom, men jag menar att, om Utskottets förslag här vinner bifall och sedlarne på en krona indragas, så tages dermed det första steget i en sund riktning, hvarigenom vårt myntväsende får stadga och fasthet. För att tydliggöra min uppfattning i detta hänseende tillåter jag mig att framställa ett exempel. Vi antaga att två enskilda personer, hvilka båda ega lika stora kapitalförmögenhet, egna sig åt industriell verksamhet af lika lönande beskaffenhet. Den ene nedlägger hela sitt kapital i byggnader och maskiner och drifver rörelsen med lånta penningar; den andre nedlägger blott en del i byggnader och maskiner och drifver rörelsen med egna medel. Om nu den rörelse, hvaråt dessa personer egna sig, är god, om den gifver större afkastning, än hvad som motsvarar vanlig ränta så är det naturligt att den som gjort de största anläggningarne förtjenar de mesta penningarne *så länge nemligen som hans kredit är god* och han kan få låna penningar. Men om, såsom tid efter annan plågar inträffa, en kris uppstår och penningtillgången blir knapp, så råkar den, hvilken, som man säger, lagt sig för vidlyftigt ut, i förlägenhet, och följden blir, att han kommer på obestånd, och den intjenta förmögenheten kan vid en tvungen realisation spårlöst försvinna. Den andre åter, som rört sig i mindre skala, står oberörd af dessa fluktuationer; den förmögenhet han samlat har han kvar, och utan tvifvel skola Herrarne gifva mig rätt deruti, att många bland dem som i lyckans dagar prisat den förres företagsamhet och affärsgeni, skola vara de förste att nu kasta sten på honom och säga: han borde icke hafva flugit högre än vingarne burit.

Detta gäller i den enskilda hushållningen, men också i den offentliga. För staten är myntet och myntrepresentativet dess rörelsekapital, och i samma mån som detta rörelsekapital utgöres af verkligt mynt rörer sig staten med egna tillgångar, men utgöres det af myntrepresentativ, af sedlar, så rör sig staten med lånt kapital. Kunde vi tänka oss, att ingen rubbning i krediten någonsin inträffade, så är det gifvet och klart att det vore för landet ekonomiskt fördelaktigast att röra sig uteslutande med sedlar och att såsom säkerhet för dessa hafva endast räntebärande hypotek, men om rubbning i krediten inträffar och misstroende uppstår, så vill naturligtvis en och hvar, som innehar dessa sedlar eller anvisningar till större eller mindre belopp, utbekomma sjelfva det värde de representera och är icke nöjd med

blotta representativet: sedelbeloppen. Då nu detta skall åstadkommas, så finnes visserligen fulla värdet i hypoteket, men detta kan icke nog hastigt förvandlas i mynt, och följden blir då densamma för staten som för den enskilde: en realisering måste ske till hvad pris som helst, och härigenom kunna förluster af oberäkneliga dimensioner uppstå.

Om jag lyckats framställa denna åsigt nog tydligt, så böra Herrarne medgifva, att ett land för att undvika möjligheten af oberäkneliga förluster, bör röra sig med verkligt mynt såsom bytesmedel. Den vinst man i goda tider kan skörda af det billigare materialet, sedlarne, är icke tillräcklig att försvara dem, som hafva lagstiftningen i sina händer, om de uraktlåta att vidtaga sådana åtgärder, som kunna förebygga stora olyckor vid tid efter annan inträffande handelskriser.

Nu säger man, att dessa sedlar å en kronas valör representera så litet värde, att det skall blifva af ingen betydelse, om de borttagas och ersättas med hårdt mynt. Ja, det kan väl vara sant, men tages icke det första steget, så tages icke heller det andra, utan man står kvar på samma punkt, och det vore att beklaga, om här så skulle ske. Man har visserligen åberopat, att på ett eller flera tiotal af år någon sådan kris icke inträffat, och att det icke heller vore någon verklig anledning att befara en dylik, men jag ber att få fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att alla affärer tagit helt andra dimensioner nu än förr; hvad som kunnat gå för sig förr utan särskilda försigtighetsmått går icke nu, och för min del anser jag, att Riksdagen icke bör lemna tillfället obegagnadt att taga detta steg, som otvifvelaktigt går i rätt riktning.

Mot en-kronesedlarnes borttagande har vidare anförts, att det skulle medföra så stor olägenhet vid likvider man och man emellan. Jag är öfvertygad, att denna olägenhet ligger mera i föreställningen än än i verkligheten. Nu är hvar och en van att röra sig med sedlar och inbillar sig derföre, att det skall blifva svårt och obehvämt att handtera silfver. Men litet hvar af Herrarne, som något sysselsatt sig med penningräkning, veta huru svårt det är att undvika misräkning, då man rör sig med sedlar. Vidare äro sedlarne så lätt förstörda genom eld eller ovarsamhet, att derigenom förlust icke allenast kan utan måste uppstå. Detta kan icke hända med metallmyntet, hvilket har en varaktighet, som icke behöfver vitsordas, och hvad felaktighet vid räkningen beträffar, så kan sådan, när man begagnar sig af verkligt mynt, undvikas på ett sätt som icke lemna rum för osäkerhet, nemligen genom anlitande af vägen.

Ytterligare är här framhållet svårigheten af att transportera en större summa i silfver, emedan den tager så stort rum. Detta är helt enkelt ett misstag. Se vi nemligen efter hvad utrymme som erfordras, så finna vi att 1,000 en-kronor i silfver betinga ett utrymme af 30 kubikdecimaltum; 1,000 en-kronor i papper upptaga visserligen, då de äro nya och hårdt sammanpressade något mindre utrymme, men sedan de blifvit använda någon tid i den dagliga rörelsen upptaga de emellan 30 och 40 kubiktum. Sedlarnes volym är följaktligen i allmänhet större än silfvermyntets. Hvad vigten beträffar är förhållandet naturligtvis omvänt; 1,000 kronor i silfver väga 18 skålp.

Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)

men 1,000 en-kronesedlar mycket mindre. Detta anser jag dock vara en försvinnande ringa olägenhet, jemförd med de fördelar jag påpekat. För min del yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

Häruti instämde Herr *Ola Andersson* i Nordanå.

Herr *Ola Månsson*: Då jag icke inom Utskottet kunnat dela de åsikter, som der gjort sig gällande, och icke eller kunnat gilla hvad Bankofullmäktige föreslagit, och hvilket allt går ut från den skefva föreställningen att för besparing i kostnader upphöra med utgifvandet af en-kronesedlarne, så har jag reserverat mig i frågan. Jag skulle derföre vilja angifva motiven till min reservation och säga hvad jag tänker i frågan, men då de tvänne första talarne fullständigt uttömt ämnet, skall jag för tidens vinnande inskränka mig till att instämma med dem och yrkar således bifall till 15 § i nu gällande bankoreglemente och afslag å Utskottets förslag.

Herr *Gust. Jonsson*: Som det synes af min vid detta betänkande fogade reservation, hvilken är af helt annan beskaffenhet än den mening, hvartill Utskottet kommit, har jag icke kunnat lemna bifall till Herr von Geijers motion om indragning af Riksbankens sedlar å en krona och skall med några ord bedja få visa den ståndpunkt, hvarpå jag i denna fråga stått, då den ändring jag föreslagit icke kunnat tillvinna sig Utskottets bifall. Jag ansåg, att man borde tillse, att Riksbanken hädanefter som hittills komme att röra sig med sedlar å mindre valör än fem kronor, och gjorde derföre framställning om att Riksbanken i stället för sedlar å en krona, hvilka nu borde indragas, skulle utgifva sådana å två kronor, emedan jag betraktade detta såsom ett medelförslag. Jag har likväl endast framställt detta förslag i form af reservation utan bestämdt yrkande, för den händelse några af Kammarens ledamöter skulle vilja biträda detsamma, emedan jag varit något tveksam, huruvida proposition kunde framställas å ett sådant yrkande, då icke Utskottet understödt detsamma. Skulle det vara förhållandet, att Herr *Talmannen* icke anser detta yrkande stå i srid med den paragraf af grundlagen, som handlar om hvad Banko-Utskottet har att göra och om de rättigheter och skyldigheter detta Utskottet eger mot Riksdagen, så skulle jag önska få framställa förslag om bifall till Herr *Åke Anderssons* reservation. Ty jag tror verkligen, att, om man vill vänja folket vid att i den allmänna rörelsen begagna hårdt mynt, bör man likväl icke nu laga steget fullt ut, så att man tvärt indrager, hvad litet hvar torde anse för beqvämt att röra sig med, eller alla sedlar af mindre valör än fem kronor. Jag tror icke heller det vara rätt, att Riksbanken, så länge privatbankernas fem-kronesedlar finnas kvar, tager initiativet och indrager en-kronesedlarne utan att sätta annan lägre valör å sina sedlar än fem-kronorna i stället.

Jag håller före, att, om man vill gå riktigt praktiskt till väga, bör man äfven samtidigt indraga de enskilda bankernas sedlar å fem kronor, ty så länge några dylika sedlar finnas ute i omlopp, kan det icke leda till något önskvärdt resultat, om Riksbanken indrager sina

utelöpande sedlar å en krona och i stället utsläpper silfvermynt. Det finnes visserligen åtecknad ett sådant mynt-representativ, att man i utbyte enligt 1873 års myntlag kan få guld, men då skall man minst vexla till sig tiokronor, ty det är den lägsta valören å guldmynt. Detta är också en omständighet, som man bör taga i öfvervägande. Som jag förut nämnt, hyser jag mina betänkligheter mot att redan nu taga steget fullt ut, och då jag icke vet, om vi handla i enlighet med den stora allmänhetens intresse, i fall vi redan nu indraga Riksbankens sedlar å en krona, så har jag ansett, att man ännu bör vänta med en sådan åtgärd, till dess privatbankernas femmor komme att samtidigt försvinna ur rörelsen eller ock under tiden utgifva sedlar å två kronor. För min del är jag visst icke förtjust i en-kronesedlarne, men jag anser, att man bör beakta folkets önskan att få bibehålla dem, och därför har jag icke kunnat lemna detta oanmärkt. Jag inskränker mig nu till att yrka bifall till Herr Åke Anderssons reservation, men finner jag, att denna icke inom Kammaren understödes, kommer jag att förena mig med de andra reservanterne och yrka afslag å Utskottets förslag.

*Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)*

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Då man läser Utskottets betänkande med uppmärksamhet, så synes deraf, att alla tvifvel om nödvändigheten af att taga bort en-kronesedlarne borde vara undanröjda. Man har icke behöft taga exempel annat än från vårt eget fädernesland för att inse de menliga följderna af att begagna sig af nödmynt eller, som är detsamma, att gifva ut sedlar på mindre valörer. Första gången detta tillämpades i Sverige, var 1745. Och de började småningom utsläppas i så stor mängd, att de med tiden utträngde det hårda myntet ur rörelsen, och följden deraf kändes ganska svårt, då på 1760-talet ganska betydliga penningkriser inträdde. När Gustaf III tillträdde regeringen, åstadkom han stadga och ordning i myntväsendet, men på slutet af hans regering började Riksgäldskontoret upptaga lån mot småsedlar, och dessa utträngde allt det verkliga myntet ur rörelsen, till dess att man slutligen måste förbjuda all silfverutvexling från banken. Följderna häraf blefvo ganska svåra, ty myntvärdet föll år från år, till dess år 1830 realisationen genomfördes. Efter denna tid började utvexlingen af silfver, och sedan dess har folket nog blifvit så vant att handtera silfver, att jag icke tror, att det är så stor fara, som en stor del ledamöter här uttalat, om man skulle taga bort en-kronesedlarne och släppa ut mera silfver i rörelsen. Den tid kan komma, då det kan vara ganska väl, att folket sätter värde på att hafva silfver till vexelmynt och tveka att begagna nödmynt.

En föregående talare har yttrat: "om vi nu taga bort en-kronesedlarne, hvad hafva vi då att sätta i stället, då vi icke hafva nog med silfvermynt å en krona att tillgå?" Då visar sig tydligt, att han måtte hafva glömt hvad som står i betänkandet. Utskottet hemställer ju uttryckligen, att indragningen må ske, när bankofullmäktige anse tideu vara inne, och således icke förrän silfverettor i tillräcklig mängd finnas präglade.

Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)

Han yttrade äfven att, om sedelettorna borttoges, det blefve ett nödtväng att vid flottningar i Norrland släpa med sig stora säckar med hårdt mynt för att reda sig. Är det icke samma förhållande nu? Är man icke nödsakad att vid liquider af mindre belopp hafva skiljemynt af brons?

Jag kan således icke inse, att minsta skäl blifvit i Kammaren uttaladt för enkronesedlarnes bibehållande. Här talades om i fjor, då frågan förekom, och äfven i år, då öfverläggning var om införande af nya femkronestycken i guld, huruledes bonden, då han kommer till staden, förfrusen om händerna och med stora vantar på, har så svårt att reda sig med de små guldmynten och med de mindre silfvermynten, men jag undrar, om han icke bättre reder sig med enkronestycken i silfver, än att med stora vantar på händerna söka skilja enkronesedlarne från hvarandra, helst då vädret är ruskigt, och sedlarne äro fuktiga. Vi i Skåne få icke se många enkronesedlar, och de få sedlar, som äro i rörelsen, äro så trasiga och smutsiga, att det är riktigt vämjeligt att taga emot dem. Vi bo så nära Danmark, så att, om icke svenskarne släppa ut tillräckligt med silfver i rörelsen, så förser oss nog Danmark, tack vare myntkonventionen, med allt, hvad vi behöfva i vexelmynt.

Jag tror, att tiden nu är inne att utsläppa silfvermynt i rörelsen och taga bort nödmyntet. Hvad jag sett i reservationen om ett förslag att utfärda sedlar på 2 kronor, kan jag icke alls godkänna, och tycker att det vore mycket olyckligt, om vi skulle få ännu ett slag af sedlar att borttaga. Jag yrkar på det allra varmaste bifall till Utskottets förslag.

Herr J. Rundbäck: Herr Talman, mine Herrar! Man har velat påstå, att denna fråga endast skulle vara en tidsfråga, och jag delar äfven denna uppfattning. Frågan blir då endast, om denna tid nu är inne, eller om man tills vidare bör låta saken anstå. För min del gaf jag svaret redan i fjor, då frågan förevar och kan därför nu i år yttra mig helt kort härom. Jag yrkade då, att privatbankernas femkronesedlar skulle indragas, enär jag önskade att, då ettorna komme bort, Riksbanken skulle ensam utgifva sedlar å 5 kronor. Ty det är min öfvertygelse, att svenska folket älskar att se de svenska blå och gula färgerna äfven på sina sedlar och genom dem påminnas om sin nationalitet. Då det eger en riksbank, vill det äfven se i rörelsen riksbankens sedlar, men detta får det icke, om man nu stryker den lägsta sedelvalören och ej dröjer dermed till det ögonblick, då vid beviljande af nya oktrojer för de enskilda bankerna regeringen fräntager dem rättigheten att utgifva sedlar å 5 kronor. Då må också gerna enkronesedlarne försvinna.

Hvad särskildt vidkommer kostnaden för Riksbanken att tillhandahålla allmänheten dessa sedlar, är den verkligen allt för dryg. Jag skall be att i korthet få nämna ett bevis därför. I egenskap af statsrevisor besökte jag för några år sedan Tumba pappersbruk. Der tillverkas ett ganska betydande belopp sedelblanketter till valörer af 1, 5, 10 och 50 riksdaler. Dessa sedelblanketter kostade privat-

bankerna sex riksdaler per tusen. Men Riksbanken fick då för blanketterna till sina enkronesedlar betala 7 riksdaler 50 öre per tusen och för blanketter till sedlar af högre värde 10 riksdaler tusendet. På tillfrågan, hvarför Riksbanken fick betala mera för sina en- och femkronerblanketter än de enskilda bankerna, och om detta förhållande föranleddes deraf, att möjligen tillverkningen vore svårare eller papperet bättre och dyrare till riksbankssedlarna, svarades, att så icke var händelsen, utan att de drygare kostnaderna för Riksbanken berodde derpå, att man dervid ville söka göra sig betald för förvaltningskostnaderna för Tumba bruk, och något annat svar hade man ej att gifva

*Om indragning
af en-kroner-
sedlarna.
(Forts.)*

För öfrigt befinnes, vid jemförelse mellan kostnaden af en million kronor i enkronesedlar och en million i hundrakronesedlar, den förra vara betydligt högre. Detta är en gifven sak; men om Herrarne se på tillverkningskostnaden, vore det ju bäst att tillverka och trycka en enda sedel på trettio millioner kronor. Det blefve det allra billigaste. Men det vilja väl ej Herrarne, ty med hvad för slags sedlar skulle en sådan vexlas? Hvad angår det påståendet, att det vore fördelaktigt att hafva större mängd metalliskt mynt i allmänna rörelsen, så vill jag visserligen icke bestrida detta; men jag vågar likväl tro att, om en kris komme att inträffa, och enkronesedlarna genast skulle söka sig väg ifrån allmänheten till Riksbanken, det lika väl torde lida föga tveivel, att äfven silfverkronorna i ty full skulle göra detsamma. Ty hade man skulder, finge man väl betala med hvad mynt som helst.

Ehuru jag i princip icke har något emot den ifrågasatta förändringen, yrkar jag likväl för närvarande afslag å Utskottets betänkande, emedan jag icke anser tiden till den föreslagna indragningen vara inne, förr än de enskilda bankernas femmor komma att borttagas.

Herrar *Sven Nilsson* i Elveröd och *Aug. Börjesson* förenade sig med Herr *J. Rundbäck*.

Herr *Clairfelt*: I motsats till den siste ärade talaren anser jag tiden vara inne att vidtaga det steg, som Utskottet här föreslagit. Sedan Sverige nu ingått myntkonvention med Danmark, och detta land icke har mindre myntrepresentativ i papper än å tio kronor, förefaller det underligt, att Sverige bibehåller ett så lågt skiljemynt i papper som å en krona. Sannolikt förestår snart en konvention härutinnan äfven med Norge, der man icke har pappersmynt å mindre än fyra kronor. Skulle vi under sådana omständigheter bibehålla ett så lågt pappersmynt som det å en krona, hvars motsvarighet eljest endast förekommer uti länder med förstörda finanser? Under våra nuvarande lyckliga finansiella förhållanden är ett bibehållande af detta låga pappersmynt detsamma som att gifva oss sjelfve ett fattigdomsbevis, hvaraf vi icke gjort oss förtjente. En ordentlig invexling i Riksbanken af detta ringa mynt är nära nog omöjlig, ty då andra bankinrättningar i bankluckan inlemna ett större belopp i sedlar å

Om indragning
af en-krone-
sedlarna.
(Forts.)

en krona, hinner man der icke räkna sedlarna genast vid vexlingen. utan man nödgas lemna valuta på god tro och sedermera använda tjänstemännen hela dagar till att räkna papperslapparne. För öfrigt äro i Utskottets memorial så fullständigt framhållna de stora olägenheter och kostnader, som äro med detta lilla skiljemynt förenade, att jag för min del icke kan finna något skäl för deras bibehållande. Man erinrar sig helt säkert, huruledes det mötte ganska stort motstånd, när fråga var om att draga in sedlarna å åtta och sexton skillingar banko. Man uppstälde dervid alldeles samma hinder som nu; men jag är fullt öfvertygad, att allmänheten icke skulle vilja hafva tillbaka dessa papperslappar, utan är nöjd med det klingande myntet. För öfrigt vill jag reservera mig emot det påståendet, att det endast skulle vara städerna, som af ifrågasatta förändringen finge fördel, men att olägenheter skulle uppkomma för landsbygden, t. ex. vid postförsändelser af mindre belopp. Då emellertid, såsom redan antydt blifvit och betänkandet jemväl upplyser, dessa olägenheter kunna undanrödjas, finner jag ingen betänklighet att på nu anförda skäl yrka bifall till Utskottets förslag, hvarpå jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Med Herr Clairfelt instämde Herr *Christen Assarsson* och Herr *Wedberg*.

Herr Hammarberg: Som tiden är långt framskriden, skall jag söka att fatta mig så kort som möjligt. Ehuru jag är den ende af denna Kammare, som inom Utskottet icke reserverat sig mot dess beslut i frågan, och jag således borde vara den, som skulle försvara detsamma, så hoppas jag dock, att Utskottets betänkande är af den art, att det inför flertalet af Kammarens ledamöter försvarar sig sjelf, samt att jag på grund häraf icke behöfver vara mångordig. Då dessutom flere föregående talare yttrat sig för betänkandet, och jag tror mig hafva fuunit, att meningarne om saken börjat göra sig mera klara, så är det äfven min förhoppning, att den förste ärade talarens utsago, att flertalet inom Kammaren vore bestämdt för att rösta emot Utskottets förslag, icke kommer att besannas.

Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på de tre första raderna uti motionen, hvilka af motionären anförts såsom stöd för hans åsigt. De äro af följande lydelse: "Inom de flesta länder gör den satsen sig mer och mer gällande, att det i allmänna rörelsen spridda metalliska myntet icke, i förhållande till omsättningen i sin helhet, kan nedgå under en viss gräns utan att landets penningarörelse, huru förträffligt den i öfrigt må vara ordnad, löper fara att förlora i styrka och fasthet." Det ligger, efter mitt förmenande, en sanning i dessa ord, oaktadt vi här i landet, med vår ordnade penningställning, icke haft någon erfarenhet af nu antydda olägenheter; och då jag tror, att det är just under de lugna tiderna, då man icke känner de tryckande olägenheterna, som man bör förbereda sig för att kunna undvika dem, kan jag ej heller finna annat, än att den närvarande tid-

punkten vore särdeles väl vald att taga det steg, hvilket såväl moti-
onären som Utskottet föreslagit.

Hvad beträffar de olägenheter, som skulle vara förenade med förslagens antagande, hafva dessa redan från flera håll blifvit franställda, lika väl som sättet huru de skola kunna undvikas. Dessa olägenheter skulle egentligen icke, såsom den förste ärade talaren framhöll, vara att söka uti något annat än den särdeles stora förkärlek för en-kronesedlarne, som hos så många förefinnes. Jag vill gifva fullt erkännande åt denna förkärlek, som kanske tillförene äfven visat sig hos dem, som nu vilja bifalla Utskottets förslag, och jag kan icke heller neka till, att pappersmynten hafva sina fördelar. Men denna förkärlek och dessa fördelar förefunnos äfven i fråga om de gamla skillings-sedlarne, och dock tror jag icke, att inom denna Kammare finnas många, som skulle vilja rösta för att få dem tillbaka. I detta fall tror jag verkligen, att erfarenheten redan tillräckligt visat fördelen af att få klingande mynt i rörelsen, fastän en föregående talare icke ville anse, att förhållandet så är, och jag tror äfven, att vi inom några få år skola hafva kommit till samma erfarenhet, såvida vi nu skilja oss ifrån en-riksdalerssedlarne. Detta är för öfrigt icke annat än ett steg i samma riktning, som det, hvilket vi togo genom införandet af guld-systemet, som ju afsåg att få klingande mynt i rörelsen. Detta senare syftsmål motverkas, enligt min öfvertygelse, af ingenting så mycket som af en-kronesedlarnes bibehållande. Ty först när dessa kommit bort, få vi klingande mynt i rörelsen, och jag tvekar icke att tillägga, det de snart skola följas af fem-kronesedlarne. — En talare yttrade visserligen, att man borde bibehålla en-kronesedlarne, till dess femmorna finge göra dem sällskap, men man kan ju gerna låta ettorna få för-språnget, efter som de ändock skola förr eller senare dragas ur rörelsen.

Man bör icke underskatta fördelen af att hafva klingande mynt spriddt i landet. Det är icke blott vårt eget lands erfarenhet, som här-vid bör tagas till läromästare, utan äfven erfarenheten från andra länder, och i detta hänseende hafva vi ju för ej så länge sedan be-vittnat, hurusom ett land, äfven under de kinkigaste förhållanden, kunnat reda sig kanske till stor del just derföre, att det haft utelö-pande en större mängd klingande mynt än andra länder.

Då nu redan blifvit visadt, att de flesta befarade o'ägenheter utan svårighet kunna undanrödjjas, och jag icke vill upptaga Kammarens tid med att särskildt uppehålla mig vid *den* olägenhet, som förmenats skola uppkomma vid penningeförsändelser med posten, helst äfven denna olägenhet, såsom af Utskottets betänkande synes, i väsendtlig mån komme att undanrödjjas genom Poststyrelsens åtgärder, så åter-står för mig endast att antyda något om den ekonomiska fördel, som genom förslagens antagande skulle för Riksbanken uppkomma, och hvil-ken äfven i betänkandet blifvit vidrörd. Det är naturligt, att det skall vara förenadt med högst betydliga kostnader för banken att utgifva dessa en-kronesedlar, som i och för sig sysselsätta en stor del af Bankens tjänstepersonal icke blott för att tillverkas och utgifvas, utan lika mycket för att indragas och makuleras, och då nu äfven banko-

*Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)*

Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)

fullmäktige uti sitt utlåtande styrkt det vara en fördel, om dessa sedlars utgifvande finge upphöra, torde det icke vara skäl för oss att förorda deras bibehållande, hvadan jag får på det kraftigaste tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Åke Andersson: Den näst föregående talaren började sitt anförande med att säga, att han trodde, att flertalet af Kammarrens ledamöter komme att bifalla Utskottets förslag. Jag deremot börjar med att nämna, det jag tvärtom tror, att flertalet skall vilja bibehålla en-kronesedlarne. Såsom af Utskottets betänkande synes, har jag reserverat mig emot Utskottets beslut af det skäl, att jag ansåg två-kronesedlar lämpligen böra kunna införas i stället för en-kronesedlarne. Att Banko-Utskottet i sådana här frågor eger motionsrätt, är nogsamnt känt; men då jag icke är fullt säker på, huruvida Herr Talmannen eger grundlagsenlig rätt att framställa proposition på ett af enskild utskottsledamot inom Utskottet gjordt yrkande, vill jag afstå ifrån mitt förslag och förena mig med dem, hvilka önska bibehållande af en-kronesedlarne. Jag tror, att, då man vill företaga reformer, bör man dervid icke taga för stora steg åt gången, ty derigenom kunde lätteligen väckas misstroende hos folket. Jag tror dertföre att, om man toge ett så stort steg, att lägsta sedelvalören blefve fem kronor, stort missnöje deröfver skulle förspörjas i flera orter inom riket. I Skåne skulle väl en indragning af en-kronesedlarne ej väcka så stort uppseende, ty der har man i många år haft riklig tillgång på danskt skiljemynt och sålunda blifvit mera van vid silfver i stället för sedlar; men jag är representant ej blott för Skåne utan för hela landet, och det är hela landets väl och intresse, som nu är i fråga. Ur denna synpunkt tror jag ock bäst vara att ännu en tid bibehålla en-kronesedlarne; men skulle deras indragning anses fördelaktig, så föreställer jag mig, att ett sådant öfvergångsstadgande borde antagas, som af mig blifvit föreslaget och af tvänne andra reservanter påpekad. För närvarande yrkar jag emellertid afslag å Utskottets betänkande.

Herr Gumælius: I likhet med flere af Kammarrens ledamöter är jag af den mening, att skäl för och emot nu föreslagna indragningen af en-kronesedlarne blifvit i tillräcklig mängd anförda såväl i Utskottets betänkande som under denna diskussion, och jag tillåter mig dertför icke att nu andraga några skäl för saken eller att upptaga till besvarande de invändningar som i ena och andra afseendet blifvit gjorda. Som jag emellertid låtit anteckna mig såsom reservant emot Utskottets förslag, ehuru jag i Utskottet gifvit min röst för detsamma, vill jag nu blott angifva skälet härtill.

En del af Utskottets ledamöter voro nemligen af den mening att, om en-kronesedlarne indragas, sedlar å 2 kronor i stället borde tills vidare af Riksbanken utgifvas. Detta medförslag, som tycktes lofva, så att säga, uppgörelse i godo af saken, hvilken väl nu kommer att afgöras genom gemensam votering, biträdde jag inom Utskottet, men detsamma blef icke der antaget till kontraposition, vid hvilket förhållande jag röstade för Utskottets förslag. Och då detta jemväl

blifvit af Första Kammaren antaget, kommer jag äfven nu att rösta för detsamma. Skulle detta deremot vid en blifvande gemensam voring, hvartill frågan efter all sannolikhet kommer att föranleda, falla, så hoppas jag att vid nästa riksdag, då frågan säkerligen ånyo kommer å bane, man skall taga i öfvervägande, om ej lämpligt vore att antaga ett sådant öfvergångsförslag, som reservanterne framställt. Under nuvarande förhållanden yrkar jag emellertid bifall till Utskottets förslag.

Om indragning af en-kronesedlarne.
(Forts.)

Herr Lyttkens: Gång efter annan höres här rop på proposition, och det förvånar mig ej att Kammarens ledamöter äro otåligen med anledning af den mängd yttranden, som i denna fråga redan afgifvits, men det oaktadt kan jag icke underlåta att uttala de skäl, som föranleda mig att ogilla Utskottets förslag.

På sidan 11 i betänkandet har Utskottet visserligen beräknat den förlust, som drabbat Riksbanken i och genom en-kronesedlarnes användning i allmänna rörelsen, men Utskottet har deremot alldeles förteget den vinst, som tillskyndas Riksbanken derigenom att den har dessa i och för sig värdelösa papper, dessa reverser, utelöpande utan ränta.

En talare från Malmö har anfört många vackra skäl för borttagande af ifrågavarande sedlar, och om dessa skäl af honom framdragits vid sista riksdagen, då fråga var om upphäfvande af privatbankernas rätt att utgifva sedlar å 5 riksdalers valör, hade jag och, såsom jag tror, flere med mig säkerligen blifvit mycket tacksamma. Nu deremot tror jag ej dessa skäl förtjena synnerligt afseende, då det gäller Riksbankens sedelutgifning. Äfvenledes hafva en-kronesedlarne, i jämförelse med sedlarne af högre valörer, en högst obetydlig roll i bankluckan, när fråga är om sedelinlösning, äfvenså om en så kallad run uppstår.

Härtill kommer ännu en sak. Bankofullmäktige hafva nemligen gjort så obetydligt för att få det mindre silfvermyntet spridt i landet, att, om en indragning företoges af en-kronesedlarne nu eller under de närmast kommande åren och innan man öfverallt inom landet hunnit bereda sig på följderna af en dylik åtgärd, så skulle en stor brist på skiljemynt uppstå, hvilket kunde blifva ganska kämbart. En sådan brist visade sig ock, då det nya bron Smyntet infördes, och en dylik skulle äfven i detta fall icke uteblifva, då silfvermynt icke i nämnvärd mängd finnes i rörelsen. I likhet med Herr Jöns Rundbäck anser jag denna fråga vara en tidsfråga, som förr eller senare skall få den nu af många önskade lösningen, men för närvarande anser jag Utskottets förslag icke böra bifallas, och instämmer jag derföre med reservanterna i deras afgifna förslag.

Flera skäl skulle visserligen kunna anföras, som tala för afslag å nu föredragna betänkandet, men tiden är så långt framskriden, att jag ej längre vill uppehålla Kammaren.

I Herr Lyttkens anförande förenade sig Herrar *Carl Aron Jöns-son* och *Joh. Bengtsson* i Öxared.

Om indragning
af en-kron-
sedlarne.
(Forts.)

Herr C. I. Bengtsson: Såsom reservant vill jag endast i korthet tillkännagifva, att jag kommer att rösta för afslag å nu föredragna betänkandet, hvilket jag hoppas ej skall vinna Riksdagens bifall. Hade deremot fråga framställts om upphäfvande af privatbankernas rätt att utgifva sedlar af 5 kronors valör, tror jag att en sådan framställning skulle haft större utsigt till framgång.

Herr Uhr: Här förmodas och tros än det ena, än det andra. Somliga tro, att Kammaren skall bifalla, andra åter, att Kammaren skall afslå Banko-Utskottets ifrågavarande förslag. Hvad som dock är säkert och som jag tror litet hvar vara öfvertygad om, är att allt vidare ordande i denna fråga båtar till föga, enär väl hvar och en af oss här i Kammaren redan bestämt sin mening deri. Jag har likväl ännu ett skäl mot den föreslagna indragningen af ettorna, hvilket jag hittills icke hört omnämnas, och jag ber att med hänsyn till detta få vända mig till herrar privatbanksegare. Det är visserligen sant, att förutvarande Rikets Ständer tvänne särskilda gånger hos Kongl. Maj:t begärt, att de enskilda bankerna icke vidare måtte meddelas oktroj att utgifva sedlar af fem riksdalers valör. Denna oktroj fortfar dock ännu, och då tycker jag, att herrar privatbanksegare kunde vara så nådiga och tillåta, att Riksbanken får behålla sina ettor; ty något företräde framför privatbankerna bör väl Riksbanken hafva. Jag vill således icke gå in på, att "ettorna" borttagas, förrän privatbankernas "femmor" äro strukna. Då först är tiden inne att tänka på, huruvida riksbankens ettor böra försvinna.

Man har här talat om, att ettornas borttagande vore första steget till att blifva af med Riksbankens sedlar å fem och tio kronors valör. Hvad detta påstående beträffar, så får jag såsom min oföргripliga mening förklara, att första steget derhän redan var taget, då skillings-sedlarne försvunno ur den allmänna rörelsen.

Man framhåller fördelen af att få klingande mynt i den allmänna rörelsen i stället för sedlar, emedan det förra har mera värde än de senare. Kan väl vara. Men man må icke glömma, att det "klingande myntet" förlorar i värde genom nötning, hvaremot sedlarnes värde icke minskas, om de nötas eller gå sönder. Det blir de respektive innehafvarnes förlust, icke bankens.

Jag yrkar afslag å det föredragna betänkandet.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Enär jag vid föregående tillfällen, då inom Riksdagen varit fråga om att bortbyta "ettorna", alltid förordat deras bibehållande, men nu i följd af förändrade förhållanden intager en annan ståndpunkt i denna fråga, anser jag mig skyldig att tillkännagifva detta äfvensom att i största korthet angifva skälen derför. Förr ansåg jag nemligen dessa "ettor" alldeles nödvändiga med afseende på försändandet per postu af snärre likvider. Sedan nu emellertid, efter kronobrefbäringens upphörande, poststationer blifvit inrättade i nära nog hvarje socken, och detta inom en långt kortare tidrymd än jag vågat hoppas, så har, åtminstone för mig, det hufvudsakligaste skälet mot borttagandet af "ettorna" bortfallit.

*Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)*

Hvad beträffar den ekonomiska sidan af saken, så har jag alldeles klart för mig nödvändigheten att, så vidt möjligt är, hårdt mynt spridas i landet; hvilket naturligtvis icke kan ske, så länge man har dessa papperslappar, som representera mynt. Man har mot ettornas borttagande invändt, att man utan dem icke kan i de flesta fall utan svårigheter uppgöra smärre liquidider samt att sådana icke kunna verkställas med silfvermynt; och man har exempelvis nämnt, hurusom icke ens flottningscheferne skulle kunna betala sina flottningsarbetare utan att hafva tillgång till dessa "ettor". Jag tror dock litet hvar af oss har gjort den erfarenheten, att man gerna har *några* ettor i sin plånbok, men icke är angelägen om att hafva dem bundtvis der. Med ett ord, man vill icke hafva något stort lager af dem. Och enligt min mening bestridas de smärre liquiderna fullkomligt lika beqvämt med de mindre silfvermynten, som med dessa "ettor".

Men det har, sedan denna fråga sist förevar hos Riksdagen, tillkommit en ytterligare omständighet, som talar för förslaget, och det är, att vi nyligen afslutat en myntkonvention med Danmark. Och min tanke är, likasom jag tror att den genom erfarenheten skall blifva hvars och ens, att, om vi bibehålla våra "ettor" så skall, åtminstone i de provinser, som gränsa till Danmark, väl papperslapparne stanna hemma hos oss, men allt det silfvermynt, som vi hafva i rörelsen, stanna i danskarnes fickor.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr *Malmberg* instämde med Herr Sven Nilsson.

Grefve Björnstjerna: Jag skall fatta mig mycket kort. Man påstår, att, då man blir äldre, är det angenämt att gå tillbaka till sina ungdomsminnen, och denna öfverläggning förer mig verkligen tillbaka till dylika behagliga minnen. År 1844, då jag första gången var riksdagsman, hörde jag precis samma diskussion, som nu; det var då fråga om borttagandet af de gamla 8- och 16-skillingssedlarne. Alldeles som en af de första talarne i frågan här nyss gjort, framhölls äfven då det farliga uti att borttaga papperssedlarne samt det missnöje en sådan åtgärd skulle väcka hos kommittenterna — ja jag tror, att man till och med talade om att borttagandet af dessa 16-skillingar skulle kunna framkalla uppror. Men, besynnerligt nog, icke mera än några år derefter, år 1848, lyckades det Ridderskapet och Adeln samt Borgareståndet att få sin mening gällande; papperslapparne aflystes. Jag hemställer, huruvida någon oro inom landet deraf uppstod. Tvärtom, efter ganska kort tid var belåtenheten allmän, att sålunda första steget var taget att få ett verkligt mynt i rörelsen.

Tretio år hafva sedan dess förfutit. Det torde då icke vara för tidigt att nu taga ännu ett steg i samma riktning och aflysa pappersettorna. Man nalkas sålunda småningom det mål, vi alla måste eftersträfvat, det att slutligen få hårdt mynt spridt i landet, ty, i olikhet med Herr Hæggeström, anser jag det vara en stor fördel att begagna silfver såsom skiljemynt i stället för smutsiga papperslappar.

*Omindragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)*

Herr Uhr gjorde en bevakande framställning till privatbanksegarne, att de måtte tillåta Riksbanken att hafva kvar vinsten af en-kronesedlarne. Då Utskottet emellertid tydligt visar, att det är en ren förlust för Riksbanken att fortfarande utgifva dessa en-kronesedlar, kan jag icke fatta denna Herr Urs uppmaning. Förlusten för dessa sedlars utgifvande utgör ju, enligt fullmäktiges uppgift, öfver 70,000 kronor.

En talare har framhållit olägenheterna af att i bref försända smärre penningebelopp i silfver. Dessa olägenheter förefalla dock bra obetydliga; man kan ju i stället för silfverslantar skicka några brefmärken; sådana behöfva alla, om icke den ena dagen, så en annan.

En talare, som afstyrkte Utskottets förslag, sade, att man ej borde se på den enskildes, utan på statens bästa. Ja, detta är äfven min åsigt; man bör verkligen ej se på den lättnad några timmerkarlar kunna hafva då de skola köpa mjölk, utan snarare på fördelarne för *landet* i sin helhet, och det är en fördel för landet att utbyta papperslappar mot verkligt mynt. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnfeldt: Om man anser, att en-kronesedlarne äro bättre att begagna än silfvermynt, hvarföre är man då icke konsekvent och afskaffar de silfverskiljemynt, vi redan ega, samt återtager småsedlarne? Vill man återigen icke detta, så förstår jag ej, hvarföre man nu icke vill taga silfver i stället för de slarfviga pappers-ettorna. Efter mitt förmenande, är silfver bättre och bekvämare att handtera, än sedlar, som så lätt hänga tillsammans vid hvarandra. Detta beträffande sjelfva handteringen af dem.

I afseende sedermera på fastheten och säkerheten i penningrörelsen, så har det klingande myntet ett ovilkorligt företräde framför sedelmyntet. Om den metalliska valutan genom "någon outhärdad naturkraft" en vacker dag försvunne från bankens hvalf, hvad hade man då för sina sedlar? Här har så mycket talats om *tro*; jag tror, att många, tilläfventyrs de fleste, af Kammarrens ledamöter knappt hafva läst igenom Utskottets betänkande i denna fråga. *Jag* har gjort det och jag *tror* derpå samt röstar för bifall till detsamma.

Herr O. B. Olsson: Äfven jag har vid åtskilliga föregående riksdagar talat och röstat emot borttagandet af en-riksdaleressedlarne, men har, i likhet med Herr Sven Nilsson i Österslöf och på samma grunder, som han anför, nu kommit till en annan åsigt. Till dessa, af honom anförda skäl att nu borttaga en-kronesedlarne vill jag lägga ännu ett, nemligen den stora kostnad Riksbanken måste vidkännas för utgifvandet af dessa sedlar. På grund af detta och de af Herr Sven Nilsson i Österslöf förut angifna skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Danielsson: Ehuru jag finner den af Utskottet föreslagna förändringen vara principiellt riktig, anser jag mig dock ej böra för det närvarande biträda densamma. Vid granskning förliden höst af Riksbankens räkenskaper i egenskap af statsrevisor, blef jag i till-

*Om indragning
af en-kronesedlarne.
(Forts.)*

fälle inhemta den upplysningen, att Riksbanken under räkenskapsåret 1874 från Tumba requirerat och låtit förfärdiga 6,360,000 stycken sedlar å en krona, och häraf har jag dragit den slutsatsen, att dessa sedlar ännu äro både begärliga och nyttiga i den allmänna rörelsen. Jag anser det äfven vara nödvändigt, att man, innan indragningen beslutas, får utredt, huruvida de af General-poststyrelsen påpekade svårigheter mot införandet af en utsträckt postanvisningsrörelse såsom ett medel att afhjelpa den olägenhet, som genom indragningen skulle uppkomma med hänsyn till svårigheten att genom bref försända smärre penningebelopp, verkligen kunna undanrödjas eller icke. Dessa svårigheter anser jag visserligen icke vara ööfvervinneligå, men tror dock, att en utredning härutinnan är erforderlig.

Såsom ett ytterligare exempel på de olägenheter, som brist på skiljemynt kan förorsaka på landsbygden, vill jag påpeka den svårighet, som i sådant fall skulle uppstå för till exempel en ordförande i fattigvårdsstyrelsen att verkställa sina många *små* liqvider, om de nu omordande en-kronesedlarne ej funnos.

Såsom jag redan sagt, anser jag frågan om förändringen vara för tidigt väckt och yrkar derföre afslag å Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Bolin*.

Herr Werner Ericson: Med anledning af flere talares ordande om den stora kostnad banken måste vidkännas för en-kronesedlarnes utgifvande, ber jag att få upplysa, att det icke är riktigt att säga, det banken skulle göra en förlust på dessa sedlars bibehållande. I afseende på sjelfva saken kan det vara likgiltigt, om man behåller en-kronesedlarne eller ej; har man smak för dem, må man gerna behålla dem. Jag tror att talet om den häraf härflytande osäkerhet i landets myntförhållanden är alldeles ogrundadt. Det är tydligt att på lika stor värdemängd af silfver, som utsläppes i allmänna rörelsen, förlorar banken räntan, då deremot icke så stor ränteförlust för banken uppkommer genom att utläppa sedlar.

Om man antager att den utelöpande massan af en-kronesedlar utgör 7 millioner och att, såsom säkerhet för dessas inlösande, i bankens hvalf innehålles en quantitet silfver af tre och en half millioner kronor, så skulle bankens ränteutgift för silfver genom en-kronesedlarnes bibehållande i rörelsen inskränka sig till räntan på denna summa, eller tre och en half millioner kronor, hvaremot, om dessa sedlar borttoges, och banken måste i rörelsen hålla silfver till hela beloppet, eller 7 millioner kronor, bankens ränteutgift för erforderligt silfver skulle blifva dubbelt så stor. Något sådant har Utskottet äfven erkänt, då det i slutet af sitt betänkande säger:

“Mot en-kronesedlarnes ersättande genom en-kronestycken af silfver har äfven anförts, att för landet i dess helhet måste det senare bytesmedlet blifva mera kostsamt än det förra genom den ränta, som bör beräknas å det för omsättningsbehovet använda silfret.”

Utskottet slutar med den förklaringen: “att den förespeglade för-

Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)

lusten på användning af silfvermynt å en krona måste blifva ytterst obetydlig.“

Herr Carl Ifvarsson: Jag yrkar afslag å betänkanudet och det hufvudsakligast af det skäl, att jag anser det vara omöjligt för Riksbanken att under året anskaffa och tillhandahålla allmänheten så mycket silfvermynt, att det kan ersätta de indragna sedlarne å en krona.

Beträffande yttrandena om nödvändigheten att utbyta sedlar mot klingande mynt, vill jag gerna medgifva, att en sådan förefinnes i afseende på privatbankernas sedlar, hvilka icke i motsats mot Riksbankens gå med tvångkurs, utan i liket med vanliga reversal falla i värde i den mån förtroendet till de respektive bankerna minskas.

Det är emellertid egentligen af det skälet, att det föreliggande förslaget, på sätt jag förut antydt, enligt min tanke, är i närvarande ögonblick opraktiskt, som jag icke kan biträda detsamma, utan hemställer om dess ogillande.

Friherre Fock: Jag hade ej ämnat yttra mig i denna fråga, men några här fälda uttryck göra, att jag i egenskap af fullmäktig i banken möjligen bör yttra några ord.

Under hela den vidlyftiga diskussionen i ämnet — jag ber Herrarne om ursäkt för att jag säger detta — har jag ej funnit en enda, åtminstone för mig giltig vederläggning af de för indragningen af ifrågasvarande sedlar framställda skäl. Man har visserligen talat om, att densamma skulle åstadkomma missnöje i landet, men detta motskäl har dock blifvit tillräckligt vederlagdt genom framhållandet af det faktum, att det öfver indragningen af de gamla skillings-sedlarne uppkomna missnöjet, i fall det någonsin funnits, snart öfvergått till allmän belåtenhet.

Man har vidare velat lägga bankofullmäktige till last, att de såsom skäl till förändringen synnerligen framhållit det besvär, som ifrågasvarande sedlar förorsakat bankens tjänstemän, och man har till och med yttrat, att det förefölle som om fullmäktige ansåge banken vara till mera för tjänstemännens än för allmänhetens skull. Så hafva dock fullmäktige hvarken tänkt eller sagt, men väl att tjänstemännen kunna sysselsättas bättre än genom att makulera förslitna en-kronesedlar. Det har blifvit sagdt, att orsaken till den ständigt återkommande makuleringen af en-kronesedlarne skulle ligga deruti, att till följd af papperets dåliga beskaffenhet de snart blifva sönderrifna, men så är endast i högst ringa mån förhållandet; makuleringen af en-kronesedlarne är mindre ofta föranledd af detta skäl, än deraf, att sedlarne komma tillbaka till banken i ett sådant skick, att de icke anständigtvis åter kunna utskickas, och det är följaktligen icke papperets fel, äfven om det är mindre godt.

Här har äfven blifvit framhållet, att den föreslagna åtgärden skulle vara så vådlig, innan man hunnit att få tillräckligt silfvermynt i stället; men när man yttrade detta, måste jag instämma med den ärade representanten på östgötabanken, att man ej måtte hafva genom-

läst betänkandet; ty enligt detta skulle utgifvandet af en-kronesedlar inställas först å dag, som fullmäktige egde bestämma; och det är väl ej tänkbart, att fullmäktige skulle vidtaga en sådan åtgärd förr än en tillräcklig myckenhet silfvermynt blifvit pregladt.

Om indragning af en-kronesedlarne.
(Forts.)

Vidare har man talat om de svårigheter som, till följd af förändringen, skulle komma att hos den stora allmänheten uppstå. Långt ifrån att vilja bestrida, det sådant kan komma att inträffa, tror jag likväl att dessa svårigheter icke äro så särdeles betänkliga. Särskildt har påpekats de stora svårigheter, som skulle uppkomma vid flottningarne i Norrland; men jag skulle vara tacksam för en upplysning om, huru man reder sig med flottningar inom Norge, då man der icke eger sedlar på mindre belopp än en specie.

Med afseende å den beräkning öfver de med en-kronesedlarne förenade kostnader, som finnes i betänkandet införd, så upptager denna egentligen endast kostnaderna för dessa sedlars tillverkning, men utreder icke närmare de kostnader, som dessa sedlars bringande ur rörelsen sedermera föranleder. Att betydliga så väl kostnader som besvär häraf föranledas är likväl i fullmäktiges utlåtande tydligen uppgifvet. Att äfven silfver nötes i rörelsen är sant, men nötningen är betydligt mindre än man i allmänhet föreställer sig, och af de silfvermynt, hvilka för närvarande begagnas i vårt land, är det först på de gamla 24-skillingarne från Carl Johans tid, någon betydligare nötning är märkbar.

Det har äfven framhållits — dock icke under öfverläggningen utan i en reservation — att man icke bör göra reformer med bankväsendet, då icke behovet eller nödvändigheten sådant fordrar; men skola vi vänta med reformer af nu ifrågavarande slag till den dag, då behovet eller nödvändigheten verkligen påkallar reformen, då fruktar jag att det är för sent att söka hjälpa saken. Klokt folk söker på förhand afvärja en fara, väl vetande att, då faran redan är inne, hjälpen vanligen blir mycket dyrköptare.

Jag skall emellertid icke längre uppehålla Kammaren. Dessa oskyldiga småsedlar hafva blifvit med så mycken värme omfattade, att jag tager för afgjort, det de inom denna Kammare komma att stå sig ganska bra. Deras oskuld är likväl icke fullt otvetydig. När de ett eller annat år varit i allmänhetens händer och återkomma till Riksbanken, måste de dömas att å båle brännas. För min del skulle jag önska, att de icke måtte ur bålet stå upp igen.

Herr Åke Andersson: Jag nödgas, trots ropen på proposition, begära ordet, dertill föranledd af den siste talarens yttrande derom, att sjelfva utgifningen af en-riksdalersedlarne skulle kosta banken så stora summor, att det vore en vinst att afskaffa dem. Härvid torde likväl å andra sidan böra tagas med i beräkningen, att en mängd af de småsedlar, Riksbanken utsläpper, aldrig dit återkomma. Det ligger i sakens natur att åtskilliga af dessa sedlar på ett eller annat sätt förstöras och försvinna, och lika säkert som detta är en förlust för den siste sedelinnehafvaren, lika säkert är det en vinst för Riksbanken. Så vida jag icke blifvit alltför illa underrättad, äro nu vid tillfället

Om indragning
af en-krone-
sedlarne.
(Forts.)

— siffran kunde jag hafva tecknat mig till minnes, ty den hafva vi uti redogörelsen för banken, om jag hade tänkt derpå — omkring 800,000 stycken en-riksdalerssedlar af den gamla goda valören ännu icke återkomna till Riksbanken och torde, åtminstone till allra största delen, aldrig derstädes blifva presenterade till inlösen. Jag hemställer huruvida icke äfven denna omständighet, ur synpunkten af Riksbankens intresse, talar för bibehållande af sedlarne å en krona.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner å så väl bifall som afslag, samt förklarade sig anse ja vara öfvervägande för den senare meningen. Votering begärdes, och blef i anledning deraf, samt med upptagande af bifall till Utskottets hemställan såsom ja-proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Banko-Utskottet hemställt i betänkanDET N:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar:

Nej;

Vinner Nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen försiggick i grundlagsenlig ordning och utföll med 74 ja mot 87 nej; och hade Kammaren alltså afslagit Utskottets förslag.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 58, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande af Stats-Utskottet afgifvet utlåtande i fråga om byte mellan Kongl. Maj:t och Kronan, å ena sidan, samt Stockholms stad, å den andra, af mark å Långholmen; och

N:o 59 i anledning af erhållen återremiss af Stats-Utskottets utlåtande N:o 34, angående väckt förslag att i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla om ändring af Kongl. kungörelserna den 17 Juli 1847 och den 7 Augusti 1863 rörande sättet för utarrendering af Kronans fastigheter; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 22), rörande förbud mot gårdfarihandel och marknader, som ej i vederbörlig ordning blifvit pålysta.

Dessa ärenden, som nu första gången bordlades, skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>Magnus Jonsson</i>	under 8 dagar från och med den 23 i denna månad,
Herr <i>Jöns Pehrsson</i>	8 „ „ „ 24 „ och
Herr <i>Sandstedt</i>	4 „ „ „ 29 „

§ 16.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.

R Ä T T E L S E R :

i häftet N:o 33:

sid. 36, rad. 15 nedifr. utgår ordet "nu"

i häftet N:o 35:

sid. 53, rad. 18 uppfir. *står*: 4,500
läs: 5,400